

T-KIT KÄSIRAAMAT 7

Euroopa kodanikuks olemine noorsootöös

Käsiraamatute sari

Noortevaldkonna koostöö

Euroopa Komisjoni ja Euroopa Nõukogu
noortevaldkonna koostöö

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

T-KIT käsiraamat 7

Euroopa kodanikuks olemine noorsootöös

Täiendatud versioon

Toimetaja

Mara Georgescu

Eestikeelse versiooni sisuline toimetaja

Heiki Viisimaa

Täiendatud versiooni autorid

Paola Bortini

Miguel Ángel García López

Teised toimetusmeeskonna liikmed

Kaasautor

Zara Lavchyan

Gülesin Nemetlu Unal

Gerard Tosserams

Ruxandra Pandea

Marta Medlinska

Esmaväljaande autorid

Miguel Ángel García López

Andreas Karsten

Peter Merry

Yael Ohana

Alison Straker

Euroopa Nõukogu

Originaalpealkiri: „T-KIT 7 European Citizenship in youth work“

Selles Euroopa Liidu ja Euroopa Nõukogu noortevaldkonnas tehtava koostöö raames tellitud töös avaldatud arvamuste eest vastutavad töö autorid ning need ei kajasta tingimata partnerasutuste, nende liikmesriikide või nendega koostööd tegevate organisatsioonide ametlikku poliitikat.

Kõik õigused kaitstud. Ühtki selle väljaande osa ei tohi tõlkida, reprodutseerida ega edastada ühelgi kujul ega ühelgi viisil – elektroonselt (CD-Romil, Interneti kaudu jne) ega mehaaniliselt, sh fotokoopiatena, salvestisena või mistahes informatsiooni salvestamise või väljavõtete tegemise kaudu ilma teabevahetuse direktoraadi eelneva kirjaliku loata.
(F-67075 Strasbourg Cedex või publishing@coe.int).

Kaane kujundus: Dokumentide ja väljaannete tootmisosakond (SPDP), Euroopa Nõukogu
Illustratsioonid Matia Losego; pildimaterjal: Shutterstock.com
Kujundus: Jouve, Paris

Euroopa Nõukogu Kirjastus
F-67075 Strasbourg Cedex
<http://book.coe.int>
ISBN 978-92-871-8484-9
© Euroopa Nõukogu ja Euroopa Komisjon, detsember 2017

Tekst on loodud ja seda on lubatud kasutada Euroopa Nõukogu ja Euroopa Liidu loal. See tõlge on avaldatud kokkuleppel Euroopa Nõukoguga ja tõlkija ainuvastutusel.

© Filoloog OÜ, mai 2020 eestikeelne tõlge
Tõlgitud tõlkebüroos Filoloog

Tere tulemast T-Kit käsiraamatute sarja lugejaks!

Nii mõnigi teist on ilmselt mõelnud, mida võiks tähendada inglise keeles käsiraamatut tähistav sõna T-Kit? Me pakume sellele vähemalt kahte seletust. Esimene on lihtne: see on lühend koolitusmaterjalide komplekti ingliskeelsest täisnimetusest Training Kit. Teine variant seondub eeskätt hääldusega, mis meenutab ingliskeelset sõna ticket (eesti keeles „pilet“) – see on dokument, mida on vaja reisile minnes. Meie kujutluses on käsiraamat vahend, millest on abi meie kõigi töös.

Eeskätt on see mõeldud noorsootöötajatele ja noorte koolitajatele nii teoreetiliseks kui ka praktiliseks abivahendiks töös noorte inimestega.

Käsiraamatute sari on valminud erineva kultuuri-, ameti- ja organisatsioonilise taustaga inimeste ühise jõupingutuse tulemusena. Noorte koolitajad, noortejuhid vabaühendustest ja elukutselised kirjanikud on teinud koostööd, et koostada kvaliteetsed käsiraamatud, mis kõnetaks sihtrühma vajadusi, arvestades samas, et erinevates Euroopa paikades käsitletakse teemasid erinevalt.

T-Kit käsiraamatud on valminud Euroopa Nõukogu ja Euroopa Komisjoni noortevaldkonnas tehtava koostöö raames.

Rohkem infot leiad veebilehelt:
pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership

Sisukord

EESSÕNA	5
Veidi keelekasutusest	6
1. SISSEJUHATUS	7
Käsitlusviis	7
Struktuur ja sisu	7
2. KODANIKUKS OLEMISEST	9
Pidev protsess	9
Nüüdisaegsed vormid	10
3. SOTSIAALNE PRAKTIKA	13
Poliitiline, sotsiaalne ja majanduslik mõõde	14
Kuuluvustunne: üksikisiku-põhine käsitlus	15
Dünaamiline, kompleksne ja terviklik kontseptsioon	15
4. NOORSOOTÕÖ JA EUROOPA KODANIKUKS OLEMINE	19
Kuidas noored õpivad	20
5. EUROOPAT ÜHESKOOS ÜLES EHTADES	23
Mõiste ja praktika toidavad üksteist vastastikku	24
Stereotüüpe ületav esindatus	24
Vabatahtlikult valitud staatusest saab sotsiaalne roll	25
Inimõigused kui Euroopa kodanikuks olemise alustala	25
Kodanikevahelised suhted ja kodanikuühiskond	26
Ühised identiteedikriteeriumid	26
Kuuluvustunne	27
Euroopa kui kollektiivsed mälestused – või pidev uueksloomine	27
Euroopa kui mõtteline territoorium	28
Kultuur kui paindlik, poliitiline ja muutlik nähtus	28
Olevikule ja tulevikule orienteeritus	28
Konstrueeri, dekonstrueeri, rekonstrueeri	29
6. LAHENDAMATA KÜSIMUSED NOORSOOTÕÖ PRAKTIKAST	31
Kodanikuõpetus informaalses hariduses	31
Kogukonna roll	32
Identiteetide paljusus	32
Rahvuspärand ja Euroopa	33
Euroopa ja ülejäänud maailm	33
Usu ja religiooni roll	34
7. KODANIKUHARIDUS	35
Kogukondlik ehk kodanlik-vabariiklik arusaam kodanikuõpetusest	35
Individualistlik arusaam kodanikuõpetusest	35
Õpitegevused Euroopa kodanikuhariduseks	37
Soojendustegevused	38
Osalejate vaadete kaardistamine	45
Läheme sügavuti ...	53

8. MUUD EUROOPA KODANIKUKS OLEMISE TEEMALISED ÕPITEGEVUSED	67
Kahe linna lugu	67
Unise küla mošee	67
Kas ma võin siseneda?	68
Unistused	68
Euroraudtee „à la carte“	69
Ringi tungimine	69
Kuidas saame vähemusi austada ja nendega koos elada?	69
Et kõigi hääl oleks kuulda	70
Limiit 20	70
Seoste loomine	71
Redelil	71
Lood laiast maailmast	72
Hääletada või mitte hääletada?	72
Kohtumine ametiühinguga	72
9. EUROOPA KODANIKUKS OLEMINE: NOPPEID AJALOOST	75
Kodakondsus antiikmaailmas	75
Keskaeg	75
Euroopa valgustusajastu	76
Liberaalne arusaam kodanikustaatusest	76
Revolutsioonid	77
Rahvusriik	77
Inimõigused on vanemad, kui arvad ...	78
Naised	78
Kodakondsus Euroopas alates 1945. aastast	78
10. ÜLESKUTSE: TEGUTSE JA REAGEERI	83
11. ASJAKOHANE INSTITUTIONAALNE TÖÖ KODANIKUSTAATUSE TEEMAL	85
Euroopa Nõukogu	85
Euroopa Liit	86
Euroopa Komisjoni ja Euroopa Nõukogu noortepartnerlus	86
12. KASUTATUD KIRJANDUS	87

JOONISED

1. Kodaniku ja kogukonna vaheline dünaamika	9
2. Kodanikuks olemise mõisteline raamistik	13
3. Kuuluvustunde variandid	15
4. Kuuluvustundel on palju variante	15
5. Laiema kuuluvustunde kujunemine	15
6. Noorsootöö ning Euroopa kodanikuks olemisega seotud tegevuste eesmärgid	20
7. Teemad	21
8. Oskused ja väärtused	21

Eessõna

Tere tulemast lugema T-Kit käsiraamatu täiendatud väljaannet, mille teemaks on Euroopa kodanikuks olemise käsitlemine noorsootöös!

See käsiraamat loodi, et leida võimalusi, mis soodustaksid noorte kaasatust ühiskonnas (teisise õnu tegeleb see kodanikuks olemisega), ja toetada noori, et neil tekiks kuuluvustunne suuremasse kogukonda, Euroopasse, ja huvi selle väärtuste, oleviku ja tuleviku vastu.

Euroopa kodanikuks olemise kontseptsioon on tihedalt seotud demokraatiaga, osalust ja inimõigusi puudutavate ideaalidega Euroopas ja mujal. Ühelt poolt väljendavad paljud noored neid ideaale mitmetel viisidel nii formaalsete demokraatlike struktuuride siseselt kui ka aktiivsete kodanikena neist väljaspool. Teisalt on paljude noorte sügavam ühiskonnas kaasamine ning laiematest Euroopa-sisestest ja globaalsetest protsessidest huvituma panemine endiselt suur proovikivi.

Mõned küsimused jäävad lahtiseks. Millisel tasemel peaksid noored ühiskonnas kaasatud olema? Millist mõju saavad kohalikud noorteorganisatsioonid omada, kui nad seisavad silmitsi Euroopa jaoks keskmise küsimuste või isegi globaalsete teemadega? Saades teadlikuks ülemaailmsetest ühiskondlikest protsessidest, on meie ülesanne neid kohalikul tasandil mõtestada. Euroopa kodanikuks olemine hõlmab ka nende seoste nägemises kohaliku olukorra ning laiemate, rahvusvaheliste ja Euroopas toimuvate protsesside vahel.

Euroopa saab siin olla sillaks. Kui rahvusriike hakatakse meie globaliseerunud eludes tajuma vähem mõjuka ning tähendusrikkana, saab Euroopa pakkuda rahvaste ülest ruumi solidaarseks tegutsemiseks ja suhtlemiseks ülejäänud maailmaga. Noored teavad, et maailm on nende kohalikest kogukonnast palju laiem ning et Euroopa võib pakkuda avastamis-, õppimis- ja tegutsemisvõimalusi. Laiem Euroopa ruum suudab pakkuda platvormi lahenduste koostamiseks otsimiseks ja elluviimiseks. Selles peitubki Euroopa kodanikuks olemise idee ja potentsiaal.

Selle T-Kit käsiraamatu täiendatud väljaanne loodi Euroopa ja maailma jaoks tähendusrikkal ajal. 2008. aasta majanduskriisi kõigi oma tahkudega (rahalist, majanduslikud, sotsiaalsed, poliitilised ning Euroopa ülesehitust mõjutavad tegurid) on avaldanud mõju kõikide Euroopa inimeste igapäevaelule ning tabanud teravalt ka noori. Paljud märgid viitavad, et Euroopa ühtsus on sügavalt kahtluse alla seatud. Sellisel pakiliste probleemide ja hädaolukordade ajal võib laiapõhjalist mõtisklemist Euroopa kodanikuks olemise üle eksitavaks pidada. Millest me üldse rääkima peaksime? Kas me saame üldse rääkida Euroopa kodanikutundest, kui mõnedes riikides muutuvad Euroopa Liidu vastased ja riiklikku suveräänsust toetavad hääled üha valjemaks? Milline roll on noortel ning millist rolli mängib noorsootöö ülemaailmse olukorra kaardistamisel ja noorte kaasamisel nendesse teemadesse?

Teisalt on enam kui kunagi varem saavutatud teatav üksmeel (riikide, kogukondade, sotsiaalsete huvigruppide, institutsioonide, organisatsioonide ja kodanike vahel) selles osas, et nimetatud „kriisile“ vastusena on Euroopa tasandil tarvis väljendada ühiseid seisukohti, et üheskoos au sees hoida inimõiguste, demokraatia ja rahuga seotud väärtusi ja tegevusi.

Sellised muutuste ajad toovad alati kaasa nii võimalusi kui ka ohte. Ohtudena näeme kindlasti poliitika pettumist, puhtalt finantskaalutlusi silmas pidavaid koordineerimata poliitikaid, populismi, rahvusluse tõusu ning ohtu, et Euroopa käitub globaalses maailmas isekalt. Selle kõrval kogeme võimalust ja vajadust demokraatiat süvendada, et riiklikud ja Euroopa institutsioonid pühendusid enam kodanike huvidele ja

probleemidele. Me näeme uute osalusmehhanismide esilekerkimist ning kodanikuühiskonna ja loodavate kodanikualgatuste võimalusi kujundada poliitikat, pikaajalisi eesmärke ning viise, kuidas ühiskonnad otsustavad väljakutsetele reageerida. Paljudes projektides ja algatustes kangastub võimalus tugevdada ühiskondlikes arengutes inimõigustega – sh ka sotsiaalsete õigustega – arvestamist nõnda, et tegemist ei oleks ainult headel aegadel praktiseeritava luksusega, vaid jagatud sotsiaalse, õigusliku ja eetilise kompassiga, mida me võrdsete ning väarikatena koos elamiseks vajame.

Teiseks teemaks, millest käsiraamatu valdkondade üle mõtlemisel juhendusime, oli mitmekesisus. Euroopas tähendab mitmekesisus enam kui sotsiaalset tunnust. Mitmekesisus on Euroopa alustala. Kriisiaegadel tähistab mitmekesisus lisaks väärtusele ka võimalust. Meil on keeruka ja tihedates seostes maailma probleemidele adekvaatsete lahenduste leidmisel võimalus rakendada mitmekesisust – selle asemel, et pakkuda välja lihtsustavaid ja välistavaid vastuseid. Noorsootöö ülesandeks võib olla ka võimaluse andmine noorte inimestega mitmekesisusest kõnelemiseks ning mitmekultuurilistes ühiskondades elamise pädevuse arendamine; kultuuride vahel navigeerimise pädevus on kindlasti üks olulisemaid oskusi Euroopa kodaniku vaimus tegutsemiseks.

Viimasena inspireeris käsiraamatu koostajaid Euroopa algatuse ajalooline mõõde. Veel elavates mälestustes on naabrid üle kogu Euroopa seisnud sõjajalal ning noori eurooplasi on kutsutud üles tapma teisi noori eurooplasi. Hiljutises ajaloos oleme olnud tunnistajaks sarnasele tragöödiale ja hävingule meie mandri kaguosas. Euroopa kodaniku idee arendamine kindlustab Euroopa lõimimisalaseid saavutusi ning panustab päevakajaliste probleemide ületamisega tulevikku.

Euroopa Komisjoni ja Euroopa Nõukogu noortepartnerlus on Euroopa kodanikuks olemise määratlenud ühena oma prioriteetidest. Programm avaldas oma esimese Euroopa kodanikuks olemise teemalise T-Kit käsiraamatu pealkirjaga „Loomisel...” juba aastal 2003 ning korraldas lisaks kolm koolitussarja noortekoolitajatele, noorsootöötajatele ja haridustöötajatele, pidas teadusseminari ning andis välja muid seotud toimetisi. Nendele tegevustele järgnesid noortele suunatud mittetulundusorganisatsioonide ja muude vabaühenduste korraldatud kursused Euroopa Komisjoni programmi „Euroopa Noored (Youth in Action)” raames. Kui olukord Euroopas muutus, tekkis vajadus T-Kit käsiraamatut uuendada, et tuua Euroopa kodanikuks olemise mõiste lähemale noorsootöö pakutavatele võimalustele õppida ühiskonna osana tegutsema ning et uuendada käsiraamatus noorsoo- ja haridustöötajatele asjakohast infot ja teadmisi.

Euroopa kodanikuks olemise ideaal on ilmselgelt endiselt väljatöötamisel ning paljudele küsimustele veel vastuseid ei ole. Milline tähendus on Euroopa kogukonnal noorte jaoks? Kas nad üldse tajuvad Euroopat kogukonnana, mille osaks nad ise on? Miks nii vähe noori Euroopa Parlamendi valimistel hääletab? Kas Euroopal on tulevikku? Kui vastus on jaatav, siis kujundavad seda tulevikku just tänased noored. Euroopa peaks olema foorum, kus selliste küsimuste üle arutletakse ning kus tegutsetakse ühiste väärtuste alusel, mis kehtivad nii Euroopas kui ka väljaspool – kuhu iganes me siis need piirid tõmbame.

See Euroopa kodanikuks olemise käsiraamat noorsootöötajatele ei ärka ellu enne, kui sina selle ellu äratad. Käsiraamatu koostamismeeskonnana on meil mitmeid ootusi. Me loodame, et see T-Kit on sinu jaoks avatud ja provokatiivne. Käsiraamatusse on lisatud mõningaid mõistelisi viiteid ja selle eesmärk on suunata praktikat, aga mitte toimida retseptiraamatuna. Me loodame, et käsiraamatust on sulle tuge Euroopa kodaniku mõiste lähemaletoomisel noorte inimeste kogemustele ja mõistmisele, aga ka nende südamele.

Head materjaliga tutvumist! Kas soovid selle kaardi endaga kaasa võtta või hetkel maha jätta, et selle juurde hiljem naasta – igal juhul soovime sulle head reisi!

Paola Bortini, Gülesin Nemutlu, Miguel Ángel García López, Gerard Tosserams,
Zara Lavchyan, Ruxandra Pandeia, Mara Georgescu, Marta Medlinska

VEIDI KEELEKASUTUSEST

Koostajad tegid selle käsiraamatu tarbeks mõned keelelised valikud.

Esmalt otsustasid koostajad kasutada väljendit „Euroopa Kodakondsus“ läbiva suurtähega, et eristada mõistet mistahes Euroopa Liidu liikmesriigi kodakondsuse õiguslikust staatusest. T-Kit käsiraamatus kasutatakse mõistet „Euroopa Kodakondsus“ laiemas ja erinevas tähenduses. (Tõlkija märkus – tõlkes on laiema tähenduse edasiandmiseks kasutatud ka väljendit „Euroopa kodanikuks olemine“ või „Euroopa kodanikustaatus“).

Teiseks otsustasid koostajad kasutada mõisteid „kodanikuharidus“ ja „Euroopa kodanikuharidus“, et rõhutada seost haridusprotsesside ja nende praktiliste väljundite vahel. Hetkel on kasutusel mitmeid mõisteid. Näiteks Euroopa Komisjon kasutab mõistet „kodanikuharidus“, Euroopa Nõukogu aga mõistet „demokraatliku kodakondsuse ja inimõiguste alane haridus“. Põhja-Lõuna Keskus propageerib kodanikuhariduse rahvusvahelist mõõdet kajastavat mõistet „maailmaharidus“.

1. peatükk

Sissejuhatus

Uuendatud T-Kit käsiraamatu pealkiri „Euroopa kodanikuks olemine noorsootöös“ viitab lootusele ja vajadusele tuua Euroopa kodanikuks olemise kogemus noorsootööl lähemale.

Käsiraamatu esmane eesmärk on toetada Euroopas noortega töötavaid inimesi Euroopa kodanikuks olemise teemaliste tegevuste väljatöötamisel – kasutades Euroopa kodanikuks olemist kui noorsootöö käsitust ja raamistikku ning viies ellu Euroopa kodanikuks olemise teemalisi tegevusi või võttes ühiskonnas meetmeid, et toetada demokraatia ja inimõiguste ning muude sarnaste väärtuste toetamiseks.

KÄSITLUSVIIS

Euroopa kodanikuks olemine on dünaamiline ja keerukas idee ning Euroopa kodanikuks olemise alane haridus seisab silmitsi mitmete katsumustega. T-Kit on praktikapõhine, kuid ei eira vaadete ja arengute mitmekesisust ega ka vastuolusid selles valdkonnas.

See tähendab, et küsimusele „Mida Euroopa kodanikuks olemine tähendab?“ pakub käsiraamat vastuseks mõningat infot ning samuti ettepanekuid põhjaliku arusaama kujundamiseks. Käsiraamat kutsub samal ajal lugejaid üles ka endid kodanikena nägema ning kujundama isiklikku arusaama sellest, mida võiks Euroopa kodanikuks olemine tähendada nende isiklikus kontekstis ja kaasaegse Euroopa loomise aluseks olnud väärtuste raamistikus.

See käsiraamat pakub rahvusvahelises kontekstis välja töötatud haridusalaseid juhiseid ja tegevusi koos ideedega, kuidas neid teistes kontekstides kasutada ja kohandada. Et Euroopa kodanikuks olemise alane haridus noortele korda läheks, peab see olema seotud noorte igapäeva elu, kodukohtade, soovide ja võimalustega.

Käsiraamat kasutab ära olemasolevaid demokraatliku kodakondsushariduse alaseid käsitlusi – nende all mõistetakse praktikaid, mille eesmärk on arendada õppijate teadmisi, oskusi ja arusaamu ning hoiakuid ja käitumist, et võimaldada neil rakendada ja kaitsta oma demokraatlike õigusi ja vastutust ühiskonnas, väärtustada mitmekesisust ja osaleda aktiivselt demokraatlikus elus eesmärgiga edendada ja kaitsta demokraatiat ja õigusriigi põhimõtteid. (Euroopa Nõukogu kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse harta, 2010)

Uuendatud väljaanne on kohandatav kohaliku noorsootöö kui ka rahvusvaheliste noortealgatuste konteksti. Tegevused on koostatud mitteformaalse hariduse tarbeks, kuid on kohandatavad ka teistsugustele keskkondadele.

Uuendatud väljaandes on alles hoitud valdav osa esimeses versioonis toodud kodanikuks olemise mõistetest. Uuendati kodanikuks olemise ajaloo osa.

STRUKTUUR JA SISU

2. peatükk „Kodanikuks olemisest“ ning 3. peatükk „Sotsiaalne praktika“ käsitlevad selle käsiraamatu põhimõisteid ja nendega seotud pingeid. 4. peatükk „Noorsootöö ja Euroopa kodanikuks olemine“ ja 5. peatükk „Euroopat üheskoos üles ehitades“ kirjeldavad käsiraamatu põhimõisteid ning hariduslikke orientiire konkreetsete näidete toel, mis demonstreerivad, kuidas seda teemat noorsootöös käsitleda. 6. peatükk „Lahendamata küsimused noorsootöö praktikast“ tutvustab mõnesid Euroopa kodanikuks olemisega seotud teemasid ja vastuolusid, muuhulgas informaalne õppimine, identiteetide paljusus, Euroopa suhted ülejäänud maailmaga, rahvuspärand, religioon ning võimusuhted.

7. peatükis seletatakse lühidalt lahti kodanikuhariduses kasutatavad põhilised käsitlused. 8. peatükk „Muud Euroopa kodanikuks olemise teemalised õppetegevused“ sisaldab kasutamiskõlpsust materjale, mida saab noorsootöötgevustesse rakendada, sh mõnesid hariduslikke lisamaterjale, mis võivad olla samavõrra kasulikud. 1. ja 8. peatükki täiendab 9. peatükk, kus antakse kodanikustaatus ajalooline ülevaade – seda täiendab 10. peatüki algatus.

Viimasena võtab 11. peatükk „Asjakohane institutsionaalne töö kodanikustaatus teemal“ kokku Euroopa Nõukogu ja Euroopa Liidu töö selles valdkonnas ning teemaga seotud tegevused noortealases koostöös.

2. peatükk

Kodanikuks olemisest

Selles peatükis võtame kokku erinevad arusaamad kodanikuks olemisest.

Alapeatükis „Kestev protsess“ vaatame tsitaate erinevatelt kodanikuks olemisest rääkivatelt filosoofidelt, poliitikutelt ja sotsiaalteadlastelt. Need annavad meile aimu kodanikuks olemise ideede arengust viimase 50 aasta jooksul.

Kodanikuks olemist on traditsiooniliselt määratletud kui suhet riigi ja üksikisiku vahel. Nüüdseks aga teame, et inimeste muutuvate olude ja vajaduste tõttu sisaldab suhe riigiga pidevalt laienevat nimekirja muudest aspektidest, millest üks on suhe üksikisiku ja ühiskonna vahel. Alapeatükis „Nüüdisaegsed vormid“ vaatame levinud mudeleid, mis määratlevad riigi ja üksikisiku vahelisi suhteid. 3. peatükis „Sotsiaalne praktika“ uurime lähemalt üksikisiku ja ühiskonna vahelise suhte nelja mõõdet ning inimese kuuluvustunde tähendust.

Kodanikuks olemine on vaidlusalune mõiste (seda saab väga mitmeti mõista), kuna kodanikuks olemise traditsioonid ja arusaamad varieeruvad ajalooliselt ja Euroopa löikes riikide ajaloo, ühiskonna, kultuuri ja ideoloogia alusel. Kõik need erinevad ideed kodanikuks olemise kohta eksisteerivad samaaegselt viljakas – aga ka probleemses – pingeväljas, mis omab majanduslikku, sotsiaalset ja poliitilist mõju.

Üksikisiku vaatepunktist on ükskõik, millises kodanikuks olemise definitsioonist lähtudes tegemist olemuslikult vaidlustatava mõistega, kuna see sisaldab kestvat kommunikatsiooni ja tasakaalustamist üksikisiku isiklike vajaduste, huvide, väärtuste, uskumuste, suhtumise või käitumise ja kogukonna vahel, kus ta elab ja mille osaks ta on.

Joonis 1. Kodaniku ja kogukonna vaheline dünaamika

Temaga seotud kogukond/kogukonnad
poliitilised struktuurid

KESTEV PROTSESS

1960. aastate lõpuks ja 1970. aastate alguseks hakati kodanikustaatus üheselt mõistetavat tähendust kui riigilt üksikisikule antud staatust kahtluse alla seadma.

Kodanikuks olemine tähendab moraalikoodeksi rakendamist – see on kodeks, mis lähtub teiste huvidega arvestamisest ning põhineb pigem enesearengul ja vabatahtlikul koostööl kui riikliku sekkumise repressiivsel ja sundival jõul. (Hayek, 1967: 79)

Kodanikuks olemise määratlustes hakati viitama üksikisiku vaba tahte olemasolule ning kogukonda kuulumise küsimusele.

„Kodakondsus antakse kõigile kogukonna täisliikmetele. Kõigile, kellel on kodanikustaatus, laienevad selle staatusega võrdsed õigused ja kohustused. Ei ole olemas ühtseid põhimõtteid, mis neid õigusi ja kohustusi määratleksid, kuid ühiskonnad, kus kodanikuteema on arenemisjärgus, loovad kodanikuks olemise ideaalse kuvandi.“ (Marshall, 1973)

1970. aastatel hakati loetlema kodanikustaatusega kaasnevaid õigusi, aga ka vastavaid kohustusi ning sellega algatati pidev andmise-nõudmise protsess riigi ja selle kodanike vahel.

„Kodanikuks olemine on rahumeelne liikumine läbi dialoogil põhineva avaliku sfääri.“ (Habermas, 1994)

1990. aastatel seati kodanikuks olemise mõiste taaskord kahtluse alla seoses suureneva migratsiooni ja muude ühiskonnas ilmnevate vajadustega. Mitmemõõtmelise kodanikuks olemise kontseptsiooni loomine lõi seosed kodanikustaatuse, identiteedi ja mitmekesisuse vahel.

Berliini müüri langemise ja Nõukogude Liidu kokkuvarisemisega muutus maailmakord ning see tähendas ühtlasi, et endised Nõukogude Liidu liikmesmaatid pidid paljud mõisted ümber vaatama – see puudutas eriti just kodanikustaatus, osalust, demokraatiat ja vabadust. Vanema põlvkonna jaoks oli tegemist identiteedikriisiga; noorem, oma identiteeti otsiv põlvkond sai aga nüüd enesemääratluses sotsiaalseid ja demokraatlikke väärtusi täiel määral arvesse võtta.

„Kodanikuks olemine ei ole lihtsalt staatus, mille määravad ära õigused ja kohustused. See on ka identiteet, poliitilise kogukonda kuulumise väljendus.“ (Kymlicka ja Norman, 1995)

„Kodanikuks olemine on kompleksne ja mitmemõõtmeline mõiste. See hõlmab õiguslikke, kultuurilisi, sotsiaalseid ja poliitilisi elemente ning annab kodanikele selgelt määratletud õigused ja kohustused, identiteedi ja ühiskondlikud sidemed.“ (Ichilov, 1998)

Võrdse staatuse tagamiseks jäeti üksikisikute mitmekesised igapäevapraktikad nende privaatsfääri küsimuseks. Tänapäevaks katsumuseks on leida kodanikuks olemisele uus tähendus nõnda, et erinevusi saaks praktiseerida ka avalikus ruumis – seda nõuab nüüdisaja vaim.

NÜÜDISAEGSED VORMID

Näeme, et kirjalikes allikates ja praktikas määratletakse ja rakendatakse kodanikuks olemise mõistet neljal erineval kujul ning igal neist on erinev alus:

- ▶ rahvusidentiteedil põhinev kodanikustaatus
- ▶ dokumentidel põhinev kodanikustaatus
- ▶ kohustustel ja vastutusel põhinev kodanikustaatus
- ▶ õigustel põhinev kodanikustaatus

Nende erinevate vormide tundmine võib kodanikuks olemise teemal väideldes teineteise mõistmisel abiks olla. Debati osalised ei pruugi sõna „kodanik“ kasutamisel alati viidata samale praktikale.

Rahvusidentiteedil põhinev kodanikustaatus

Rahvusidentiteedil põhineva kodanikustaatuse juured ulatuvad Prantsuse revolutsiooni aega. Riigi suveräänsuse aluseks kuulutati siis „rahvus“. Sel ajal viitas sõna „rahvus“ inimestele, kes asusid riigi geograafiliste piiride sees.

Aja jooksul hakkas koos riigiga seotud võimu kasvamisega oluliseks muutuma ka „rahvuse“ nimetusega seotud rahva roll. Inimeste suveräänsuse ning rahvusluse tõus kattusid ajalooliselt. Derek Heater (1990) on sellele viidanud kui „ajaloolisele õnnetusele“.

Samal ajal hakkasid rahvusest ja sellega seotud vastutusest teadlikumaks saanud inimesed kasutama mõistet citizen („kodanik“), samal ajal kui „rahvas“ viitas inimmassidele. Ajal jooksul hakati sõnu „rahvus“ ja „rahvas“ sünonüümideks kasutama ning võimu keskpunktiks sai mõiste „rahvuslik suveräänsus“.

Ka tänasel päeval viitab sõna „kodanik“ paljudes keeltes rahvuse liikmele ning sõnu „kodanikkond“ ja „rahvus“ kasutatakse samatähenduslikult. Mõnes riigis on aga rahvus väga tugevalt seotud etnilise kuuluvusega.

Dokumendipõhine kodanikustaatus

Mõistega „kodakondsus“ viidatakse mõnikord ametlikele dokumentidele (ID-kaart, pass), mis legaliseerivad inimese ja riigi vahelise suhte. Igat inimest, kellel on riigi pass, loetakse selle riigi kodanikuks.

Kuigi selline praktika võib tunduda lihtne, selge ja õiglane, peame olema teadlikud, et sellistel dokumentidel võib olla erinevaid versioone, mis diferentseerivad inimeste õigusi. Ühe hea näitena võib tuua mitmete Euroopa riikide ülemereterritooriumid (endised kolooniad). Ülemereterritooriumi elanikel on tavaliselt vastava Euroopa riigi pass, kuid samas ei taga see pass neile vastavas riigis elamise õigust. Samuti võivad pikaajaliste piiritülidega riikides elavatel inimestel olla teise riigi passid või ID-kaardid, mis võimaldavad neil piiri ületada. Samas ei garanteeri selliste dokumentide olemasolu neile dokumendi väljastanud riigi kodanikega võrdseid kodanike ja sotsiaalseid õigusi.

Seepärast on oluline meeles pidada, et kui räägime dokumendipõhisest kodanikustaatusest, ei tähenda riigi liikmeks olemine alati dokumentide omamist ning ametlike dokumentide omamine ei tähenda alati kodanikuks olemist.

Kohustustel ja vastutusel põhinev kodanikustaatus

Kohustustel ja vastutusel põhinevad kodanikustaatuse praktikad esinevad pigem kontekstides, kus liberaalsed vaated on vähem mõjukad kui kogukondlikud mõtteviisid. Kogukondlik traditsioon hindab üldisi avalikke huve indiviidi vajadustest ja õigustest kõrgemaks.

Sellise praktika puhul on kodanikustaatus seotud riigilt kodanikule antud kohustuste nimekirjaga. Usutakse, et ühiskondlik kord ja jõukus põhinevad kodanike igapäevapraktikatel ning nende valmisolekul oma vajaduste arvelt kompromisse teha.

Lisaks avaliku sfääri kohustustele võib kohustuste nimekiri hõlmata ka inimeste privaatsfääri. Näiteks „heaks kodanikuks“ olemisega võidakse seostada inimese keelekasutust või rõivatraditsioonide austamist.

Rahvusliku hariduse põhieesmärk on informeerida ja harida noori kodanikke neid tulevikus ees ootavate ühiskondlike rollide, kohustuste ja vastutuse osas. Haridussüsteem on selgelt parim valdkond, mille põhjal analüüsida riigi ootusi oma kodanikele.

Õigustel põhinev kodanikustaatus

Kodanikustaatus ja kodanikuõigusi käsitlevas kirjanduses hõlmab kaasaegne kodanikustaatus kodaniku-, poliitilisi ja sotsiaalseid õigusi. Kodanikuõigused viitavad seaduslikele ja juriidilistele õigustele, mille üksikisikud võitsid absoluutvõimuga riikide vastu 18. sajandil. Poliitiliste õiguste kujunemine on valdavalt seotud parlamentaarsete süsteemide arenguga 19. sajandil. Sotsiaalsed õigused, näiteks heaoluriigi poliitika, on peamiselt seotud 20. sajandi kodanikustaatusega. Kuigi kaasaegse kodanikustaatuse areng erineb piirkonniti, annab esimesena ilmnenuid õiguste analüüs meile vihjeid õigustel põhineva kodanikustaatuse praktikate väljakujunemise kohta.

Riikides, kus sotsiaalsed õigused kujunesid palju hiljem kui kodanikuõigused, ei ole sotsiaalsed õigused tagatud kõikidele kodanikele. Vastupidi, mõnel juhul antakse elamisluba ning kodakondsus ainult tingimusel, et isik loobub oma sotsiaalsetest õigustest ega küsi riigilt toetust isegi siis, kui ta seda vajab. Kuigi kodanikustaatus põhineb teataval õiguste kooslusel (antud juhul elamisluba ja pass), ei garanteeri see kõikide õiguste täitmist (antud juhul õigust sotsiaaltoetustele).

Araabia keeles on nende kahe erineva õigustel põhineva kodanikustaatuse jaoks olemas eraldi sõnad. *Cinsiyye* tähendab passipõhist kodakondsust, mis annab riigis viibimise loa. Samas aga termin *muvatana* viitab demokraatlikule kodanikustaatusele, mis hõlmab ka kodaniku-, poliitiliste ja sotsiaalsete õiguste praktiseerimist.

Samale kodakondsusele rakenduvad erinevad praktikad suurendavad ühiskonna lõhestumise ja diskrimineerimise ohtu.

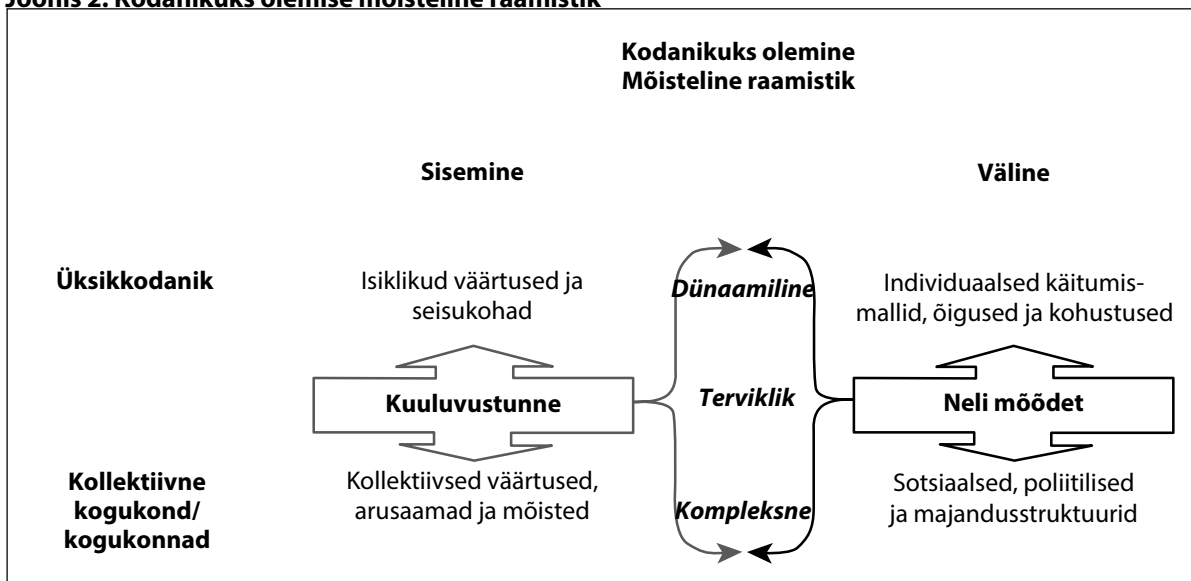
3. peatükk

Sotsiaalne praktika

On olemas veel kaks vaatenurka, millel põhines T-Kit käsiraamatu esimene väljaanne ning millest võib ka tänasel päeval abi olla – need on kodanikuks olemise neli mõõdet ning kuuluvustundel põhinevad vaated.

Joonisel 2 on kujutatud kodanikuks olemise individuaalseid ja kollektiivseid mõõtmeid ning nende lõikumist oma sisemiste ja väliste väljendusviisidega. Kodanikuks olemise individuaalse mõõtme sisemised väljendusviisid puudutavad isiklike väärtusi ja vaateid ning välised väljendusviisid isikliku käitumist, õigusi ja vastutust. Kodanikuks olemise kollektiivse mõõtme sisemised väljendusviisid hõlmavad kollektiivseid väärtusi, arusaamu ja mõisteid ning välised väljendusviisid kultuurilisi, sotsiaalseid, poliitilisi ja majanduslikke struktuure.

Joonis 2. Kodanikuks olemise mõisteline raamistik

Saame kasutada neid kahte erinevat käsitust, et vaadelda kodanikuks olemise kompleksust ja dünaamilisust. Esimene käsitus – kodanikuks olemise neli mõõdet – lähtub sotsioloogilisest vaatepunktist ning teine – kuuluvustunne – isiklikust vaatepunktist. Mõlemad käsitused kirjeldavad indiviidi ja kogukonna suhestumist ning see on oluline iga kodanikustaatuse definitsiooni puhul. Esimene käsitus alustab kollektiivsest kogukonnast ning teine üksikisiku tasandist.

Need kaks käsitust pakuvad meile kaht teineteist täiendavat vaadet (sotsioloogilist ja üksikisiku-keskset) kodanikuks olemise kontseptsiooni keerukusele ja vastuoludele. Siin ei ole tegemist üksnes erinevate ideede kollektsiooniga; mõlemad käsitused pakuvad dünaamilist, kompleksset ja terviklikku arusaama kodanikustaatusest.

POLIITLINE, SOTSIAALNE, KULTUURILINE JA MAJANDUSLIK MÕÕDE

Indiviidi ja ühiskonna vahelises suhtes eristame nelja mõõdet, mis ühtivad ühiskonnas eristatava nelja alasteemiga ning mida tihtipeale peetakse ühiskonna eksisteerimise alustaladeks: poliitiline/õiguslik mõõde, sotsiaalne mõõde, kultuuriline mõõde ning majanduslik mõõde.

Poliitiline mõõde

Kodanikuks olemise poliitiline mõõde viitab inimestele poliitilise süsteemi kaudu antavatele poliitilistele õigustele ja kohustustele. Selle mõõtme areng peaks tulenema poliitilise süsteemi alustest teadmistest ning demokraatlike vaadete ja osalusega seotud oskuste soodustamisest.

Kodanikuks olemise poliitilist mõõdet saab arendada teadlikkuse tõstmise ning harimise kaudu näiteks järgnevatel teemadel: demokraatiaga seotud mõisted, riiklikud ning rahvusvahelised / Euroopa tasandi poliitilised struktuurid ja otsustusprotsessid, hääletussüsteemid, poliitilised erakonnad, huvirühmad, poliitiline osalus ning muud osalusviisid (näiteks meelevaldused, kirjad ajakirjandusele), kodanikuühiskonna ajalugu ja alustalad, demokraatlikud väärtused, inimõigused Euroopas, teadlikkus päevakajalistest poliitilistest probleemidest, sh lõimumine Euroopas ja rahvusvaheline poliitika, rahvusvahelised suhted, rahvusvahelised organisatsioonid ja õigus, meedia roll, õigussüsteem ja majandus.

Sotsiaalne mõõde

Kodanikuks olemise sotsiaalne mõõde viitab ühiskonnas elavate üksikisikute vahelistele suhetele ning nõuab lojaalsust ja solidaarsust. Selle mõõtme arenemiseks on vaja sotsiaalseid oskusi ning teadmisi sotsiaalsete suhete toimimise kohta.

Kodanikuks olemise sotsiaalset mõõdet saab toetada näiteks järgnevalt: sotsiaalse eraldatuse ja sotsiaalse tõrjumise vastu võitlemine, inimõiguste kaitse, erinevate sotsiaalsete rühmade ühendamine (näiteks rahvusvähemused ja etnilised rühmad), sotsiaalsetel teemadel teadlikkuse tõstmine (näiteks sotsiaalsete ja etniliste rühmade olukord), sugude vahelise võrdsuse tagamine, infoühiskonna sotsiaalsete tagajärgedega tegelemine, sotsiaalses turvalisuses, heaolus, kirjaoskuses ja tervise valdkonnas esinevate lõhede kompenseerimine.

Kultuuriline mõõde

Kodanikuks olemise kultuuriline mõõde viitab teadlikkusele ühisest kultuuripärandist. Kultuurilist mõõdet tuleks arendada kultuuripärandi ja ajaloo alaste teadmiste ning põhioskuste õpetamisega (keeles-, lugemis- ja kirjaoskus).

Kodanikuks olemise kultuurilist mõõdet saab toetada näiteks järgnevalt: kultuuridevaheliste kogemuste võimaldamine, keskkonnahoid, rassismi ja diskrimineerimise vastu töötamine, teadlikkuse tõstmine rahvuslikust, Euroopa ja ülemaailmsest kultuuripärandist ja ajaloost, arutelud infotehnoloogia ja massimeedia rolli üle.

Majanduslik mõõde

Kodanikuks olemise majanduslik mõõde viitab üksikisiku ning töö- ja tarbijaturu vahelisele suhtele. See viitab töötegemise ning minimaalse toimetulekutaseme tagamise õigusele. Majanduslikud oskused (seotud töötamise ning muu majandusliku tegevusega) ning kutseharidus on majandusliku mõõtme elluviimisel võtmetähtsusega.

Kodanikuks olemise majanduslikku mõõdet saab arendada näiteks järgnevalt: kutsealaste oskuste tõstmine, vähemusrühmade lõimimine majandusprotsessidesse (näiteks positiivse diskrimineerimise kaudu), uuenduslike meetodite ja strateegiate abil globaliseerumise väljakutsetega tegelemine, Euroopa ja ülemaailmses majanduskoostöös esinevate probleemidega tegelemine, Euroopas esinevate erinevate tööturuolukordade ning töötamise/töötuse aspektide uurimine, eriti seoses globaalse majanduse sotsiaalsete aspektidega, maailmamajanduse muutuste sotsiaalsetest tagajärgedest teadlikumaks saamine ning tarbijaõiguste kaitse.

Neid nelja kodanikuks olemise mõõdet arendatakse läbi sotsialiseerimise, mis toimub organiseeritud viisil koolide, perekonna, ühiskondlike organisatsioonide ja poliitiliste parteide kaudu ning vähem organiseeritud viisidel ühingute, massimeedia, naabruskonna ning partnerrühmade kaudu. Erinevad mõõtmelised annavad oma panuse kodanikustaatuses terviklikuks arenguks.

KUULUVUSTUNNE: ÜKSIKISIKU-PÕHINE KÄSITUS

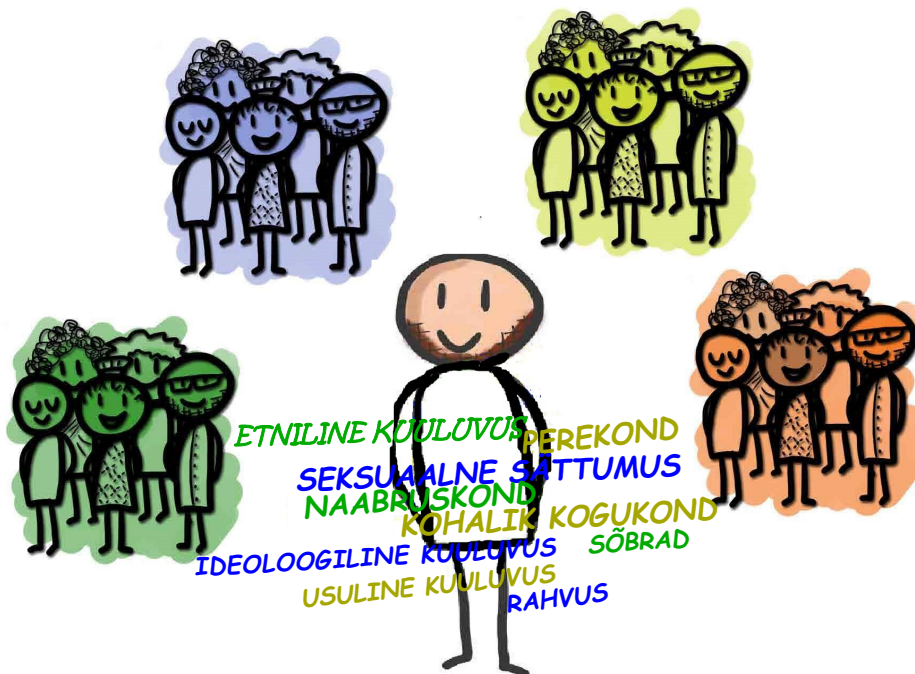
Veel üks viis, kuidas kodanikuks olemise teemat käsitleda läbi üksikisiku ja kogukonna/kogukondade suhte, on vaadata teemat kuuluvustunde nurga alt. Iga üksikisiku identiteeti kujundavad paljud erisugused kuuluvustunde variandid või kuuluvustunde mõnda inimrühma.

Joonis 3. Kuuluvustunde variandid

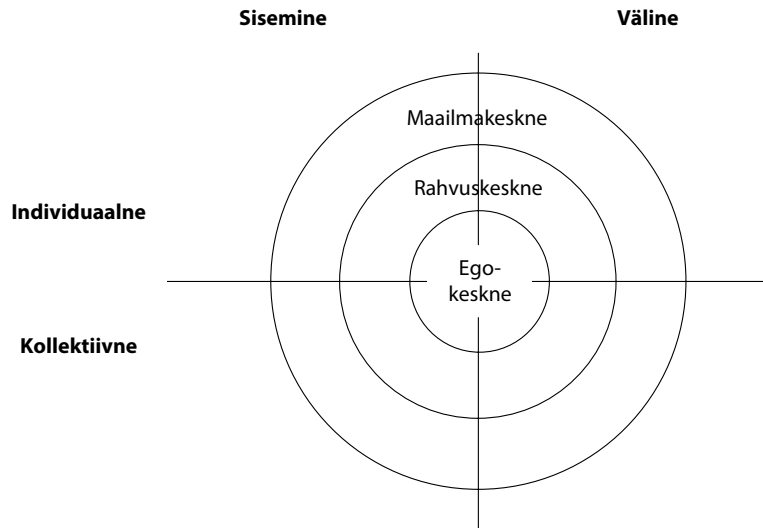
Mida enam kuuluvustunde variante enda sees ära tunneme, seda teadlikumaks saame oma identiteedi kompleksusest. Samal ajal avab iga kuuluvustunde variant meid uuele inimrühmale. Mida suuremast hulgast kuuluvustunde variantidest me teadlikud oleme, seda enam suudame teiste inimestega suhestuda ja suhelda. Teisisõnu, identiteet – kui käsitleme seda mõiste täies kompleksuses – eristab meid teistest, kuid viitab samas avatusele teiste üksikisikute, rühmade või kogu inimkonna suhtes. Nii saab see aga olla ainult siis, kui me ei piira identiteeti vaid mõne üksiku kuuluvustunde variandi alusel.

Joonis 4. Kuuluvustundel on palju variante

Arenguprotsess tähendab siin egokesksest maailmavaatest eemale liikumist maailma- ja inimkeskema vaate suunas, kus meie teadlikkus laieneb iseendast kaugemale ning hõlmab kihte meie lähedastest kuni kogu inimkonna tunnustamiseni välja. Selline protsess ei ole alati lihtne ning tekitab mõnikord hirne (näiteks oma rahvusidentiteedi kaotamise ees). Oluline on mees pidada, et kui maailmakessem teadlikkus tõuseb, siis on see eelnevate vaadete kõrgem kiht ning hõlmab ka varasemaid ego- ja rahvuskesksemaid mõtetemalle – need ei kao, vaid saavad lihtsalt komplekssema mõtlemisviisi osaks.

Joonis 5. Laiema kuuluvustunde kujunemine

Erinevatel kuuluvustunde variantidel ei ole üksikisiku jaoks samaväärset tähtsust (näiteks paljud paigutavad usulise kuuluvuse rahvuslikust kuuluvusest olulisemale kohale).

Kuluvustunde variantide olulisuse järjestus on pidevas muutumises ning juurde tekib ka uusi variante. Samas aga ei tähenda tähtsusejärjekorra olemusala seda, et üks kuuluvustunde variant tühistab mõne teise, isegi kui tundub, et neid on raske omavahel sobitada.

Väärtustest rääkides näitab selline individuaalsete identiteetide mitmekesisus ja komplekssus, et oleks ebarealistlik mõelda kodanikuks olemisest kui fikseeritud ja paindumatust väärtuste hulgast, mis rakendub kõikidele olukordadele, millega inimesed kokku puutuvad. Teisalt ei peaks individuaalsete identiteetide kompleksuse teadvustamine tähendama eetilise relatiivsuse lõksu langemist, kus meie isiklik käitumine, suhtumine või väärtushinnangud on pidevas muutumises ja sõltuvad olukorrast.

Individaalsete identiteetide komplekssus ja mitmekesisus viitavad vajadusele sõnastada minimaalne ühine eetiline alus nõ eetilise vastutustunde põhjal: mul on eetiline vastutus, kuna minu teod mõjutavad kogukonda/kogukondi, kuhu ma kuulun; ma tunnen end nende inimeste ees vastutavana. Kasvav teadlikkus kuuluvustunnetusest tähendaks seega universalismi kujunemist indiviidide eetilises teadlikkuses. Kui tunneme endas ära enam kuuluvustunde variante, hakkame märkama samasugust kompleksust ka teistes. Lihtsustatud eelarvamused kalduvad vähenema, kui meie silmaring laieneb ning suureneb võimekus mitmekesisuse ja kompleksusega toime tulla. Oluline on märkida, et kuigi igas inimeses on selline arengupotentsiaal olemas, ei toimu areng automaatselt. See sõltub väga paljuski inimese elutingimustest, aga ka meis endis ja meie keskkonnas muutust soodustavate tingimuste olemasolust.

Sellises erinevatel kuuluvustunnetel põhinevas käsituses peitub kaks olulist tunnustust. Esmalt – kõik inimesed on erinevad, neid mõjutavad erinevad elutingimused ning neil on erinevad väärtused ja vajadused, seega tuleb neid kohelda vastavalt nende individuaalsetele tingimustele. Teisalt tunnustab see käsitlus, et erinevad üksikisikud on seotud erinevate rühmadega ning lõppkokkuvõttes on kõik inimesed seotud seeläbi, et nad on inimesed – võrdse õigusega olemas olla. Nende kahe tunnustuse sees otsime kõik oma kohta indiviididena ning suhetes teistega.

DÜNAAMILINE, KOMPLEKSNE JA TERVIKLIK KONTSEPTSIOON

Läbi ajaloo kuni väga hiljutise ajani on kodanikuks olemise kontseptsiooni üldine arusaam olnud küllalt staatiline ja institutsionaalne: kodanikuks olemine oli peamiselt seaduslike õiguste ja poliitilise väljenduse küsimus demokraatlikes ühiskonnakordades. Identiteedi ja kaasamise mõõtmel ei näinud kodanikustaatusel realiseerimisele eriti probleeme tekitavat, kuna Euroopa ühiskondi peeti põhiolemuselt etnilises, kultuurilises ja keelelises mõttes homogeenseteks – kui vähemusrühmade olemasolu välja arvata. Sisemistest erinevustest ja mitmekesisustest võidi küll teadlikud olla, kuid valdava „rahvusliku“ etnilise kuuluvuse, kultuuri ja keele domineerivat positsiooni ei seatud enamjaolt kahtluse alla.

Enam see nii ei ole. Kogu Euroopas tõuseb tulevatel aastakümnetel riikidevahelise liikuvuse, aga ka väljastpoolt tuleva rände tõttu eri riikides elavate mittekodanike määr. Nõue, et vähemuses olevatel rahvusrühmadel (olgu nad siis põlisrahvad või muud rühmad) on õigus oma erinevustele, on nüüd Euroopa sotsiaalses ja poliitilises elus juurdunud arusaam. See tähendab, et ka kodanikuks olemise kontseptsioon ise

liigub laiapõhjalisema arusaama suunas, kus õiguslikud ja sotsiaalsed tagatised on endiselt oluline osa, kuid milles muutub tähtsamaks kodanikuks olemise alane debatt ning kultuuriliselt mõjutatud arusaam.

Selleks, et võtta omaks selline lai arusaam kodanikuks olemisest, tuleb tunnustada üksikisiku enesearengut ning ühiskonna sisemist arengut (nt väärtussüsteemide ja mõtteviiside osas). Indiviid ja ühiskond elavad kodanikuks olemise nelja mõõdet erinevalt läbi – sõltuvalt nende jaoks olulisimatest mõtlemisviisidest mingil kindlal ajaperioodil. Kodanikuks olemise teemaga töötamine tähendab seepärast ka tähelepanu pööramist nii üksikisikute enesearengule kui ka neid ühendava rühma ühiskondlikule arengule. Sellistest seisunditest ja dünaamikatest aru saamine võimaldab töötada kodanikuks olemise nelja mõõtmega sellisel viisil, mis vastab inimeste vajadustele, võttes arvesse nendega seonduvaid asjaolusid.

Seega muutub kodanikuks olemise kontseptsioon sujuvamaks ja dünaamilisemaks, kohandudes kaasaegsete ühiskondade loomusega. Selles kontekstis muutub kodanikuks olemine sotsiaalse kaasamise meetodiks, mille käigus inimesed kogevad üheskoos oma elu kujundamist ja selles osalemist.

See tähendab, et terviklikum arusaam kodanikuks olemisest on kaasaegsetesse ühiskondadesse sobilikum, kuna sellisesse kontseptsiooni saab haarata õiguslikke, poliitilisi ja sotsiaalseid elemente ning samas töötada kriitiliselt mitmekesiste ja kattuvate väärtuste ja identiteetide alusega.

Kodanikuks olemine on kompleksne kontseptsioon, mis võimaldab meil ülal hoida sotsiaalse lõimimise kokkulepet, mis suudab adekvaatselt hõlmata kõiki tänapäeva Euroopas elavaid inimesi, kellel on oma osa Euroopa kujundamises ja tuleviku loomises.

Kodanikustaatuses mõtlemine hõlmab seoste uurimist erinevate traditsiooniliselt eraldatud lähenemisviiside vahel. Just sealt – erinevate lähenemisviiside seostest ja vastastikmõjudest – leiame ilmselt kõige rikkalikuma arusaama kodanikustaatuses komplekssest ja pidevas muutumises olevast loomusest. Kodanikustaatuses kompleksse, dünaamilise ja tervikliku kontseptsiooni mõistmine ning selle toetamine tähendab mõtestada pidevalt ümber üksikisikute kui meie muutuva ühiskonna kodanike rolli ja potentsiaali.

4. peatükk

Noorsootöö ja Euroopa kodanikuks olemine

Noorsootööd mõistetakse kaasaegses Euroopa kontekstis üldiselt kui noorte inimeste enesearengu, sotsiaalse lõimimise ja kodanikuaktiivsuse tööriista.¹

Euroopa institutsioonid teadvustavad ja „rõhutavad noorsootöö olulisust enesearengusse, sh professionaalsesse arengusse panustamisel, sotsiaalse kaasatuse väärtustamisel, kultuurilises mitmekesisuses, kodanikuaktiivsuses ning vastastikusel arengul ja sallivusel põhineva keskkonna tagamisel.”²

2015. aasta Euroopa noorsootöö konventsiooni lõppdeklaratsioon on toodud noorsootöö rolli ja mõju mitu mõõdet noorte inimeste ja ühiskonna arengusse panustamisel. Nende seast võib leida demokraatia edendamise, osaluse, võrdsed võimalused ja enese kuuldavakstegemise, rahu tagamise soodustamise, sallivuse ja kultuuridevahelise õppimise, radikaliseerumise vastu võitlemise, ekstremismi ennetamise, positiivsete identiteetide ja kuuluvustunde tugevdamise, esindatuse ja autonoomia, sotsiaalse kaasamise ja sidususe tugevdamise, kodanikuühiskonna toetamise ning koostööpraktikate, partnerluse ja sektoriteülese koostöö rakendamise.³

Noorsootööl on asjakohaseks (nii kohalikuks kui ka rahvusvaheliseks) tegevuseks noorte inimestega lai valik tööriistu, mis juhendavad, toetavad, motiveerivad, jõustavad ja harivad noori, arendavad nende pädevusi ning aitavad neil elutee üleminekuperioodides navigeerida. Samuti annab noorsootöö turvalise paiga, kus arutleda Euroopa kodanikuks olemise ning Euroopa enesega seotud teemade, probleemide, pingete, kahtluste, ambitsioonide, praktikate ja arusaamade üle. Teavitustöö kaudu saavad noorsoo- ja haridustöötajad tuua kodanikuhariduse teema laiema avalikkuseni.

Noorsootöö oma mitmekesisuses keskendub paljude osapoolte jaoks „noorte seas kodanikuvaimu ja jagatud vastutustunde tugevdamisele”⁴, täites nii paljusid ootusi, mis meil on seoses noortele Euroopa kodanikuks olemise õpetamisega ja Euroopa kodanikuks olemise kontseptsioonist ja praktikast osasaamisega.

Paljusid pädevusi, mida noored tänapäeval paljude probleemide lahendamiseks vajavad, saab arendada neid noorsootöö praktikatesse kaasates. Siin tuleb läbi mõelda, mida tuleks noorsootööst kasu lõikavates noortes arendada ning millised pädevused peavad ühtlasi noorsootöötajatel enestel olemas olema. Euroopa kodanikuks olemise teemalist haridust pakuvad programmid võivad sisaldada noortetubade ja -keskuste tegevusi ja projekte, erinevatel eesmärkidel korraldatud tegevusi ja kampaaniaid, rahvusvaheliste kohtumiste ja maailmhariduse võimalusi, väitlusklubisid, treeningkursusi, individuaalse teavituse ja nõustamise programme, sisukaid vestlusi jne.

Üks oluline küsimus on, kuidas tagada (Euroopa) kodanikuks olemise teemalise hariduse jätkusuutlikku arengut, ilma et see muutuks liiga laialivalguvaks ja hoomamatuks. Kui kodanikuks olemist ja kaasamist puudutav diskussioon jääb liiga ebamääraseks, võib see viia usaldamatuse tunde ja skeptitsismi kujunemiseni.

Teine küsimus on, kuidas leida kõige sobilikumad, asjakohasemad ja tõhusamad meetodid, tegevused ja vahendid, mis oleksid abiks erinevate teemade uurimisel – identiteedist globaalse kodakondsusega seotud probleemideni.

1. Euroopa noorsootöö portfolio aadressil www.coe.int/en/web/youth-portfolio/youth-work-essentials.
2. Euroopa Liidu Nõukogu: Järeldused noorsootöö tõhustamise kohta sidusate ühiskondade tagamiseks (2015/C 170/02).
3. 2. Euroopa noorsootöö konventsiooni „Making the world of difference“ deklaratsioon, 2015.
4. 2. Euroopa noorsootöö konventsiooni „Making the world of difference“ deklaratsioon, 2015.

KUIDAS NOORED ÕPIVAD

Enne noortega Euroopa kodanikuks olemise avastusretkele asumist võiksid ürituste läbiviijad või noorsootöötajad mõelda, millist liiki võimalusi võiks selline teekond noortele vastavalt nende vajadustele pakkuda. Tegevused ja õppeprotsessid on mõttekad ainult siis, kui need lähtuvad noorte õppimisvajadustest, mistõttu on noorte inimeste murede ja vajaduste väljaselgitamine saanud olulisimaks teguriks Euroopa kodanikuks olemise teemaliste õppeprogrammide väljakujundamisel.

Kokkuvõtlikult on Euroopa kodanikuks olemise teema mõned uurimiseesmärgid seotud järgnevaga:

- ▶ noortele inimestele ruumi loomine oma väärtuste, isikliku identiteedi ning kuuluvustunde kujundamiseks kogukondades, millega nad end seotuna tunnevad;
- ▶ noorte toetamine nimetatud väärtuste kaitsemisel ja levitamisel ning kogukonnas kaasamine erinevatel teemadel kohalikust tasandist kuni Euroopa ja rahvusvahelise mõõtmeni;
- ▶ noortele ruumi loomine nende ühiskondliku, poliitilise ja sotsiaalse teadlikkuse tõstmiseks Euroopa kodanikena, et noored panustaksid kohaliku, piirkondliku, riikliku ja Euroopa ühiskonna arengusse.

Joonis 6. Noorsootöö ning Euroopa kodanikuks olemisega seotud tegevuste eesmärgid

Välja pakutud tegevused, arutelud või ettevõtmised võivad erineva praktika või eesmärgi toel viia erisuguse õppimiskogemuseni. Me julgustame selle käsiraamatu kasutajaid – neid, kes on valmis Euroopa kodanikuks olemist noorsootöö teemaks võtma – valima omaenda rada ning arendama välja oma õpiteekonda.

Siin on mõned varasemal kogemusel põhinevad näited selle kohta, mida noored võiksid Euroopa kodanikuks olemise kohta õppida, kui see temaatikanoorsootöö praktikasse kaasata. Õppimine võiks puudutada järgnevaid teemasid: inimõigused ja demokraatia, keskkond, ülemaailmsed probleemid (näiteks globaliseerumine, areng, vaesus), kultuuriline mitmekesisus ning koeksisteerimine mitmekesistes ühiskondades, Euroopat puudutavad teemad (Euroopa tasandi poliitiline korraldus, institutsioonide rollid, rahvusriikide suhted Euroopa institutsioonidega, poliitilised trendid ning Euroopa tasandi poliitika tagajärjed riiklikul või kohalikul tasandil), rahu ja konflikt, Euroopa mõistmine (erinevad poliitilised süsteemid, ühtsusvajadus, Euroopa õigus ja majandus) jne. Sõltuvalt noorsootöetegevuste sisust võivad noored omandada sügavama mõistmise mõnel nimetatud teemadest.

Joonis 7. Teemad

Euroopa kodanikuks olemise teemadest teadlikumaks saades võivad noored arendada ka oskusi nagu kodanikuaktiivsus oma kogukonnas või Euroopa algatustega liitumine, kultuuridevahelised pädevused, aktiivne kuulamine ja suhtlemisoskus jne. Näiteks erinevuste suhtes tuntavate hirmude maandamine ning kindluse leidmine ja valmisolek, et erinevuste kohta õppida ja neid aktsepteerida, on väga väärtuslikud õppetunnid. Kodanikuharidus ei saa mööda minna väärtustest ja suhtumistest. Noorsootööga tegelevate inimeste jaoks on äärmiselt oluline läbi mõelda väärtused, mida Euroopa kodanikuks olemise teema käsitleb. Euroopa kodanikuks olemise teemaline haridus peaks lisaks andma noortele võimalusi oma väärtusi, identiteeti ja kogukonda või kogukondadesse kuulumise tunnet kaardistada ning peaks toetama noori inimesi aktiivseteks ja kaasatud kodanikeks kasvamisel.

Joonis 8. Oskused ja väärtused

Viimasena, kuid mitte vähemolulisena saavad noored inimesed avardada oma maailmavaadet, arendada empaatiat teiste arusaamade vastu ning avastada teiste inimeste suhtes praktiseeritava solidaarsuse ja austuse väärtuse. Euroopa kodanikuks olemise teemalisi tegevusi ja arutelusid saab noorsootöös kasutada noorte teadlikkuse tõstmiseks, kuid ka paljuks enamaks. T-Kit käsiraamatu tegevused ja seisukohad põhinevad baasväärtustel, mis on seotud kõikide inimeste võrdsuse, inimõiguste, solidaarsuse, pluralismi, austuse, demokraatia, vastastikuse sõltuvuse, rahu, seaduskuulekuse ning vabadusega.

Kui Euroopa kodanikuks olemise teema käsitlemisega noori toetada ja suunata neid rohkem oma kogukonnas nii kohalikul kui ka globaalsel tasandil osalema, saavad noored omandada oskusi ja hoiakuid, mis on seotud osaluse, globaalse liikumise ja kogukonna aktiviseerimisega, ning neil tekib sihikindlus oma kogukonda panustada.

Selles käsiraamatus hiljem välja pakutud tegevused on lähtepunktiks, mille kaudu Euroopa kodanikuks olemine noorsootöösse tuua. Tega saab enamatki ning sõltuvalt olukorrast ja võimalusest võib välja pakkuda muid tegevusi, alates Euroopa ajaloos olulist rolli mänginud kohtade külastamisest (Euroopa Parlamendist kuni Teise maailmasõja aegsete koonduslaagriteni), Euroopa tasandi kodanikualgatustest osavõtmisest või

rahvusvahelise noortevahetuse organiseerimisest kuni kohaliku tasandi teavituskampaaniate korraldamiseni Euroopa poolt pakutavatest võimalustest, luua kohalikele vähemustele osalusvõimalusi jne. See nimekiri ei ole küll lõputu, kuid kindlasti saab seda rikastada noorsoo- ning haridustöötajate loovuse ja noorte suurema õpi- ja avastustahte kaudu.

5. peatükk

Üheskoos Euroopat üles ehitades

Kodanikuks olemise kogemus ja Euroopa noorte inimeste jaoks on poliitilise debati keskmes, kus arutletakse rahul ja vabadusel põhineva ühisruumi kollektiivse ülesehitamise ning ka selle ruumi eest kodanikuvastutuse võtmise üle. Poliitilistes tegevuskavades laialt kasutatud mõisted ja Euroopa kodanikuks olemist puudutavates ametlikes dokumentides leiduvad märksõnad annavad alust arvata, et seda vabadustel põhinevat ühisruumi iseloomustavad liikuvus ja võimalused. Tegelikuses leiame aga, et märksõnade taga peitub rohkesti erandeid, mis muudavad selle ühisruumi piiratumaks, kui see esmapilgul paistis.

Kodakondsuse ja Euroopa kontseptuaalsed alused ja tavad erinevad paiguti noorte jaoks, kes on liikumises ja laiali pillutud üle kogu maailmajao. Euroopa kodanikuks olemist tajuvad paljud kui omandatud praktikad, kindlaksmääratud õiguste kogu, mis võimaldab inimesel välismaal reisida ja õppida ning lõpuks mõnes Euroopa riigis paigale jääda ja tööle asuda. Teiste jaoks on see unistus, soov leida kusagil mujal parem elu. Mõned seavad küsimuse alla Euroopa kodanikuks olemise funktsiooni seoses riigi rolliga ning tihti nähakse seda kui piirangut sellele, „mida me saime teha enne kõigi nende määruste kehtestamist“. Mõne rühma jaoks on tegemist ohuga oma rahvusidentiteedile ning traditsioonidel põhinevatele autentsetele eluviisidele; kolmandad aga näevad Euroopa kodanikuks olemises võimalust.

Euroopa ühine ülesehitamine on kestav protsess. Küsimus ei ole ainult liikmesriikide arvu suurendamises suurtes Euroopa institutsioonides, nagu Euroopa Liit või Euroopa Nõukogu, vaid ka valitsemise reformimises seestpoolt. Sellisel reformimisel tuleb arvestada meie kogukondade sotsiaalsete, poliitiliste ja kultuuriliste muutustega, mis võivad tuleneda järgnevatest teguritest:

- ▶ suured muutused rahvastiku koosseisus
- ▶ ülemaailmsete majanduslike ja rahanduslike trendide mõjud
- ▶ kasvav teadlikkus säästva elustiili olulisusest

Need protsessid võivad Euroopa eri piirkondades kulgeda eri suundades. Samuti on oluline ühiste lahenduste leidmine väljakutsetele, mis mõjutavad Euroopas elavaid inimesi (näiteks keskkonnamuutused).

Euroopa kodanikuks olemise teemaline noorsootöö peab selliste reaalsete olukordadega arvestama.

Noorsootöö ning noorte roll Euroopa ülesehitamisel ulatub sügavamale kui Euroopa Liidu lepingus ja selle muudatustes toodud „Euroopa liidu kodaniku“ õiguslik definitsioon,⁵ seda eriti olukorras, kus Euroopa tajumine on geograafiliselt, poliitiliselt, kultuurselt, spirituaalselt ja moraalselt muutunud ning hõlmab ka Ida- ja Lõuna-Euroopat.

Kust Euroopa algab ja kus see lõpeb? Kus on Euroopa keskpunkt? Sind võib-olla huvitab, et 2004. aastal ilmunud dokumentaalfilm „Die Mitte“ toob meieni inimeste elud erinevatest Euroopa linnadest, mis kõik peavad end Euroopa keskpunktiks.

5. Euroopa Liidu leping ehk nn Maastrichti leping kiideti heaks 1992. aastal ning seda muudeti 1997. aastal Amsterdamis, 1997. aastal Nice'is ning 2007. aastal Lissabonis. Originaalversiooni täistekstid, muudatused, lepingu koondtekst ning muudatused Euroopa seadusandluses on saadaval leheküljel <http://eur-lex.europa.eu/collection/eu-law/treaties.html>.

Tegemist ei ole üksnes Euroopa Nõukokku või Euroopa Liitu kuulumise küsimusega. Kaalul on suhe institutsioonide ja kodanike vahel ning see nõuab uut mõtlemisviisi, mis võimaldaks suuremat osalustaset ning demokraatiat koos inimõigustel põhinevate kättesaadavamate võimalustega kõikidele inimestele, arvestades sealjuures vägagi reaalsete lõhede ületamisel kohalike oludega.

Selle peatüki eesmärk on lahti harutada Euroopa kodanikuks olemisest rääkimisel tekkinud umbsõlmed, uurides enam kui 10-aastase üle-Euroopalise kogemuse najal, mil Euroopa kodanikuks olemist on kogetud enamana kui lihtsalt õiguslase terminina, kuidas Euroopa kodanikuks olemist mõistetakse ning kuidas see tegudes väljendub.

Praktikapõhine kontseptsioon väljendub kaheteistkümnel Euroopa kodanikuks olemise ilmingul. Järgnevatel lehekülgedel vaadeldakse lähemalt neid ilminguid, mis on kõik omavahel seotud, vastastikmõjus ja moodustavad terviku. Nimetatud 12 ilmingut on järgnevad:

- ▶ mõiste ja praktika toidavad üksteist vastastikku
- ▶ stereotüüpe ületav esindatus
- ▶ vabatahtlikult valitud staatusest saab sotsiaalne roll
- ▶ inimõigused kui Euroopa kodanikuks olemise alustala
- ▶ kodanikevahelised suhted kodanikuühiskonnas
- ▶ ühised identiteedikriteeriumid
- ▶ kuuluvustunne
- ▶ Euroopa kui kollektiivsed mälestused – või pidev uueksloomine
- ▶ Euroopa kui mõtteline territoorium
- ▶ kultuur kui paindlik, poliitiline ja muutlik nähtus
- ▶ olevikule ja tulevikule orienteeritus
- ▶ konstrueerimine, dekonstrueerimine, rekonstrueerimine

MÕISTE JA PRAKTIKA TOIDAVAD ÜKSTEIST VASTASTIKKU

Euroopa kodanikuks olemine väljendub noorsootöös eelkõige läbi praktika. Mõiste annab praktikale sisu ning vastupidi – mõiste ja praktika rikastavad teineteist kestvas arengus, kus tuleb arvestada sotsiaalsete ja kultuuriliste muudatustega ning neile sobivate lahenduste leidmise vajadusega.

Noorsootöö pakub noortele inimestele ruumi, kus tegeleda uute lahenduste ja ideede loomisega ühiskonna muutmiseks ning paremate viiside leidmisega raskustele vastu astumiseks. Noorsootöö võib olla ka koht, kus noored saavad Euroopa kohta teadmisi ja õpivad huvituma Euroopast ning selle igapäevasest mõjust oma elule.

Kui noored näitavad oma isiklikku, Euroopa või globaalset konteksti silmas pidades üles kodanikuaktiivsust, kujundavad nad ühtlasi ümber kodanikuks olemise tähendust. Uued osaluse ja kogukonna kaasamise võimalused võimaldavad Euroopa kodanikuks olemise mõistet ja selle definitsiooni laiendada. Noored ei ole selles protsessis üksi, kuna siia on kaasatud ka teised rühmad, näiteks teadlased ja poliitikud.

Euroopa kodanikuks olemise teema toomine noorsootöösse kui noorte õpetamise ja jõustamise ruumi on väärtuslik, kuna see võib aidata noortel mõista oma rolli nii enda kogukonnas kui ka laiemas maailmas osalevate kodanikena. Tegutsedes ning oma tegevust analüüsid kasutavad noored oma kodanikustaatus ning võivad kogeda noorsootööd kui kohta, kus õpitakse tegelema teemadega, mis puudutavad nii neid endid kui ka teisi inimesi.

STEREOTÜÜPE ÜLETAV ESINDATUS

Euroopa kodanikuks olemise mõistet tajutakse tihti seoses kuulumisega Euroopa Liidu liikmesriiki.⁶ Mõiste sisu ulatub tegelikult aga EL-i liikmesriigi kodanikuks olemise õiguslikust staatusest kaugemale ning hõlmab institutsionaalsetest piiridest väljaspoole ulatuvat Euroopa mõõdet kui ruumi, kus kodanikud tegutsevad Euroopa mõõdet silmas pidades ning otsivad ühiseid lahendusi. Euroopa kodanikuks olemise laiem vaade nõuab suuremat taluvust ebakindluste suhtes,⁷ samuti võimet mõisteid dekonstrueerida ja rekonstrueerida⁸

6. Euroopa Liidu kodanikuks olemist on põhjalikult käsitletud Euroopa Liidu lepingu 8. peatükis.

7. Hendrik Otten on oma teose „Kümme teesi“ (2007) seitsmendas teesis defineerinud mitmetähenduslikkuse sallimist kui aksepteerimist, et samaaegselt võib eksisteerida mitu tõde, kõike ei saa kultuuri kaudu seletada ning et indiviidi identiteedil on sama oluline roll kui kultuuril.

8. See idee põhineb konstruktivismil – hariduslikul vaatel, mis selgitab, kuidas inimene teadmisi konstrueerib, kui informatsioon puutub kokku kogemuste poolt kujundatud olemasolevate teadmistega.

ning asetada noorsootöö praktika uute mõistete raamistikku. Euroopa koostöise ülesehitamise jõud peitub erinevuste kohtumises.

VABATAHTLIKULT VALITUD STAATUSEST SAAB SOTSIAALNE ROLL

Igal Euroopa noorel on otseseid või kaudseid Euroopa kodanikuks olemise kogemusi. Kodanikuks olemise mõiste mõjutab nende identiteeti sel määral, kui palju nad Euroopaga seotud on. Selline Euroopa kodanikuks olemine võib olla otsene – teadvustatakse, mida kodanikuks olemine tähendab ja kaasa toob – või kaudne – lihtsalt jäljendatakse tegevusi, mida ollakse teiste inimeste pealt passiivselt vaadeldes omandanud.

Kodakondsuse mõiste koos oma riigiti erinevate kultuuriliste ja ajalooliste implikatsioonidega põhineb etümoloogiliselt sõnal „kodanik“ ning on mõistega seotud kohustustest ja vastutusaladest koosnev konstruktsioon, mis erineb Euroopa riikide lõikes olulisel määral.

Iga noor kannab seda pärandit teadlikult või alateadlikult endaga kaasas ning püüab Euroopa kodanikuks olemise mõistet olemasoleva kontseptsiooniga sobitada. Näiteks Ida-Euroopast või Kaukasusest pärineva inimese arusaam Euroopa kodanikuks olemisest on suuresti mõjutatud Nõukogude Liidu lagunemisele järgnenud ajaloolistest ja poliitilistest muutustest.

Kuna kodanikustaatust seostatakse tihti hääletamise kui kõrgeima kodanikustaatuse väljendusega, on keeruline esitleda kodanikuks olemist mõnel muul viisil ning näidata hääletamist kui lihtsalt üht kodanikuks olemise formaalsust, mida tihti ei täideta (seda on valijaskonnauuringud korduvalt näidanud).

Euroopa kodanikustaatuse vabatahtlik valimine tähendab seda, et endale võetakse aktiivne ühiskondlik roll, mida ka kasutatakse laiemalt riigilt oma kodanikele antava formaalse kodanikustaatuse nõuetest. See tähendab, et nõustutakse intellektuaalselt ja füüsiliselt panustama aega ja energiat üldiseks hüvanguks ning sellest saab indiviidi identiteedi oluline osa. Selline staatus mõjutab igapäevast mõtlemist ja tegutsemist inimkultuuri, inimväärikuse ja inimõiguste vaimus – see väljendub nähtavalt igapäevases suhtlemises.

„Ma usun, et Euroopa kodanikustaatuse aktsepteerimine aktiivsel viisil tähendab avatud suhtumist ning teadvustamist, et eri riikides võidakse samale mõistele läheneda eri vaatenurkadest: seega peaks tõeliselt pühendunud Euroopa kodanik suhtuma austavalt Euroopa ja ülejäänud maailma elanike erinevasse kultuurtausta, väärtustesse ja uskumustesse.“ (Francesco, Euroopa kodanikuks olemise noortekonverentsi osaline Lissabonis, mai 2013)

INIMÕIGUSED KUI EUROOPA KODANIKUKS OLEMISE ALUSTALA

Euroopa kodanikuks olemise põhiväärtuste määratlemiseks on tehtud mitu ebaõnnestunud katset.

Euroopa kodanikuks olemise eesmärk ei ole prioriteetsete väärtuste nimekirja koostamine neid erinevate kultuuride üleselt ühte tähtsusjärjekorda seades. Kodanikustaatuse põhialus on Inimõiguste ülddeklaratsioonis⁹ ning sellest lähtuvates lepingutes ja konventsioonides toodud väärtused. Euroopa kodanikuks olemise põhiolemuseks on inimõiguste universaalsus, jagamatus ja võorandamatus.¹⁰ Inimõigused seisavad Euroopa kodanike tegevuse põhilise lähtepunktina kodanikustaatuse keskmes.

Euroopa ja maailma tasandil suurema ühtsuse loomise ülim eesmärk on ühiste lahenduste leidmine ning rahukultuuri loomine. Euroopa kodanikuks olemise eesmärk on rahu ja demokraatia kaudu väljendatava inimõiguste kultuuri loomine, mida tunnustatakse kui parimat olemasolevat inimõigusi ja inimväärikust kaitsevat süsteemi.

Kõik inimesed sünnivad vabade ja võrdsetena oma väärikuselt ja õigustelt. Neil on mõistus ja südametunnistus ning nende suhtumist üksteisesse peaks kandma vendluse vaim. (Artikkel 1, Inimõiguste ülddeklaratsioon)

9. Inimõiguste ülddeklaratsioon võeti ÜRO Peaassamblee poolt vastu 10. detsembril 1948 vastureaktsioonina Teise maailmasõja õudustele ning soovist maailmas rahu saavutada – see on saadaval aadressil www.un.org/en/documents/udhr/.

10. Rohkem infot on saadaval siin: www.ohchr.org/EN/Issues/Pages/WhatareHumanRights.aspx.

Seda ühist eesmärki jagavad Euroopa tasandil nii kodanikuühiskond, üksikisikud kui ka poliitikud. Euroopa Nõukogu¹¹ ja Euroopa Liit on paika seadnud süsteemid inimõiguste rikkumise jälgimiseks ja rikkumistega tegelemiseks – Euroopa Inimõiguste Kohus Strasbourgis¹² ning Euroopa Kohus Luksemburgis.¹³ Mõlemal institutsioonil on paigas süsteemid inimõiguste kultuuri loomiseks läbi hariduslike ja sotsiaalsete programmide, algatuste ja tegevuskavade.¹⁴ Mõned sellised ettevõtmised on saanud ka laiemas Euroopas olulisteks alustaladeks ja eeskujudeks.

KODANIKEVAHELISED SUHTED JA KODANIKUÜHISKOND

Euroopa kodanikuks olemine on kodanikevaheline suhe – kodanikud ühinevad vabatahtlikkuse ja vabaduse alusel, et tegeleda ühiste murede, soovide ja vajadustega. Kodanikuks olemisele loovad ruumi kodanikud ise, kes tunnustavad vastastikku üksteise kodanikustaatust – selles ruumis saavad nad koguneda, arutelusid pidada ja tegutseda. Inimõiguste ülddeklaratsioon (1948) tagab artikliga 20 õiguse vabalt koguneda; artikkel 29 sätestab, et inimene areneb täielikult ainult ühiskonnas, teistega suheldes. Siin on äratuntav vabaühenduste kasutatav kodanikuühiskonna mõiste.

Võimalus kodanike ja kodanikke ühendavate gruppidega (näiteks organisatsioonid, ühingud, kohalikud komiteed) rahu jaoks ruumi loomise nimel suhtlusesse asuda on õiguspõhisest laiema Euroopa kodanikuks olemise mõiste eripära, mis ületab ametlikke riigipiire, samas kui õiguslik kodanikustaatuse mõiste reguleerib indiviidi ja riigi vahelisi suhteid ning inimestevahelised suhted on seal riigi vahendatud.

Riigi regulatiivne roll on väga tähtis ning seda ei tohiks eitada. Siiski on riike, mis kuritarvitavad oma rolli ning käituvad kas otseselt või kaudselt mittedemokraatlikul viisil, jättes nii kodanikele nende õigused tagamata kui ka kodanikud kaitseta ning isegi piiravad inimõiguste realiseerimise ruumi, mis sellistel juhtudel muutub veelgi olulisemaks. Lisaks on riigil oma kodanikesse kaitsev ja mõnikord isegi väga rahvuslik suhtumine seoses teiste riikide või juriidiliste isikutega.

(1) Igaühel on õigus rahumeelselt koguneda ja vabalt ühineda. (2) Kedagi ei või sundida kuuluma ühingusse. (Artikkel 20, Inimõiguste ülddeklaratsioon)

- ▶ (1) Igaühel on kohustused ühiskonna ees, kuna ainult ühiskonnas on võimalik tema isiksuse vaba ja täielik arenemine. (2) Oma õiguste ja vabaduste kasutamisel peab iga inimene alluma vaid sellistele seadusega sätestatud piirangutele, mille eesmärk on tagada teiste inimeste õiguste ja vabaduste tunnustamine ja austamine ning moraalist, avalikust korrast ja üldise heaolu õigustatud nõuetest kinnipidamine demokraatlikus ühiskonnas. (3) Nende õiguste ja vabaduste teostamine ei või mingil juhul olla vastuolus Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni eesmärkide ja põhimõtetega. (Artikkel 29, Inimõiguste ülddeklaratsioon)

ÜHISED IDENTITEEDIKRITEERIUMID

Olen Euroopa kodanik, kes sündis Itaalia territooriumil. (Azeglio Ciampi, endine Itaalia president)

Euroopa on ühel või teisel viisil meie elu osaks. Mõne noore jaoks on Euroopa nende reaalsus ning nad on saanud Euroopa poliitikest kasu õppides, reisides või välismaal töötades. Milline seos on Euroopa tasandi võimaluste ja identiteedi vahel? Kas sellest seosest piisab, et Euroopa identiteeti omada?

Identiteedi ja selle konstrueerimise kohta on erinevaid arusaamu. Meetod, mida meie kasutame identiteedi seostamisel Euroopa kodanikuks olemisega, põhineb ideel, et igaühel meist on mitu identiteeti, mis olukorrast sõltuvalt kas tõusevad esile või jäävad tagaplaanile. Esiplaanile toome neid identiteete, mida soovime kinnitada ja konkreetsetes kontekstis esile tõsta, seega võime oma identiteedi markeerimiseks kasutada läbitud õpinguid või isegi omandatud kogemusi.

Euroopasisesed välismaal elamise, õppimise või töötamise võimalused ning mujalt maailmast lähtuv immigratsioon koos suurenenud erineva etnilise või rahvusliku päritoluga paaride arvuga ja kultuuriliselt mitmekesisema elustiiliga on tuttavlikud monoliitsed identiteedikontseptsioonid kahtluse alla seadnud.

11. Euroopa Nõukogu seisab kolmel sambal: õigusriik, demokraatia ja inimõigused. Rohkem infot Euroopa Nõukogu kohta leiad siit: www.coe.int/en/web/about-us.

12. Euroopa Inimõiguste Kohtu tutvustuse erinevates keeltes leiad siit: www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=court&c=#n1354801701084_pointer.

13. Kohtu kirjelduse leiad siit: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/court-justice_en/.

14. Euroopa Nõukogu inimõiguste programm, Euroopa Liidu programm „Euroopa Noored (Youth in Action)” ja Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet – kui nimetada mõned.

Seepärast soovitame mõelda ühe identiteedi asemel identiteetidest, kuna see võimaldab paigutada end mitmesse kogukonda oma identiteedi erinevate aspektide kaudu. Nimetatud teema üle arutletakse edasi kuuluvustunnet puudutavas alapeatükis.

Käsiraamatus „KOMPASS: Noorte inimõigushariduse käsiraamat“ on tegevus pealkirjaga „Kes oled mina?“, mis võimaldab süveneda eelnevalt kirjeldatud kontseptsiooni. Kompassi leiad siit: www.coe.int/compass.

KUULUVUSTUNNE

Euroopasse kuulumise tunde tekitab hoolimine sellest, mis Euroopas toimub. Kuuluvustunde tekkimist saab soodustada tunnete, kogemuste, kohtumiste, avastustega ... kuid seda ei saa õpetada! Kuuluvustunne on isiklik tunne: me tunneme end osana kogukonnast, kus kõik hoolivad samadest teemadest, on pühendunud kogukonna arengule ja valmis arengu nimel tegutsema. Kuuluvustunne on iga inimese põhivajadus. See seob meid endast väljaspool asuvaga. Just kuuluvustunne võimaldab meil mugavalt gruppi kuuluda.

Euroopa kodanikuks olemise puhul tunneme, et kuulume üksusesse nimega Euroopa. Kuna kuuluvustunne on seotud inimese identiteediga, võib juhtuda, et teised inimesed eitavad seda identiteedi aspekti ega tunnusta seda, kuid siiski ei saa seda meilt ära võtta. Nii võib näiteks juhtuda riikides, mis ei ole Euroopa Liidu liikmed, kus inimesed leiavad, et neid ei tunnustata Euroopa kodanikena – vaadatakse vaid nende rahvust või geograafilist asupaika, kuid mitte nende pühendumist vabadust ja rahu propageeriva Euroopa ühisruumi loomisele. Sama kehtib ka paljude esimese, teise või isegi kolmanda põlve immigrantide puhul – nad on Euroopasse elama asunud, kuid neid ei tunnustata täieõiguslike Euroopa kodanikena nende päritolu, perekondliku päritolu või nende esitatud uute kodanikustaatust puudutavate ideede ja praktikate tõttu.

Oluline ei ole ainult enda, vaid ka teiste inimeste kuuluvustunde tunnustamine. See nõuab otsest avatust mitmekesisuse suhtes sõltumata kultuuriliselt, geograafiliselt või õiguslikult paika seatud piiridest. Vajalik on ka tunnetega toimetuleku oskus – et tundeid arvestataks ning loodaks ruum tunnete rahumeelseks väljendamiseks ja jagamiseks.

EUROOPA KUI KOLLEKTIIVSED MÄLESTUSED – VÕI PIDEV UUEKSLOOMINE

Mis on Euroopa? Kus see lõpeb? Kes sinna kuuluvad? Kes ei kuulu? Kuhu piirid paigutada? Need on õigustatult kõige esimesed spontaansed küsimused, mida noorsootöötajad ja noored Euroopaga seoses mainivad. Esimesena tuleb teemaks geograafiline mõõde ja seejärel ajalooline.

Euroopa lõimumise protsessiga alustati pärast Teist maailmasõda, kui läänebloki riigid panid aluse ühistel majanduslikel huvidel põhinevale Euroopa kontseptsioonile ja Euroopa lõimumisele. Ka tänase päeva Euroopa idees on jälgi ajast, mil lääneblokis oli vabadus võimalik ning idablokis keelatud. Euroopa lõimumine on suuresti mõjutatud Teise maailmasõja järel peetud poliitilisest diskursusest, mis viis Euroopa Nõukogu ning hilisema Euroopa Liidu loomiseni. Oma roll oli kindlasti ka esimestel poliitikutel Euroopa lõimumise maastikul, kuna ilma nendeta ei oleks praegused Euroopa institutsioonid need, mis nad täna on. Lisaks on ka kodanikuühiskonnal juba algusest olnud roll Euroopa konstrueerimisel. Just see uskumus võimaldab inimestel öelda, et Euroopa on kollektiivsete mälestuste kogum ja koosneb erinevatest kodanike gruppidest, mis – meie maailmajaole laiali laotatuna – on töötanud erinevatel tasanditel rahul ja vabadusel põhineva ühisruumi nimel.

Euroopa ei ole ühtne kollektiivsete mälestuste kogum, kuna eri riikides on valitsenud väga erinev olukord. Teise maailmasõja õudustest toibumine on riike ja nende kodanikke erinevalt puudutanud, kuna osad riigid olid võitjate, teised aga kaotajate poolel, osad olid sissetungijad ning teised okupeeritavad. Tegelikud piirid, mis ei ole fikseeritud, vaid muutuvad pidevalt, on kujunenud poliitilise ja kodanike tegevuse, konsensuse ja ka lahkarvamuste tulemusel.

Idee Euroopast on noor ja kujunev kontseptsioon. Demokraatlikud institutsioonid on pidevas muutumises ning uuendavad ennast vastavalt uutele sotsiaalsetele väljakutsetele, millega on vaja silmitsi seista. Euroopa kodanikuks olemisega käib kaasas kutse toetada kohaliku, riikliku ja rahvusvahelise tasandi institutsioone, et kodanike häält oleks kuulda, et soodustada kodanike vajaduste ja muredega arvestamist ning et olla neid teemasid lahendavate arengukavade kaasloojaks. Vaja on luua tõelised võimalused kodanike häälte kuuldavaks tegemiseks ning poliitikakujundajateni jõudmiseks, kuna läbi poliitika saab kaitsta kodanikuühiskonna saavutusi.

EUROOPA KUI MÖTTELINE TERRITOORIUM

Euroopa kodanikustaatus asupaigaks on territoriaalne ruum nimetusega Euroopa, kuid selle piirid ei põhine ei geograafilistel ega ajaloolistel piiridel, kuna need on ületanud „piiride“ sõnaraamatutähenduse. Euroopa kodanike territooriumi piirid on pidevas muutumises ning tegemist on suhete ja huviküsimuste võrgustikuga, kus kohalikud kogukonnad on omavahel seotud ühise eesmärgi kaudu. Territooriumist saab niisiis mõtteline ala, mille piirid muutuvad vastavalt sellele, milliste uute kogemuste, sõprussuhete ja projektidega noored end seovad. Kui sa saad ühiseid kogemusi teistest riikidest pärit inimestega koos projektis osaledes või kui oled koolitusel kohtunud inimestega mitmetest teistest riikidest, pöörad koju naasnuna rohkem tähelepanu sellele, mis toimub riikides, kust sinuga olulisi kogemusi jaganud inimesed pärit on. Need alad saavad osaks inimese vaimsest territooriumist. Nüüd huvitab meid, mis seal riigis toimub ning me hoiame end olukorraga kursis. Tegemist on süsteemse lähenemisega, kus mujal Euroopas elavad inimesed kuuluvad mitte ainult virtuaalselt, vaid ka füüsiliselt sama praktikaga kogukonda. Selline mõttelise territooriumi loomine ei toimu ainult Euroopas. Sama protsess on laialt levinud kogu maailmas ühist huvi pakkuvates küsimustes, näiteks keskkond.

KULTUUR KUI PAINDLIK, POLIITILINE JA MUUTLIK NÄHTUS

Idee, et Euroopa kodanikuks olemise praktika alus on kultuur, põhineb teadmisel, et kultuur väljendab end mitmekesistel viisidel. Iga kultuuriline väljendus on kultuuri osa. See sisaldab endas tervikut ega ole seepärast ise tervik. Tervik on dünaamiline ning selle lahtirullumisel on poliitiline mõõde: see mõjutab kogukonnaelu; see tegeleb võimustruktuuridega täpselt oma toimimise hetkel. Seega on kultuuril omadused, mida mainib Gavan Titley oma aruandes noorsootöö ja kultuuridevahelise õppimise olulisuse kohta: see on „paindlik, poliitiline ja muutlik“.¹⁵ Kui liigume edasi kultuuri kui millegi staatilise ning iseend, oma harjumusi ja oma mustreid kopeeriva juurest kultuuri kui millegi pidevas aeglaselt muutumises oleva juurde, toetame muutuste ja uuenduste meeoleolu, mis on osa Euroopa kodanikuks olemise mõistest ja praktikast. See avab uusi võimalusi, toetab kodanikustaatus uute vormide lõimimist ning osaleb järjepidevalt ühiskonna transformeerivates protsessides. Schein: „Me kõik internaliseerime neid kultuure, mille osaks me oleme ... kultuur eksisteerib vaid siis, kui me sellele hetk hetke järel elu anname.“¹⁶

Kultuur on muutuv ja dünaamiline. See toob esile hirmu oma kultuurist muutuste tõttu ilma jääda. Kodanikel on kultuuri hoidmisel ja säilitamisel oma roll, et mitte end ja oma identiteet kaotada. Samal ajal on fakt, et noored kodanikud on osa käimasolevatest muutustest ning muutused on osa neist. Noorsootöötajatest peavad seega saama muutuste aktiivsed esindajad, kes panustavad ühiskonna heaolusse ühiskonna jaoks hädavajalike pädevuste omandamisega, uskudes, et sügavalt isiklikud muutused on olemuselt ka süsteemsed ning võivad seega kaotada stereotüüpi passiivsest ja enesekesksest noorest, kes ei huvitu ühiskonnas toimuvast.

OLEVIKULE JA TULEVIKULE ORIENTEERITUS

Noorte võime kogemusi hinnata, hetke nautida ja täiel rinnal elada juurutab Euroopa kodanikuks olemise meie olevikku. Vaatamata sellele, et meie õlul lasub mineviku raskus isegi siis, kui me seda ei teadvusta, elavad noored olevikus. Noored õpivad koolis aineid, mis ei ole vajalikud nende oleviku jaoks, vaid mida nad vajavad tulevikus. Euroopa kodanikuks olemisel on tulevikuga veel üks seos. See on ruum, mille loovad olevikus tehtud teod. Tegemist ei ole ruumiga, mida me passiivselt ootame selleks, et kasutada pädevusi, mida me praegu arendame (näiteks koolis õppides).

Tulevikule orienteeritus tähendab valmisolekut elada loogilises ruumis, mis vastab inimese vajadustele – ruumis, mis põhineb oleviku tegevustel ja võimalustel. See tähendab olevikupõllu harimist tulevikuseemne külvamiseks. Üksnes tähendusrikas olevik võib luua tähendusrikka tuleviku. Ainult olevik, milles oleme täiel rinnal elanud ja intensiivselt osalenud, võimaldab meil ära tunda, mis on meis endis ja maailmas kujunemas.

15. Gavan Titley artikkel on leitav aruandes „Intercultural learning in European youth work: which ways forward?“ aadressil <https://rm.coe.int/16807037de>.

16. P. Senge, C. O. Scharmer, J. Jaworski and B. S. Flowers (2005), *Presence: exploring profound change in people, organizations and society*, London: Nicholas Brealey.

KONSTRUEERI, DEKONSTRUEERI, REKONSTRUEERI

Jaatav suhtumine muutustesse on oluline suhtumine, mõtteviis ja sisemine vajadus, mida jagab valdav enamus noori. Euroopa kodanikuks olemine nõuab võimet pidevate muutustega toime tulla konstrueeritud ruumis, mida tuleb dekonstrueerida ja siis jälle rekonstrueerida. Konstruktivistlik käsitlus on väljakutse turvatundele ja harjumustele. Iga tegevus on eelnevast alati erinev, isegi kui tundub, et tegeleme sama asjaga, kuna tegevusse haaratud inimesed on erinevad ning toovad ühisesse kogemusse uusi taustu.

Kõige enam on Euroopa kodanikuks olemisel vaja läheneda hetkeolukorrale konstruktivistlikult, et kodanikuks olemise kontseptsiooni erinevate algatuste ja katsetuste kaudu edasi arendada. Õppimise seisukohast tähendab see õpitu unustamist, vaatenurga muutmist ning asjade nägemist värske pilguga, omades tahet jätkata Euroopa ühist ülesehitamist. Vigu ja ootamatuid tulemusi ei vaadelda negatiivsetena, vaid kui võimalustena Euroopa Kodakondsuse aspekte praktikas uue vaatenurga alt uurida. Iga kogemus on oluline, kui oskame sellest midagi õppida ja saame neid suurema Euroopa kodanike kogukonnaga jagada!

Mida Euroopa kodanikuks olemine tähendab? Ma pole kindel, kuid mulle sai selgemaks, et ma olen Euroopa kodanik ning ma saan mõjutada seda, mida Euroopa kodanikuks olemine tähendab. (Linda, Euroopa kodanike kursusel osalenu, Rooma 2012)

6. peatükk

Lahendamata küsimused noorsootöö praktikast

Kui tegeleda noorsootöö praktikas Euroopa kodanikuks olemise teemalise hariduse ja õppimisega, tõusevad esile mitmed pinged, dilemmad ja lisaküsimused.¹⁷

Selles peatükis toome need küsimused esile ning kutsume lugejat üles neil teemadel väitlema ja Euroopa kodanikuks olemise edasiarendamise protsessis aktiivset rolli võtma. Seepärast lõpeb selle peatüki iga alapeatükk mõnede edasist uurimist vajavate küsimustega.

Nendest küsimustest ning küsimustega seotud mõtetest võib saada kasulik vahend noorsootöötajatele, et teemasse sügavamalt süveneda või see oma noorsootöötegevustesse lisada.

KODANIKUÕPETUS INFORMAALSES HARIDUSES

Igal õppeprotsessil on alguspunkt – osalejate eelnevad teadmised ja kogemused. Seda tuleks võtta õppimise olulise osana, mis rikastab õpiprotsessi ning paneb proovile osalejate ideed, suhtumise ja väärtushinnangud.

Euroopa kodanikuks olemise alases hariduses tähendavad eelnevad teadmised enam kui inimese rahvuslik identiteet või kogukonnasidemed. Õppeprotsessi alguses on noortel inimestel kodanikustaatuse kohta rohkesti kogunenud teadmisi.

Noored on sotsialiseerimisprotsessi käigus teadlikult ja alateadlikult saanud ja arendanud väärtushinnanguid ja suhtumist ning nad on õppinud, kuidas kohandada oma käitumist vastavalt gruppidele ja kogukondadele, kuhu nad kuuluvad või on kuulunud.

Informaalne õppimine kodanikuks olemise teemal toimub perekonnas, koolikeskkonnas, sõprade või eakaaslaste keskel, naabruskonnas ning töökohas, meedia või interneti kaudu, tänavatel ...

Arusaamad austusest, vastastikkusest, usaldusest, vastutusest, õigustest ja osalusest, mis on kodanikuks olemisega lähedalt seotud, kujundatakse neis kontekstides. Sageli peetakse aga Euroopa kodanikuks olemise teemalise hariduse taustaks üksnes rahvusriiki (ning mõnel puhul ka kogukonda).

-
- ▶ Kuidas me saaksime kodanikuks olemise alases informaalset õppimisest teadlikumaks saada?
 - ▶ Kuidas me saaksime sellist Euroopa kodanikuks olemise alast informaalset õppimist paremini hinnata, väärtustada ja kasutada?
 - ▶ Milliseid Euroopa kodanikuks olemise teemalise informaalset õppimise alaseid täiendavaid ja sünergilisi aspekte võiksime uurida? Kuidas neid läbi õppetegevuse ja noorsootöö sekkumiste toetada?
-

¹⁷ Hariduse all mõtleme pikaajalist, planeeritud ja struktureeritud protsessi, mis viib pädevuste arenguni, ning õppimise all mõtleme igasugust tegu või tegevust (mitte tingimata eelnevalt määratletud, planeeritud või sõnastatud), mis sellele kaasa aitab.

KOGUKONNA ROLL

Kogukond koos perekonnaga moodustab sotsiaalse raamistiku, milles inimesed kasvavad ja arenevad.

Kogukonna mõistele on väga palju definitsioone. Traditsiooniliselt viitab kogukonna mõiste inimrühmale, mis jagab territooriumi (küla, piirkond või miskit laadi asula) ning sellega seoses on neil ühised vajadused, huvid, väärtused, elustiil jne. Geograafiliselt juurdunud kogukondadel on ka organisatoorne mõõde (sh näiteks naabruskonnad, tervisekeskused ja koolid) ning sotsiaalne mõõde (kuidas inimesed kogukonna sees suhtlevad ning end selle osaks olles tunnevad).

See kogukonna raamistik on noortele väga oluline ning samal ajal muutuvad nende jaoks üha olulisemaks uued kogukonnavormid. Meedia, kodanike suurenev liikuvus, Internet ja uued tehnoloogiad muudavad kogukondi mitmekesisemaks. Noored inimesed osalevad uutes kogukonnavormides (näiteks klubid, võrgustikud või sotsiaalmeedia), ilma et tingimata jagataks geograafilist ruumi või et eksisteeriks selge organisatoorne raamistik.

Meie kogemus, et osalejad praktiseerivad oma kogukonda naastes õppetegevuses omandatud pädevusi ning arendavad edasi pädevusi, mida nad on õppetegevuse käigus oluliseks pidama hakanud. Kogukonna roll on osalejate tausta mõistmisel seoses kodakondsuse ja Euroopaga ning järelmeetmete kavandamisel ülioluline.

-
- ▶ Kuidas kujuneb kuuluvustunne kogukonda? Millised kriteeriumid on kogukonnale omased? Mis suunab inimest kogukonnaga ühinema? Millist rolli vajadused ja soovid selles protsessis mängivad?
 - ▶ Kuidas saaksime õpiprotsessis paremini arvestada taustaga – konteksti ja kogukondadega?
 - ▶ Euroopa kodanikuks olemise teema puhul peab noorsootöös arvestama vanusega. Aga kuidas saaksime oma kogukondades üles ehitada põlvkondadevahelisi strateegiaid ja tegevusi?
 - ▶ Kas on võimalik Euroopa kodanikuks olemise alase õppe raames välja tulla uute algatustega uuemate internetipõhiste kogukondade kaudu? Kuidas seda teha? Millised oleksid sellise tegevuse eesmärgid ja alusväärtused?
 - ▶ Kas Euroopa on uus kogukond? Kas Euroopa kodanikuks olemise alases hariduses peaks toetama ideed „Euroopa kogukonnavaimust“?
 - ▶ Kuidas arendab noorsootöö inimese pädevust kogukonna arengusse panustamisel ja oluliseks kogukonna osaliseks saamisel?
-

IDENTITEETIDE PALJUSUS

Identiteetidid loovad sidusust, mis võimaldab kogukondi kuuluvustunde ja vastastikuse solidaarsuse alusel struktureerida. Identiteetidid tagavad turvatunde, empaatia ja vastastikuse suhte.

Ühiskondades suurenev liikuvus ja mitmekesisus on identiteetidid kahtluse alla seadnud ning sundinud neid dünaamilisemaks muutuma. Pluralistlikes ühiskondades suudavad mõned noored määratleda oma identiteeti paindlikul ja mitmetasandilisel viisil – seotuna kuuluvustundega erinevatesse gruppidesse – ning seeläbi suudavad nad erinevates kontekstides ja reaalsustes funktsioneerida ja neis kohaneda. Samal ajal ütlevad teised noored enda ümber toimuvate muutuste keskel: „Aga mina jään alati samaks!“

Identiteetide paljusus ei ole loomulikult midagi ebatavalist, samuti ei tähenda see lojaalsuse puudumist mingi grupi suhtes. Erinevad samaaegselt eksisteerivad identiteetidid on alati olemas olnud. Meie postmodernistlikus ühiskonnas oleme neist lihtsalt teadlikumad ja need tunduvad noortele loomulikumad.

Selles valguses on Euroopa kodanikuks olemine protsess ja olek, mis võimaldab praktiseerida oma identiteetide paljusust (sh kohalikke, rahvuslikke, Euroopa ning õpingute, hobide või küberkogukondadega seotud identiteete), isegi kui vahel ei tundu nende kombineerimine loogiline.

-
- ▶ Kas Euroopa kodanikuks olemist kavandatakse ning arendatakse soodustama identiteetide paljususe tõhusat kooseksisteerimist või vastupidi – et teisi identiteete asendada või nende üle domineerida?
 - ▶ Kuidas saaksime soodustada identiteetide paljusust toetavat Euroopa kodanikuks olemise praktikat?
 - ▶ Kuidas saab noorsootöö tegeleda rahvuslike/etniliste/religioosete identiteetide vahel tekkivate pingetega ning toetada kooseksisteerivate identiteetide paljususe ideed?
 - ▶ Identiteetide paljususest on teadlikumad noored inimesed ning muud grupid, näiteks migrandid ja põgenikud. Milline võiks olla identiteetide paljususe idee roll Euroopa kodanikuks olemise arendamisel? (näiteks kindlate programmide või strateegiatega sihtrühmad).
-

RAHVUSPÄRAND JA EUROOPA

Seoses identiteetide paljususega kasutab P. Grundmann mitmekihilise kodanikustaatus kirjeldamisel mõistet „kontsentriiline identiteet“. Kui keegi suudab mõelda endast kui baierlasest ja sakslasest, miks peaks siis olema võimatu ühendada Poola ja Euroopa identiteet? Rahvuslike pingete ajal võib sellist arusaama Euroopa identiteedist ja kodanikustaatusest, mis ei võistle rahvuslikuga, pidada teoreetiliseks, idealistlikuks või isegi naiivseks.

Euroopa tasandi noorsootöö tegeleb nüüd aga esimese põlvkonnaga, kes on üles kasvanud keset Euroopa lõimumise protsessi, meeldigu see neile või mitte. Paljud noored on juba harjunud tihedamalt lõimunud Euroopaga ning selle eeliste ja raskustega. Seepärast on inimeste vajadus „Euroopa identiteedi“ järele võib-olla isegi väiksem kui poliitikutel heasoovlikult oma kõnedes kuulutatavad ... „Euroopa on juba osa inimeste reaalsusest“ ning „Euroopa ei pea olema müüt, kuid tema ajalugu tuleb rääkida“ (Muschg 2005: 26, 35).

See rääkimist vajav ajalugu sisaldab rahvuslike konflikte ning nendest ülesaamise viise. Sellega seoses võib noorsootöö pakkuda ruumi aruteludeks Euroopa ajaloo üle ning võimalust vastuoluliste ajalookäsitluste ja vaatenurkade suhtes oma perspektiivi muuta.

Enese eurooplasena tundmine ei tähenda, et Euroopa suhtes tuleb valida kas täiesti positiivne või täiesti negatiivne hoiak; see tähendab ilmselt mõlemat, kuid hõlmab lisaks ka teadlikkust ja konstruktiivselt kriitilist hoiakut. Peale selle, kui positiivselt või negatiivselt kodanikud Euroopa institutsioonidesse suhtuvad, on kõige olulisem küsimus, kas Euroopa kodanikel on võimalus laiemas Euroopa kogukonnaruumis osaleda ning kuidas inimesi kaasata, et nad saaksid oma murekohtadest rääkida.

Rahvuspärand ja rahvuslik identiteet on kahtlemata olulised. Enamuse eurooplaste jaoks on rahvuslik identiteet ning kodanikustaatus seotud ajalooliste ja kultuuriliste elementide, hariduse, keelte, kuuluvustunde ning emotsioonidega.

Lisaks põhineb rahvuslik kodanikustaatus oma õiguste igapäevasel aktiivsel praktiseerimisel (haridus, tööhõive, sotsiaalse jne). Eriti just kriisiajal on raske ette kujutada, et Euroopa kodanikustaatus võiks tagada samad õigused kui rahvuslik kodanikustaatus (näiteks sotsiaalhoolekanne).

- ▶ Kuidas saaks Euroopa kodanikuks olemise alane haridus tõhusamalt panustada Euroopa ajaloo alastesse teadmistesse (müütidest sügavamale minnes)? Kuidas võiks see panustada tuleviku kriitilisse hindamisse?
- ▶ Kuidas saaksime suurendada noorte inimeste võimalusi Euroopa teemadel arvamust avaldada ja protsessides osaleda?
- ▶ Kuidas saab noorsootöö luua koha/võimaluse turvalisteks ja konstruktiivseteks aruteludeks pärandi, ajaloo ja identiteedi teemadel?
- ▶ Kas Euroopa kodanikuks olemine peaks (sümbolitest ja tunnetest sügavamal tasandil) olema Euroopas tugevamalt seotud kodanikuõiguste ja sotsiaalsete õiguste igapäevase praktiseerimisega? Millist poliitikat ja institutsionaalseid arenguid selleks vaja oleks? Kuidas saaks Euroopa kodanikuks olemisega seotud haridus siin panustada?
- ▶ Kuidas käsitlevad riigid Euroopa kodanikuks olemise teemat oma riiklikes haridussüsteemides?

EUROOPA JA ÜLEJÄÄNUD MAAILM

Noorsootöös aktiivselt osalevad noored muretsevad maailmas toimuvate (või tagajärgi omavate) sotsiaalsete probleemide pärast, näiteks majanduslik globaliseerumine, ränne, keskkonnaseisundi halvenemine või tehnoloogiliste arengute mõju tööturule.

Nad arvavad, et Euroopa kodanikustaatus ei tohiks kujuneda õiguste ja privileegide saareks. Vastupidi, eurooplaste privilegeeritud elustiil – võrreldes mujal maailmas toimuvaga – peaks toetama selliste püüdluste nagu rahu, demokraatia, inimõigused ning keskkonnasäästlik areng lõimimist üleilmsetesse püüdlustesse.

Pärast sajanditepikkust maailma euroopastamist (kolonisatsiooni, poliitiliste, sotsiaalsete ja kultuuriliste mudelite leviku, maailmasõdade ja külma sõja kaudu) võib nüüd olla aeg Euroopa globaliseerimiseks laiemasse üleilmsesse perspektiivi.

Euroopal on oma ajaloo ja rahvusvahelises kogukonnas omatava positsiooni tõttu kanda eriline roll. Meie ajaloolised sidemed paljude meie maailmajaost väljaspool asuvate riikidega võivad meil aidata maailma mõista – seda on muidugi lihtsam öelda kui teha. Meie majanduslik ja poliitiline jõud peaks meil võimaldama välja töötada tõhusad mehhanismid ka mitte-eurooplaste elutingimuste ja võimaluste parandamiseks ühise heaolu nimel.

Tekkinud on suund lõimida maailmaharidust mitteformaalse hariduse tegevustesse ja konteksti ning see pakub mitmekesiseid võimalusi kodanikuks olemise, selle rollide ja sellega kaasneva vastutusega seotud küsimustes ülemaailmse visiooni loomiseks. UNESCO tutvustab oma ülemaailmse kodanikuhariduse käsitluses järgmisi õppimise mõõtmeid:

- ▶ kognitiivne: ülemaailmsel, regionaalsetel, riiklikel ja kohalikel teemadel ning eri riikide ja elanikkondade seotuse ja vastastikuse sõltuvuse alaste teadmiste omandamine, mõistmine ja kriitiline mõtlemine;
- ▶ sotsiaalemonsionaalne: inimkonda kuulumise tunne, jagatud väärtused ja vastutus, empaatia, solidaarsus ning erinevuste ja mitmekesisuse austamine;
- ▶ käitumuslik: tõhus ja vastutustundlik käitumine kohalikul, riiklikul ja ülemaailmsel tasandil rahumeelsema ja jätkusuutlikuma maailma nimel.

„Maailmakodanikuks olemine viitab laiemasse kogukonda ja inimkonda kuulumise tunde. See rõhub vastastikusele poliitilisele, majanduslikule, sotsiaalsele ja kultuurilisele sõltuvusele ja seotusele kohalikul, riiklikul ja ülemaailmsel tasandil.“¹⁸ Me võime kinnitada, et on vaja näha, kuidas meie töö võiks toimida haridusliku sillana eelnimetatud mõõtmete ühendajana, et kujundada Euroopa kodanikuks olemist.

Eurotsentrilistesse seisukohtadesse laskumata võiks uuenenud idee Euroopa kodanikuks olemisest panustada spetsiifiliselt just selle arusaamaga ning eurooplaste pühendumisega kogu inimkonna heaolu hüvanguks. Euroopa kodanikuks olemine kui Euroopast lähtuv ja maailmale pühenduv kodanikustaatus peaks aitama meil luua rahumeelseid ja demokraatlikke ühiskondi kogu maailmas ning toetada keskkonnasäästlikku arengut.

-
- ▶ Kuidas saaksime ülemaailmselt mõõdet noorsootööprogrammidesse lõimida ning maailmaharidust anda?
 - ▶ Milliseid tõhusaid solidaarsuse mehhanisme oleme valmis noorsootöös rakendama, kui ressursid aina vähenevad? Kuidas saab kohalikul tasandil ülemaailmseid protsesse mõjutada?
 - ▶ Kuidas saame suurendada mitte-eurooplaste aktiivset osalust ühiskonnas (inimeste ja organisatsioonide näol)?
 - ▶ Kas Euroopa kodanikustaatus on kese (rahvuslikul identiteedil, õiguslikul staatuse ja tunnetel põhineva) rahvusliku kodakondsuse ja (universaalsetel inimõigustel ja globaalsetel teemadel põhineva) ülemaailmse kodakondsuse vahel?
-

USU JA RELIGIOONI ROLL

Euroopas on ajalooliselt alati erinevad religioonid eksisteerinud. Nende rolli uurides avaneb keerukas kooslus faktidest ja müütidest, tõdedest ja väärarusaamadest. Neist kaugemale vaadates võime ühest küljest nõustuda, et kodanikustaatuses seoses toob religioon inimesi kokku. Religioon pakub ruumi, milles elada, suhelda ja praktiseerida positiivseid inimlikke omadusi nagu humanism, solidaarsus ja kaastunne. Teisalt on religiooni väärkasutatud konfliktide, sõdade, tagakiusamise ja sallimatuse õigustamiseks jumala nimel, mis lõppkokkuvõttes on inimkonda lõhestanud.

Kaasaegsetes Euroopa ühiskondades on Euroopa kodanikuks olemise kontekstis (vähemalt institutsionaalsel ja õiguslikul tasandil) riik ja religioon lahus. Sotsiaalsel tasandil on usuliste liikumiste roll erinevates riikides väga erinev, näiteks seoses hariduse või sotsiaalteenuste liigendamisega.

Kui me ei mõtle religioonist kui „lahenduste allikast“ või „probleemide allikast“, jääb alles lihtne fakt, et religioonid on olemas. Noorsootöö praktikas kogeme religiooni kui teemat, millega puutuvad kokku pea kõik noored (olgu nad siis religioossed või mitte) kas koduses, kogukondlikus, töises või kooliga seotud igapäevaelus.

Euroopa kodanikuhariduse noorteprogrammid võivad aidata usulistel erinevustel muutuda noori rikastavateks ja ühendavateks teguriteks, selle asemel et olla konfliktiallikas, eriti kui vaadelda seda küsimust vastastikuse mõistmise, sallivuse ja erinevuste tunnustamise vaatepunktist.

-
- ▶ Kuidas saaks Euroopa kodanikuks olemisega seotud noorsootöö panustada igapäevaelus esineva religioosse pluralismi aktsepteerimisse? Kas see saaks panustada ka mittereligioossete inimeste olemasolu tunnustamisse?
 - ▶ Kuidas saab noorsootöö aidata religioosse mõõtme toomisel Euroopa kodanikuks olemise diskussiooni?
-

18. UNESCO (2015), Maailmakodanikuharidus: teemavaldkonnad ja õpieesmärgid, lk 14, saadaval aadressil <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002329/232993e.pdf> (vaadatud 30. augustil 2017)

7. peatükk

Kodanikuharidus

Kodanikuharidusest rääkides on olemas kaks peamist koolkonda. Esimene koolkond on nn „" ehki „kodanik-vabariiklik" ning teine on nn „individualistlik". Tutvustame lühidalt nende seisukohtade erinevusi ja ühiseid jooni ning kutsume lugejat meeles pidama, et õppetegevustes võib kasutada elemente mõlemast käsitusest.

KOGUKONDLIK EHK KODANIK-VABRIIKLIK ARUSAAM KODANIKUÕPETUSEST

Selle arusaama järgi hõlmab kodanikuks olemine järgmist:

kogukonna liikmeks olemine toob kaasa õigusliku staatuse, ametlikud õigused ja kohustused, nagu näiteks võrdsus seaduse ees, valimisõigus, kohustus maksta makse või muul viisil kogukonna ühiskondlikku ja majanduslikku heaolusse panustada. Tuleb jälgida, millises ulatuses seadus ja valitsus neid õigusi ja kohustusi kaitsevad ja kas kodanikud kasutavad neid ametlikult kehtestatud õigusi ning täidavad kohustusi (Gilbert, 1996).

Selle kodanikuõpetuse käsitluse kõige olulisem omadus on kogukondlik kuuluvus. Selline kodanikukäsitlus tähendab, et kodanikuõpetus peaks andma inimestele võimaluse ja toetama kodakondsuse teostamist, andes inimestele informatsiooni, oskusi ja vahendeid nende võimaluste kasutamiseks. Selle kõrval tuleks rõhutada ka kodanikukohustusi, toetada lojaalsust ja allumist kogukonna ühisele väärtushinnangutele. Seega peaks kodanikuõpetus „tagama, et kodanikud saavad kodakondsust teostada ja et nad seda ka teevad" (Gilbert, 1996).

Seega võiks kodanikuõpetusel sellest seisukohast lähtudes olla järgmised eesmärgid:

- ▶ tutvustada inimestele kogukonda, kuhu nad kuuluvad ja tänu millele neil on kodanikuõigused, väärtushinnanguid. (Tänapäeval on selliseks kogukonnaks tavaliselt rahvusriik ning kogukonna väärtushinnanguid võiks nimetada „riiklikeks väärtushinnanguteks");
- ▶ arendada kodanikes tunnet, et nad on ühiselt vastutavad kogukonna heaolu ja pideva arengu ees;
- ▶ tutvustada inimestele kodanikuks olemisega seotud rolle ja kohustusi ning ka õigusi;
- ▶ anda üksikisikutele ja gruppidele vahendid (näiteks oskused, intellektuaalsed vahendid) kodanikukohuste aktiivseks täitmiseks kogukonna ees;
- ▶ arendada inimestes lojaalsust ja kuulekust neile kodanikuõigused andnud kogukonna ees.

INDIVIDUALISTLIK ARUSAAM KODANIKUÕPETUSEST

Individualistid usuvad, et kodanikuks olemine on staatus, mis annab kodanikele õigused ja vabaduse otsustada ise oma elu üle. Seega on poliitilise keskkonna ülesanne luua kodanikele võimalus oma õiguste kasutamiseks ja kaitsta nende õigusi. Kodanikele peaks jääma õigus tegutseda vabalt valitud kollektiivsetes või isiklikes huvides ning poliitiline korraldus peab seda võimaldama. Siiski on poliitiline korraldus olemuselt suures osas utilitaarne. Seega on kodanikel õigus poliitikas osaleda, kuid nad saavad vabalt valida, kuidas ja millal nad seda nende osalust soodustava poliitilise korralduse (näiteks heaolu ja ebasoodsas olukorras olevatele inimestele eritingimuste loomine) raames teevad. Samas on kodanikel õigus jääda poliitiliselt passiivseks (Oldfield, 1990, viidatud Gilbert, Demaine ja Entwistle, 1996).

See kodanikukäsitlus tähendab, et kodanikuõpetus peaks keskenduma poliitilise osaluse ja muude osalusviiside reeglitele ja protseduuridele, et inimesed teaksid, kuidas osaleda. Kodanikuoskuste arendamine, näiteks võime lahendada konflikte teiste õigusi rikkumata, oskus väljendada oma vastuseisu valitsuse tegevusele, oma õiguste kaitsmine ja oma autonoomia säilitamine, on individualistlikus kodanikuõpetuse käsitluses kesksel kohal.

Sellelt seisukohalt on kodanikuõpetusel seega järgmised eesmärgid:

- ▶ anda inimestele teadmisi ja oskusi, mis võimaldaksid neil oma õigusi täies ulatuses kasutada seejuures teiste inimeste sõltumatust piiramata;
- ▶ anda inimestele võimalus väljendada vastuseisu poliitilistele suundadele ja tegevustele, mis nende arvates ei ole nende või kogu ühiskonna huvides;
- ▶ anda inimestele vajalik enesekindlus ja pädevus poliitilises elus osalemiseks kindlaksmääratud poliitilise osaluse reeglite piires;
- ▶ anda inimestele vahendid oma kodanikuõiguste kaitsmiseks.

Probleemid ja dilemmad

Sisuliselt erinevad kaks kirjeldatud käsitlusest teiseteisest selles, et kogukondliku mudeli järgijad määratlevad ühiskonda koos hoidvad väärtushinnangud, individualistid aga ei tee seda. Seega võidakse kogukondlikku kodanikuõpetust süüdistada nii moralismis kui ka paternalismis. Veel üheks puuduseks on asjaolu, et tänapäeva ühiskonnas on ühe kogukonna piires üha enam väärtussüsteeme, inimesed usuvad erinevatesse asjadesse ja ütlevad oma arvamuse ka välja.

Individualistliku käsitluse nõrkuseks on, et see ei suuda tagada oma kodanikustaatus määratlusega seotud kuuluvustunnet ja enese identifitseerimisvõimalust, sest välditakse arutelu väärtushinnangute ja normide üle. Lisaks võib inimesi eemale peletada liigne tähelepanu protseduuridele ja reeglitele. Kuigi inimestes soovitakse arendada kriitilise mõtlemise ja vastuseisu oskust, ei julgustata inimesi tegema alternatiivseid ettepanekuid.

Mõlemal käsitlusviisil on ka mõned ühised puudused. Esiteks on mõlemad nn „kaitsvad mudelid“ (Hogan, viidatud Kennedy *et al.*, 1997). Mõlema käsitlusviisi eesmärk on anda kodanikele võimalused ja oskused ühiskonnas osalemiseks ja isegi selle kritiseerimiseks. Samas aga mõjutab kodanikuõpetust see, kui suures ulatuses inimesed tegelikult osaleda saavad. Enamikus tänapäeva demokraatlikes riikides on inimestel otsene võimalus otsustusprotsessis osaleda küll regulaarne, kuid harv – nimelt valimiste ajal.

Mõlemad kodanikuõpetuse käsitlusviisid õpetavad, kuidas kasutada oma õigusi ja kohustust osaleda, mis võrdub õpetamisega, kuidas osaleda valimistel. Samas ei pruugita õpetada inimestele, kuidas oma huvisid poliitiliste otsustajate ees väljendada ja välja pakkuda alternatiivseid lahendusi neid puudutavatele probleemidele. Tänapäeva pluralistlikus demokraatias peetakse osalemist positiivseks, kuid ainult nii kaua, kuni see ei hakka õhnestama ühiskonna või poliitilise süsteemi aluseid. Teisisõnu, kumbki käsitlusviis ei pea revolutsioonilist tegevust kodanikule sobivaks käitumiseks.

Teiseks jäävad mõlemad käsitlusviisid tänapäeva tegelikkusest, eriti noorte elust, küllalt eemale. Kogukondlik käsitlusviis pakub välja väärtussüsteemid, mis on pigem välistavad ega suuda sammu pidada tänapäeva ühiskonna ja elu mitmekesisusega. Individualistlik käsitlusviis ei paku mingeid väärtushinnanguid, välja arvatud üksikisiku sõltumatus, ning seetõttu ei anta noortele vahendeid, mille abil väljendada oma identiteeti positiivsel ja sotsiaalselt konstruktiivsel viisil. Mõlemal juhul keskendub kodanikuõpetus ühiskonnas ja ametlikus poliitikas osalemise oskuste andmisele.

Need hariduslikud käsitlused ei võta piisavalt arvesse potentsiaali, mis peitub noorte muudes enesemääratlusviisides ning soovis end kultuuriliselt väljendada. Seetõttu on raske arvestada noorte poliitilise osaluse alternatiivsemate vormidega (näiteks kultuuri- ja identiteedipoliitika, keskkonnakaitse ja võitlus rassismiga, muusika ja elustiil) ning ka hinnata selliste osalusvormide kodanikupotentsiaali või selliseid osalusviise ära kasutada.

Kolmandana tuleks nimetada motivatsiooniprobleemi. Kumbki käsitlusviis ei suuda täpselt lahti seletada, kuidas motiveerida inimesi oma kohustusi täitma ja kodanikuõigusi kasutama – ka pikaajaliselt. Kogukondlikus käsitlusviisis peab kodanikuõpetus motiveerima inimesi täitma oma kodanikukohust.

Individualistlikus käsitlusviisis peab kodanikuõpetus motiveerima inimesi oma kodanikuõigusi kasutama nii, et seda tehes ei piirataks teiste sõltumatust või vabadust.

Iroonia seisneb selles, et kumbki koolkond kasutab motivatsiooniprobleemile lahenduse leidmisel teise argumente. Kogukondliku mudeli järgijad soovivad isiklikku huvi. Üksikisiku jaoks on kodanikuhariduse tähtsuse kasulikum kui selle mittetähtsuse. Individualistide arvates on ühised väärtushinnangud ja kogukonna solidaarsus inimeste jaoks peamine põhjus, miks oma kodanikuõiguste kasutamisel mitte takistada teiste vabadust. Kui me nõustume, et motivatsiooniprobleem on olemas riigi kodanikuks olemisel, mis on enamiku jaoks kergemini mõistetav kui abstraktne Euroopa- või riikideülene kodanikuks olemine, siis järelikult on motivatsiooniprobleem olemas ka Euroopa kodanikuks olemisel.

Alljärgnevas tabelis võrreldakse kahe eespool kirjeldatud käsitlusviisi puudusi ja eeliseid.

	Eelised	Puudused
Individualistlik	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Kogukonna liikmeks olemine on pigem tehniline, kui väärtushinnangutel põhinev ja välistamise tõenäosus on väiksem ▶ Kodanikuks olemine on staatus, mis annab õigusi, kuid ei kohusta millekski ▶ Toimib mitmekesises keskkonnas ▶ Võimaldab kriitilist mõtlemist 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Kuna väärtused puuduvad, jääb enesemääratluse võimalus nõrgaks ▶ Protseduuridele ja reeglitele keskendumine võib põhjustada võõrandumist ▶ Ei paku alternatiivseid ideid ▶ Kaitsev mudel ▶ Jääb noorte reaalsest elust kaugeks ▶ Motivatsiooniprobleem ▶ Probleemiks isikliku huvi puudus
Kogukondlik	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Annab väärtused, millega samastuda ▶ Arendab vastutus- ja kohusetunnet kogukonna ees 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Pakub välja ülilusliku kogukonda liitvate väärtuste kogu – probleemiks paternalism, moralism ja välistamine ▶ Kuidas määratleda kogukonda sisenemise kriteeriume? ▶ Nõuab kuulekust ja lojaalsust ▶ Kaitsev mudel ▶ Jääb noorte reaalsest elust kaugeks ▶ Motivatsiooniprobleem

ÕPITEGEVUSED EUROOPA KODANIKUHARIDUSEKS

Selle praktikapõhise peatüki põhiosa on pühendatud õpitegevustele, mis on selgelt orienteeritud Euroopa kodanikuks olemisele. Mõned neist tegevustest on loodud spetsiaalselt selle teema käsitlemiseks, mõned saab kasutada ka muu teema käsitlemiseks ning on Euroopa kodanikuks olemise teema jaoks kohandatud. Kõiki õpitegevusi on läbi viidud, dokumenteeritud ja hinnatud rahvusvahelistel Euroopa kodanikuks olemise teemalistel koolitustel ning pärast seda on tegevusi selle käsiraamatu jaoks viimistletud ja toimetatud.

Tegevused on jaotatud kolme rühma:

- ▶ soojendustegevused
- ▶ osalejate vaadete kaardistamine
- ▶ sügavuti minek

Tegemist on kindlasti lihtsalt üldise orientiiriga tegevuste võimalikuks kasutamiseks laiemate õpiprotsesside raames. Siiski on meie kogemus, et sõltuvalt muudest teguritest (näiteks osalejate kogemused, sihtrühma omadused või grupidünaamika) võib lihtsast tegevusest kujuneda sügav arutelu, mis toob kaasa sügavaid tõdemusi. Sina läbiviijana tead, kuidas tegevusi kohandada, et suunata noortegruppe minema oma uurimistegevuses nii kaugemale kui võimalik. Seepärast kutsume sind üles nende tegevuste läbiviimisel alati arvesse võtma oma grupi vajadusi ja omapärasid.

Kohalikul, riiklikul või Euroopa tasandil Euroopa kodanikuks olemise alaseid projekte ja tegevusi välja töötades leidsid praktikud, et väga tähtsad on nõ ülekantavad pädevused (näiteks suhtlemine, meeskonnatöö, konfliktilahendus, läbirääkimisoskused).

Teemade poolest keskenduvad kõik järgnevad tegevused nõ spetsiifilisematele Euroopa kodanikuks olemisega seotud pädevustele (kodanikuks olemise sisu mõistmine, noorte osalus, Euroopa konstrueerimise protsess, rahvusliku ja Euroopa kodakondsuse dilemma jne), kuid need põhinevad suhtlemisel, millega toetatakse eelmainitud ülekantavaid pädevusi.

Seepärast kutsume sind just kokkuvõtete tegemisel ja hindamisel tasakaalu hoidma ning kombineerima neid kahte õpivaldkonda: ülekantavad pädevused ja spetsiifilised Euroopa kodanikuks olemisega seotud pädevused.

Lisaks põhinevad paljud välja pakutud tegevused aruteludel ja ideede jagamisel. Arutelude käigus võib juhtuda, et olemasolevad suhtumised ja uskumused seatakse kahtluse alla ning kui arutelu tõhusalt juhtida, võib see toetada noori oma väärtuste ja suhtumiste kujundamisel ning motivatsiooni leidmisel, et olla aktiivne kodanik.

Meie poolt rohkem ettepanekuid ei ole. Kutsume sind üles algust tegema ja kodanikuhariduse valdkonnas oma loovust kasutama – lähtudes teie grupi vajadustest ja eripäradest ning kasutades järgnevaid tegevusi inspiratsiooniallika või verstepostidena.

Soojendustegevused

Euroopa kodanikuks olemise kontseptsioon on kahtlemata keerukas ja mitmemõõtmeline. Enamjaolt on mugav sellesse teemasse järk-järgult süveneda. Järgnevad tegevused – „DNA“, „Märksõnad“ ja „Tsitaadid“ – on kolm näidet nõ soojendustegevustest. Need on inspireeritud Euroopa kodanikuks olemise alastel rahvusvahelistel koolitustel kogetust.

DNA

Ülevaade

Selle tegevusega saab uurida, millised ideed ja arusaamad osalistel Euroopa kodanikuks olemisega seostuvad. Tegevus on eriti sobilik pikema õppesessiooni või õppeprotsessi alustamiseks.

Grupi suurus: 20–30 osalejat

Ajakulu: 60 minutit

Eesmärgid

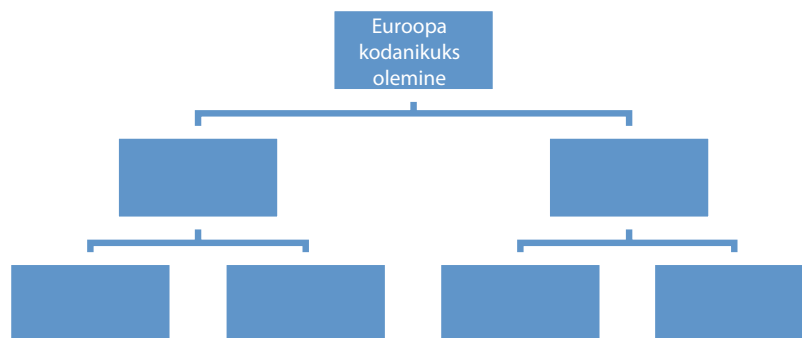
- ▶ uurida, millised ideed osalejatel Euroopa kodanikuks olemisega seostuvad
- ▶ jagada selliseid seostuvaid ideid ning arutleda, millistel kogemustel, arusaamadel või väärtustel need põhinevad
- ▶ kaardistada Euroopa kodanikuks olemise keerukus ja vaatepunktide rohkus

Materjalid

A4-paberilehed, 1 iga osaleja kohta

Juhised

1. Palu osalejatel joonistada laiupidi ette võetud A4-paberilehele tühi diagramm (jooned, mis ühendavad lahtreid; lahtrid jätta tühjaks).
2. Kui kõigil on tühi diagramm valmis, siis selgitada, et sina ütled sõna või fraasi, mille nemad peavad kirjutama diagrammi tippu – siis ütled, et diagrammi tippu tuleb kirjutada „Euroopa kodanikuks olemine“.

3. Seejärel palu osalejatel diagramm hästi kiiresti ühe minuti jooksul ära täita esimeste seonduvate sõnadega, mis pähe tulevad.
4. Diagrammi täitmise ajal meenuta osalistele ajapiirangut ja rõhuta, et nad ei tohiks liiga palju mõelda, vaid peaksid kirja panema kõik, mis pähe tuleb.
5. Palu osalejatel täidetud diagrammid seinale või tahvlile kinnitada. Osalejad peaksid ringi jalutama ja teiste diagramme uurima. Alternatiivina võid paluda osalistel oma diagrammile kirjutatud sõnad ette lugeda.

Kokkuvõte ja hindamine

Pärast diagrammidega tutvumist palu osalejatel koguneda 4-5-liikmelistesse arutelurühmadesse:

- ▶ Mida te loetud seostest arvate?
- ▶ Kust need pärinevad?
- ▶ Kas seostel on mingi tähendus ideede, väärtuste või eelnevate kogemuste kontekstis?

Määratlege koos olulised tõdemused (näiteks ühised või vastuolulised seosed) või rühmades tekkinud vastakad arvamused. Selle eesmärk ei ole süva-arutelu algatamine ega ühisele arusaamale jõudmine, vaid Euroopa kodanikuks olemise teemaga seonduva kaardistamine ja mõnede oluliste teemade määratlemine.

Küsi osalejatelt küsimusi seoses sellega, kuidas nad tajuvad seoseid, millega lagedale tuldi, ning kas nad avastasid Euroopa kodanikuks olemist puudutavate seoste uurimisel uusi ideid.

Nõuanded läbiviijale

Harjutuse nimi on „DNA“, kuna selle eesmärk on välja tuua Euroopa kodanikuks olemise mõistet puudutavad „personaal-geneetilised“ või alateadlikud seosed. Oluline on kinni pidada diagrammide täitmiseks määratud ajalimiidist, et harjutus ei muutuks ratsionaalseks ega kontseptuaalseks.

Selle harjutuse tulemuseks on tavaliselt suur ajurünnak. Oluline on ära tunda sõnade ja vastuste mitmekesisust.

Mõttevahetuse ja arutelu eesmärk peaks olema minuti jooksul kaardistada mõned arusaamad, vastuolud ja võtmeküsimused, vältides kirjapandu ületõlgendamist. Pea meeles, et olulisim on siin kaardistamine, mitte aga sügav arutelu või üksmeelele jõudmine. Kokkuvõtte tegemise ajal võib olla kasulik uurida, kas osalejate teadlikkus sellest, kuidas nad Euroopa kodanikuks olemist tajuvad, arenes kuidagi ning kuidas seoste mitmekesisus nende ideid mõjutas.

Ettepanekud jätkutegevusteks

See harjutus on soojendustegevus. Pärast mõne mõiste DNA-kaardistamist võid paluda osalejatel rühmades defineerida Euroopa kodanikuks olemise mõiste.

Sellele harjutusele võivad järgneda muud tegevused, näiteks Euroopa kodanikuks olemisega seotud vastuolude uurimine. Veel üheks jätkutegevuse ideeks oleks Euroopa kodanikuks olemist puudutavate seoste ja narratiivide uurimisega jätkamine. Sa võid osalejatega arutleda, milliseid isikuid ja miks nad Euroopa kodanikuks olemisega seostavad või hoopis milliseid maailma paiku nad Euroopa kodanikustaatus seisukohast oluliseks peavad.

MÄRKSÕNAD

Ülevaade

See tegevus võimaldab teha algust Euroopa kodanikuks olemist puudutavate erinevate arusaamade käsitlemisega läbi sõnadega „Euroopa“ ja „kodanik“ seonduva.

Grupi suurus: 20–30 osalejat

Ajakulu: 60 minutit

Eesmärgid

- ▶ jagada osalejate arusaamu Euroopast ning kodanikustaatuses nende enda kodanikuks olemise kogemuse põhjal
- ▶ olla teadlikum Euroopa kodanikustaatuses keerukusest, ühendades erinevate sümbolite abil erinevaid ideid ja arusaamu

Materjalid

Markerid, värvilised klepppaberid, suured rühmatöökaardid või A5-formaadis paberileht, pabertahvel või märkmetahvel

Juhised

1. Jaga osalejad väiksematesse, 10–15 osalejaga rühmadesse.
2. Palu ühel rühmadest panna kirja 15 esimest märksõna, mis neil seostuvad sõnaga „kodanik“ ning teisel rühmal 15 sõna, mis seonduvad sõnaga „Euroopa“. Võtmesõnade pakkumisel peaksid osalejad oma valikuid lühidalt põhjendada. Iga märksõna tuleks kirjutada värvilisele klepppaberile ja asetada suurele kaardile, kuhu on suuremas kirjas pandud pealkiri „Kodanikustaatus“ või „Euroopa“.
3. Palu kummalgi rühmal seonduvaid märksõnu koos lühida selgitusega esitleda.
4. Pärast seonduvate märksõnade ärakuulamist palu osalejatel suures rühmas selgitada, mida Euroopa kodanikuks olemine nende jaoks tähendab, ja märgi üles, mida öeldakse.

Kokkuvõtte ja hindamine

Kokkuvõtte ja hindamise käigus palu osalejatel jagada oma esmamuljeid selle ülesande kohta. Võid kasutada mõnd järgnevatest küsimustest:

- ▶ Mida sa arvad pakutud märksõnadest? Mida arvad teise rühma omadest?
- ▶ Kas oli märksõnu, mis kirjeldavad seost kahe rühma teemade vahel?
- ▶ Kuidas olid lood Euroopa kodanikuks olemisega seotud ideede peale tulemisel? Kuidas sul selle harjutusega läks? Kas sa olid sellisest mõistest eelnevalt teadlik?
- ▶ Kas oli märksõnu, mida te kõik Euroopa kodanikuks olemisega seostasite?
- ▶ Miks see mõiste nii keerukas on?
- ▶ Millist rolli mängib Euroopa kodanikuks olemine sinu elus?

Võib-olla on võimalik määratleda Euroopa kodanikuks olemisega seonduvad kokkuleppelised või jagatud väärtused (näiteks osalemise olulisus). Samuti on oluline määratleda vastuolud ja lahkarvamused (näiteks rahvusliku kodakondsuse ja Euroopa Kodakondsuse vaheline suhe), ilma et seda oleks tingimata eelnevalt põhjalikult arutatud.

Seostamise teel leitud märksõnu ja nendevahelisi suhteid võid rühmitada või vaidlustada päevakajaliste näidete abil Euroopa kodanikuks olemisega seotud vastuoludest.

Nõuanded läbiviijale

Kui töötad grupiga, mis ei räägi sama emakeelt, võivad võõrkeeles esitatud märksõnad ärgitada arutelu nende sõnade tähenduste ja mõisteväljade üle. Oluline on võtta aega märksõnade tähenduse ja osalejatel nendega seonduvate arusaamade ja kogemuste selgitamiseks.

Ettepanekud jätkutegevusteks

See harjutus on soojendustegevus. Selle tegevuse järel võiksite näiteks õpitu kinnistamiseks ja harjutuses kõne all olnud olulistele ühistelemäärtustele ja ideedele konteksti andmiseks jagada oma arvamusi Euroopa kodanikuks olemisest.

Vastuolusid ja lahkarvamusi võite süvitsi uurida kitsamate arutelu- või debatitegevustega.

TSITAADID

Ülevaade

See tegevus kasutab asjakohaseid ja kohati provokatiivseid tsitaate, mis võimaldavad uurida, millised on osalejate esmased arusaamad Euroopa kodanikuks olemise kohta.

Grupi suurus: 20–30 osaleja

Ajakulu: 45 minutit

Eesmärgid

- ▶ jagada osalejate arusaamu Euroopa kodanikuks olemise kohta
- ▶ uurida tsitaatide kaudu inimeste erinevaid arusaamu ja seisukohti Euroopa kodanikuks olemise kohta

Materjalid

Markerid, suured rühmatöökaardid või A5-paberid

Juhised

1. Kirjuta iga tsitaat – autori nimeta – erinevale kaardile ning pane kõik tsitaadid põrandale või seinale.
2. Palu igal osalejal valida endale tsitaat, mis väljendab kõige paremini tema arusaama kodanikuks olemise kohta.
3. Osalejad selgitavad tervele grupile lühidalt oma valikuid.

Kokkuvõte ja hindamine

Pärast valikute avaldamist võid paljastada tsitaatide autorid. See võib olla silmi avav või üllatav ning võib avada vestluse erinevate riikide, ajalooliste hetkede, ideoloogiate või tsitaatide autorite kohta. Osalejate tsitaate saab kasutada üleskutsena luua oma tsitaat (spontaanselt või meenutades).

Küsi osalejatelt mõni järgnevatest küsimustest:

- ▶ Kas tsitaatides oli ühiseid elemente?
- ▶ Mis seob neid tsitaate Euroopa kodanikuks olemisega? Mis oleksid nende tsitaatide põhjal Euroopa kodanikuks olemise elemendid?
- ▶ Mitmed tsitaadid viitavad sellele, et iga inimene on kodanik erinevatel tasanditel – kohalikust ülemaailmseni. Euroopa kodanikuks olemine põhineb ka sellel ideel. Kas sul on näiteid, kus oled sellisteid kodanikuks olemise eri tasandeid kogunud?
- ▶ Kui mõtled Euroopast kui ruumist, aga ka kui ühiste väärtuste ja murekohtade süsteemist, siis millised oleviku ja tulevikuga seotud teemad võiksid sinu meelest Euroopa inimesi ühendada?

Nõuanded läbiviijale

Tsitaadid on hea vahend, millega avada laiem arutelu kodanikuks olemise teemal ning näidata samal ajal väga selgelt, et võimalik on võtta erinevaid seisukohti. Julgusta osalejaid erineva tausta ja kogemusega inimeste seisukohti austama.

Ettepanekud jätkutegevusteks

Vestluste kaudu saad grupiga sügavamalt uurida osalejate koostatud tsitaate Euroopa kodanikuks olemise teemal ja isiklike kogemusi seoses kodanikuks olemisega. Rahvusvahelises grupis võib teisele osalejatele olla väga inspireeriv teada saada, kuidas teistsuguse taustaga noored kodanikuks olemist tajuvad ja kogevad.

Jaotusleht – Tsitaadid kodanikuks olemise kohta

Minu riigi [USA] kodanik on valmis ületama ookeani, et demokraatia eest võidelda, ent ei ole nõus ületama tänavat, et riiklikel valmistel hääletada. (Bill Vaughan)

Seda riiki [USA-d] ei ole kunagi ühendanud veresugulus ega riigi pinnal sündimine. Meid seovad ideaalid, mis tõstavad meid kõrgemale meie taustast ja huvidest ning õpetavad meile, mida kodanikuks olemine tähendab. Neid põhimõtteid tuleb õpetada igale lapsele ja iga kodanik peab neid põhimõtteid hoidma. Iga immigrant, kes neid ideaale väärtustab, muudab meie maa kindlasti rohkem ameerikalikuks. (George W. Bush)

Kui ameeriklast huvitab vaid tema enda rahvus, ei hooli ta Aasia, Aafrika ega Lõuna-Ameerika rahvustest. Kas just see ei ole see, miks rahvused asuvad vähimatki kahetsust tundmata sõjateele? Kas just see ei ole see, miks oma riigi kodaniku mõrv on kuritegu, kuid teiste riikide kodanike mõrv sõja ajal kangelastegu? (Martin Luther King)

Ma ei ole ateenlane ega kreeklane – olen maailmakodanik. (Sokrates)

Kui mu relatiivsusteooria edukaks osutub, kuulutab Saksamaa mu sakslaseks ning Prantsusmaa maailmakodanikuks. Kui mu teooria vigaseks osutub, kuulutab Prantsusmaa mu sakslaseks ning Saksamaa juudiks. (Albert Einstein)

Kõik vabad mehed, elagu nad, kus tahavad, on Berliini kodanikud. Ning mina vaba mehena lausun seepärast uhkusega sõnad: „Ich bin ein Berliner!“ (John F. Kennedy)

Uhkust ei pea tundma see, kes armastab oma riiki, vaid pigem see, kes armastab kogu maailma. Maa on vaid üks riik ja inimkond on selle kodanikeks. (Baha'u'llah)

Ära kunagi kahtle, et väike rühm mõistlikke ja pühendunud kodanikke saab maailma muuta. Tegelikult on see ainus asi, mis on iial maailma muutnud. (Margaret Mead)

Euro muudab kodanike teadlikkust ühte Euroopasse kuulumise kohta rohkem, kui seda on teinud kõik senini ette võetud lõimimistegevused. (Gerhard Schroeder)

Asjatundjatele lootmisest ei piisa. Ka tavakodanikest peavad saama asjatundjad. Maailma tippjuhte paneb tegutsema laiapõhjaline avalik arvamus. (Mihhail Gorbatšov)

Igapäevase kodanikuks olemiseta ei ole ka igapäevast demokraatiat. (Ralph Nader)

Kodakondsus on miski, mis väljendub riigi väljastatud ID-kaardi ja passi näol. (Euroopa kodanikuks olemise teemaliselt koolitusel osalenu)

Ühtsesse turgu on võimatu armuda. (Jacques Delors)

Väljakutseks on Euroopa übermõtestamine – Euroopa tuleb ümber kujundada ning luua tuleviku maailma jaoks täiesti uus juhtimisvorm. (Romano Prodi)

Kodaniku ja sõduri rollid on asendamatud. (Benito Mussolini)

Üldiselt on valituse kunsttükiks ühelt kodanike klassilt võimalikult palju raha ära võtta ja see teisele kodanike klassile laiali jagada. (Voltaire)

Teadmatus on halb umbrohi, mida diktaatorid saavad oma lollikeste sekka külvata, kuid mida ükski demokraatia ei saa oma kodanike sekka lubada. (W. H. Beveridge)

Olen Itaalia territooriumil sündinud Euroopa kodanik. (Carlo Azeglio Ciampi)

Osalejate vaadete kaardistamine

Euroopa kodanikuks olemisest rääkimisel on osalejate vaated ja eelnevad kogemused eriti olulised, kuna Euroopa kodanikuks olemist tajutakse mõnikord kunstliku konstruktsioonina, mis ei ole noorte reaalsusega seotud, või siis kavatsusena mingeid vaateid noortele peale suruda.

Järgnevad neli tegevust võimaldavad osalejatel erinevaid vaateid ja kogemusi austaval, loomingulisel ja interaktiivsel viisil jagada. Kõik tegevused ühendavad verbaalset ja mitteverbaalset kommunikatsiooni. Nende tegevuste kaudu saavad osalejate erinevad vaated ja kogemused seoses Euroopa kodanikuks olemisega õpiprotsessi veduriteks, mitte piduriteks.

PINGED JA DILEMMAD

Ülevaade

See tegevus on Euroopa kodanikuks olemisega seotud probleemide ja dilemmade arutelu.

Grupi suurus: 20–30 osalejat

Kestus: 90 minutit

Eesmärgid:

- ▶ tutvustada osalejatele Euroopa kodanikuks olemisega seotud teoorias ja praktikas ilmnevaid pingeid
- ▶ avada dilemmade teemal arutelu isiklike arvamuste üle

Materjalid

Üks A4-paberileht iga osaleja kohta, jaotuslehed, markerid

Juhised

1. Jaota osalejad viieks väiksemaks rühmaks ja anna igale rühmale jaotuslehelte üks teema. Võid oma grupi kogemuste taseme ja huvide põhjal valida ka vaid mõned küsimused.
2. Rühmad arutlevad saadud küsimuse üle ning valmistavad ette kolmeminutilise sketši, kus kajastavad teemaga seotud põhiideid ja ideede seotust oma eluga. Anna 40 minutit ettevalmistusaega, mille jooksul väikestes rühmades ideid arutada ja sketš ette valmistada.
3. Võta sketšide esitamiseks 20 minutit aega ja liigu siis edasi kokkuvõtte ja hindamise juurde.

Kokkuvõte ja hindamine

Kokkuvõte võib sisaldada järgnevaid küsimusi:

- ▶ Kas oli küsimusi, millele oli võimatu vastata – kas oli raske oma arvamusele jõuda või oli küsimus halvasti sõnastatud?
- ▶ Milliseid seoseid teil oma igapäevaeluga tekkis?
- ▶ Kas teid üllatasid sketšides kajastunud arutelutulemused?
- ▶ Mis võiks aidata Euroopa kodanikuks olemise teemal ühtsematele arusaamadele jõudmisel? Mis teeb ühisele meelele jõudmise raskeks?
- ▶ Kuidas sellised pinged ja debatid noorte inimeste igapäevaelus kajastuvad?
- ▶ Kuidas sellised debatid ja pinged noori mõjutavad?

Nõuanded läbiviijatele

See tegevus nõuab head grupidünaamika taset, eelnevaid teadmisi ja varasemaid arutelusid. Soovitame kasutada seda tegevust õppeprotsessi lõpufaasis kas siis tegudeni viiva vaheetapina või alusena tulevaste projektide planeerimiseks.

Võid grupi kogemuste ja teadmiste taseme alusel valida vähem küsimusi või kohandada küsimusi teemakohaste vaidluste põhjal.

Ettepanekud jätkutegevusteks

Seda tegevust saab siduda tegevusega „Mõttekaardid“ ja Euroopa kodanikuks olemisega seotud teemavaldkondade või ilmingutega.

Jaotusleht: Euroopa kodanikuks olemisega seotud küsimused

1. Kogukonnad ja kuuluvustunne

Millest kogukond koosneb? Mis paneb inimesi end mõne grupi või kogukonnaga siduma? Kas Euroopa on uus kogukond? Kas Euroopa või Euroopa teemad on sinu kogukonna elu osa?

2. Identiteetide paljusus

Millest inimese identiteet koosneb? Kas inimesel on üks või mitu identiteeti? Kas eurooplaseks olemine võib olla osa inimese identiteedist? Kuidas see väljendub?

3. Mõttele ülemaailmselt, tegutse lokaalselt

Mis paneb inimesi hoolima millestki suuremast kui oma riik? Kuidas inimesed oma ülemaailmseid muresid välja näitavad? Kas ülemaailmsed mured on ka Euroopa mured? Mida saab neil teemadel kohalikul tasandil ära teha?

4. Kodanike osalus

Kas kodanike osalus on kogukonnaelus oluline? Kuidas? Kas kodanike osalus on Euroopa identiteedi ülesehitamisel ja Euroopa demokraatia mõjutamisel oluline? Kuidas?

5. Rahumeelsete suhete ülesehitamine

Mis soodustab kogukondade ja riikide vaheliste rahumeelsete suhete kujundamist? Mida tuleks teha, et rahu oleks kauakestev protsess?

Õpetus

See tegevus võimaldab osalejatel jagada Euroopa kodanikuks olemisega seotud isiklikku teavet, kogemusi ja vaateid.

DüZ_ Segdige 25–30 osalejat

=Vfge 90 minutit

Õpetus

- ▶ pakkuda osalejatele võimalust üksteist seoses Euroopa kodanikuks olemise teemaga (kogemused, projektid, ideed ja vaated) tundma õppida
- ▶ jagada osalejate vaateid ja arusaamu Euroopa kodanikuks olemise teemal ning nende üle arutleda

Materjalid

Pabertahvel või A1-formaadis paberilehed, värviline paber ja klepppaberid, markerid ja pastapliiatsid, vanad ajakirjad ja pildid

Juhised

1. Palu osalistel paberilehel luua isiklik Euroopa kodanikuks olemise teemaline koduleht, kus kajastuksid nende kogemused, projektid, tegevused, ideed, kontaktandmed ning lõpuks aruteluküsimuste osa. Igal kodulehel peaks olema lõpetatud lause: „Euroopa kodanikuks olemine tähendab minu jaoks ...“.
2. Pärast kodulehtede lõpetamist kutsu osalejaid kahes rühmas üles üksteise kodulehti külastama, kogemusi jagama ja ühisosade üle arutlema.

Kokkuvõte ja arutelu

Määratle suures grupis harjutuse käigus tuvastatud kõige asjakohasemad leiud, uued vaatenurgad ja sarnasused.

Võid küsida osalejatelt järgnevat küsimusi:

- ▶ Kas leidsid teiste inimeste kodulehtedelt arusaamu või kogemusi, mis erinevad teie enda omast?
- ▶ Mida said teada teiste inimeste arusaamade kohta Euroopa kodanikuks olemise teemal?
- ▶ Kas kodulehtede sisus oli midagi, mille üle tahaksid pikemalt arutleda?

Nõuanded korraldajatele

Selleks, et see ülesanne pakuks rikastavat kogemust, peaks osalejatel juba olema mõningane kogemus Euroopa kodanikuks olemise teemaliste vaadete väljendamisel. Kodulehtede kujundamisel väljendavad osalised oma vaateid ja seisukohti ning avastavad samal ajal teiste inimeste vaatenurki.

Ettepanekud jätkutegevusteks

Seda harjutust võib kasutada alguspunktina õpiprotsessis, kus osalised planeerivad tulevasi tegevusi suhtlemiseks või ühiste projektide koostamiseks.

Kui osalejad on kodulehtedega tutvumise kaudu teiste kogemustest ja vaadetest aimu saanud, võivad nad alustada ühiste väljakutsete ja murekohtade alaste koostööprojektide koostamist.

Ülevaade

Kollaaži kaudu jagavad osalejad oma arusaamu ja vaateid Euroopa kodanikuks olemise teemal ning saavad sel teemal arutleda.

Rühma suurus: 20–30 osalejat

Kestus: 90 minutit

Eesmärgid

- ▶ uurida osalejate arusaamu ja vaateid Euroopa kodanikuks olemise teemal
- ▶ soodustada osalejate loovust ja mitteverbaalset väljendusoskust Euroopa kodanikuks olemisega seotud väärtuste ja visiooni teemal

Materjalid

Kollaažiks kasutatavate materjalide valik on väga mitmekesine. Võid kasutada näiteks: klaasi, nõorijuppi, õuna või lille, eurot, passi, mobiiltelefoni, leivaviilu, eri keeltes raamatuid, Euroopa inimõiguste konventsiooni, fotosid, paberilehti, värvilisi pabereid ja markereid.

Samuti võid paluda osalejatel materjalid ise kaasa võtta.

Juhised:

1. Jaga osalejad 5-6-liikmelisteks rühmadeks.
2. Palu igal rühmal arutleda Euroopa kodanikuks olemisega seotud isiklike vaadete ja arusaamade üle ning vormistada tulemused kollaažina.
3. Palu igal rühmal kollaaž lauale asetada, vajadusel koos lühikese kirjaliku selgitusega.
4. Palu osalejatel teiste rühmade kollaaže vaadelda ning arutleda valitud objektide tähenduse üle.

Kokkuvõte ja hindamine

Kui rühm jälle kokku saab, võib küsida järgnevaid küsimusi:

- ▶ Mis tunne oli väiksemas rühmas oma vaateid jagada ja ühisloomingut teha? Kas oli ettepanekuid, mille osas ei saadud kokkuleppele? Miks?
- ▶ Kas kollaaže vaadates esines sarnasusi? Aga erinevusi?
- ▶ Mida inimesed Euroopa kodanikuks olemisega mõõtmatega seostavad? Kas on emotsioone või tundeid, mida saab nende mõõtmatega seostada? Või on mingeid õiguslikke või formaalseid aspekte?
- ▶ Kui kogu harjutusele tagasi vaadata, siis mida oli sellest Euroopa kodanikuks olemise kohta õppida?

Nõuanded korraldajale

Kokkuvõtte eesmärk on koguda kokku Euroopa kodanikuks olemisega seotud erinevad vaated, arusaamad ja mõõtmed; konsensus ei ole siin tingimata vajalik. Üheks kõige olulisemaks tulemuseks ongi arusaamad Euroopa kodanikuks olemise keerukusest ja mitmemõõtmelisusest.

Kollaažis kombineeritakse verbaalsed ja mitteverbaalsed sõnumid. Pööra mitteverbaalsetele sõnumitele (joonistused, fotod, nooled, eri mõõtmete vahelised seosed ning eri elementide vaheline jaotus) hoolikalt tähelepanu.

Ettepanekud jätkutegevusteks

Selle harjutuse tulemused on tavaliselt keerukad ja hõlmavad Euroopa kodanikuks olemisega seotud teemade (inimõigustest osaluse või formaalse kuuluvustunde ja rahvusidentiteedi olulisuseni) paljusid mõõtmepunkte.

Mõnd tulemust saab spetsiifilisemas töötoas sügavuti edasi arendada, mõned vastuolud või pinged võivad olla edasise arutelu alguspunktiks.

Ülevaade

Osalejad kujundavad rühmades vastavalt enda Euroopa kodanikuks olemise ideaalile Euroopa passi ning uurivaid Euroopa kodanikuks olemisega seotud ideid, õigusi, vastutust ja kodakondsuse seaduslikku mõõdet.

Grupi suurus: 20–30 osalejat

Kestus: 90 minutit

Eesmärgid

- ▶ mõtiskleda, uurida ja jagada mõtteid Euroopa kodanikuks olemisega seotud väärtuste, ideaalide ja ideede teemal
- ▶ kriitiliselt hinnata Euroopa kodanikuks olemisega seotud hetkeolukorda ja arenguid
- ▶ motiveerida osalejaid suuremale kodanikuaktiivsusele

Materjalid

Pabertahvel või A1-formaadis paberilehed, värviline paber ja klepppaberid, markerid ja pastapliiatsid

Juhised

1. Jaga osalejad 5-6-liikmelisteks rühmadeks.
2. Palu rühmades arutleda Euroopa kodanikuks olemisega seotud ideede/ideaalide teemal. Palu neil põhi-ideede põhjal suurele paberilehele kujundada oma Euroopa pass, arvestades näiteks järgnevat:
 - ▶ Kes peaks passi välja andma?
 - ▶ Kas pass peaks olema õiguslik või sümboolne dokument?
 - ▶ Millist infot peaks pass sisaldama?
 - ▶ Milliseid sümboleid, templeid, vappe ja tekste peaks passi trükkima?
 - ▶ Millised õigused või kohustused peaksid sellise Euroopa passiga seonduma?
3. Palu igal rühmal esitleda oma passi ning sellega seotud ideid ja aruteluküsimusi.

Kokkuvõte ja hindamine

Euroopa passi kujundamisel võib tekkida palju küsimusi, ideid ja arutelupunkte: kodakondsuse õiguslik mõõde, Euroopa ülesehitamise protsess, Euroopa suhted ülejäänud maailmaga, kodakondsusega seonduvad õigused ja kohustused jne.

Oluline on määratleda rühma jaoks kõige olulisemad aspektid ning nendesse süüvida, kordamata arutelusid, mis väikestes rühmades juba aset leidsid.

Mõned arutelupunktid võivad olla järgnevad:

- ▶ Kuidas selline passi kujundamise ülesanne sulle tundus? Kas sa olid enne ülesande tegemist mõelnud, mida passi kujundamine endas hõlmab?
- ▶ Milliseid pingeid Euroopa pass endaga kaasa toob? Kas teie arvates on võimalik neid pingeid lahendada? Kuidas? Kui ei, siis miks mitte?
- ▶ Kas me saame ilma passita millegi kodanikud olla? Miks või miks mitte?
- ▶ Kes on tänapäeval passist ilma jäetud? Miks? Mida tuleks teha nende inimõiguste toetamiseks?
- ▶ Milliseid õigusi ja kohustusi me tavaliselt passi omamisega seostame? Kui mõtleme Euroopa passile, siis millised võiksid mõned sellised õigused ja kohustused olla?
- ▶ Milliseid õigusi ja piiranguid passi omamine endaga kaasa toob?

Nõuanded korraldajale

Jälgi, et grupp pühendaks piisavalt aega Euroopa kodanikuks olemisega seotud ideede ja ideaalide arutamisele, enne kui nad asuvad oma Euroopa passi kujundama.

Julgustada tuleks unistamist, loovust ja ideaale. Miks mitte? Need on ka reaalses elus Euroopa kodanikuks olemise kestva arengu „kütuseks“: Samal ajal võib olla frustreriv teadvustada, et tegelikkus jääb endiselt ideaalidest kaugeks. Abiks on, kui näitad, kui palju on juba ära tehtud ning kuidas osalejad saavad Euroopa kodanikuks olemise edasisele arendamisele kaasa aidata.

Ettepanekud jätkutegevusteks

Saad passidest näituse teha või oma ideid teiste rühmade või isegi poliitikakujundajatega jagada. Passikujundused väljendavad väga tihti noorte inimeste olulisi murekohti.

Veel üheks võimaluseks on siduda see tegevus tulevikutegevuste või -projektide planeerimisega. „Mida me saame oma kontekstis ära teha, et Euroopa kodanikuks olemine ideaalile lähemale tuua?“ See võiks olla ülesande lõpuküsimus ning tegevusele orienteeritud rühma-arutelu alguspunkt.

Ülevaade

Osalejad valivad välja ning arutlevad kodanikuosaluse võimaluste üle ning uurivad seeläbi oma aktiivset rolli Euroopa ühises ülesehitamises.

Grupi suurus: 20–30 osalejat

Kestus: 45 minutit

Eesmärgid

- ▶ mõtiskleda erinevate osaluse näidete potentsiaali ja piirangute üle
- ▶ mõtiskleda Euroopa kodanikuks olemisega seotud aktiivse osaluse mõõtmete üle

Materjalid

Osalusvõimaluste nimekiri igale osalejale

Juhised

1. Palu igal osalejal valida välja need tegevused, milles nad ei osaleks, ning panna kirja selle põhjused.
2. Seejärel palu igal osalejal välja valida tegevused, mida nad teeksid või milles nad tahaksid osaleda, ning palu lisada põhjendus.
3. Palu osalejatel väikestes 4-5-liikmelistes rühmades jagada oma individuaalseid valikuid ja tuvastada ühised osaluseelistused ja erinevused ning seejärel esitada tervele grupile kuni kolm olulisimat ühist eelistust ja kolm erinevust.
4. Palu igal rühmal oma mõtted ja järeldused tervele grupile ette kanda.

Kokkuvõte ja hindamine

Kokkuvõtavad küsimused võivad keskenduda erinevatele kodanikuühiskonnas ja poliitilises elus osalemise huvidele, näiteks:

- ▶ Millised punktid olid kõikides rühmades ühised? Aga väikestes rühmades? Kas olid mõned ühised teemad?
- ▶ Kui vaatame osalemise viise, siis millised on kõige levinumad individuaalse osalemise viisid ja millised vajavad kollektiivset kokkulepet?
- ▶ Mis motiveerib inimesi millestki kohalikul tasandil osa võtma ja mis peletab eemale?
- ▶ Aga Euroopa tasandil? Millised oleksid mõned teemad, mis motiveeriksid inimesi Euroopa tasandil seisukohta võtma? Millised oleksid mõned viisid, kuidas Euroopa probleemide lahendamisel osaleda?
- ▶ Kui mõtleme noortele, siis kas neile on kättesaadavaid osaluse viise? Millised neist grupivestlustes välja tulid?

Nõuanded läbiviijale

See tegevus on ühenduslüli Euroopa kodanikuks olemise mõistmise ning sellega seotud konkreetsete tegevuste ja panuste vahel. Püüa seda sidet võimalikult palju kajastada ja ära kasutada.

Ettepanekud jätkutegevusteks

Selle tegevusega uuritavad osalusvõimalused võivad olla inspiratsiooniks tulevasteks tegevusteks uues valdkonnas. Sellele harjutusele võivad järgneda muud tegevused, mis on pühendatud tegevuste planeerimiseks kohalikul, riiklikul ja Euroopa tasandil.

Jaotusleht: osaluse näited

- ▶ Maantee rekonstrueerimise teemaline kogukonnafoorum
- ▶ Linna noortevolikoguliikmena valimistel kandideerimine
- ▶ Avalik meeleavalduslinna keemiatehase põhjustatud keskkonnakahju vastu
- ▶ Uue kohaliku publi avamine
- ▶ Kindlal eesmärgil tegutseva vabaühenduse või kodanike rühmaga liitumine (naiste õigused, erivajadustega inimeste õigused jne)
- ▶ "Kahe poliitilise erakonna poolt kohalikus klubis korraldatav debatt teemal „Kas poliitiline ükskõiksus valitseb kõikjal?“
- ▶ Internetiarutelu Euroopa Liidu laienemise teemal
- ▶ Avalik lapsevanemate hoolekogu kohtumine kohalikus keskkoolis
- ▶ Kohaliku raudteejaama koristamine
- ▶ Töötü kuulmisraskustega inimese abistamine ametikoolitusele registreerumisel
- ▶ Euroopa inimõiguste konventsiooni lugemine ja sel teemal arutlemine
- ▶ Oma töötajatele miinimumpalgast madalamat palka maksva rahvusvahelise firma toodete boikottimine
- ▶ Poliitikakujundajate abistamine naabruskonna elanike vajaduste määratlemisel, et alustada sõpruslinnade projektiga
- ▶ Vanade hoonete kasutamine loominguulisteks noortetegevusteks, näiteks koostöökontori loomine
- ▶ Inimeste aitamine (pagulaslaagris või mujal) toidu ja riietega
- ▶ Naabruskonnas prügisorteerimissüsteemi kohta teadlikkuse kasvatamine
- ▶ Vegan-elustiili viljelemine ja säästva elustiili teemal teadlikkuse tõstmine
- ▶ Poliitilise erakonnaga liitumine
- ▶ Kohalikel valimistel kandideerimine
- ▶ Sotsiaalse ettevõtte juhtimine
- ▶ Tänaval kerjajatele raha andmine
- ▶ Sõpradega koos olulistel poliitilistel teemadel filmide vaatamine
- ▶ Teiste naabruskonna noortega koos jalgpalliturniiri organiseerimine
- ▶ Orkaaniohvritele annetuse tegemine
- ▶ Geriljaaiandusega tegelemine või avalikes kohtades köögivilju kasvatava grupiga liitumine
- ▶ Vikipeedias artiklite kirjutamine või toimetamine
- ▶ Viiest eri riigist pärit noortega noortevahetuse organiseerimine
- ▶ Noorteajakirjale Euroopa kodanikuks olemisest artikli kirjutamine
- ▶ Oma organisatsiooni või kooli inimestele uusaastapeo korraldamine
- ▶ Vastamine ajakirjaniku küsimustele omavanuste noorte vajaduste kohta
- ▶ Vihakriteos hukkunute Euroopa mälestuspäeva loomiseks tehtud palvekirjale oma allkirja andmine
- ▶ Internetis uudiste jälgimine
- ▶ Oma riigi jaoks olulisi teemasid käsitleval koosolekul või tänavaprotestil osalemine
- ▶ Linnavolikogu kohtumistel või avalikul konsultatsioonidel osalemine
- ▶ Noorte inimeste elustiilist blogipostituse kirjutamine
- ▶ Ametiühingu liikmeks olemine

Läheme sügavuti...

Järgnevad neli tegevust loovad võimalused paljude Euroopa kodanikuks olemisega seotud võtmeteemade keerukamaks uurimiseks ja arutlemiseks ning võimaldavad osalejatel oma arvamust avaldada järgnevatel teemadel: ajalooline narratiiv ja selle mõju, demokraatlikud ja osalusprotsessid, Euroopa kodanikustaatus mõõtmised, Euroopa mõtestamine ning Euroopa lõimumine, Euroopa kodanikuks olemisega seotud õigused ja kohustused jne. Lisaks võimaldavad need tegelased osalejatel oma suhtumist, väärtusi ja emotsioone uurida. See ongi kodanikuhariduse üks põhiaspekte.

MÖTTEKAARDID

Ülevaade

Kodakondsus ning Euroopa kodanikuks olemine on keerukad teemad, mis seostuvad muude sotsiaalse, poliitilise ja majanduselu valdkondadega. See tegevus pakub võimalust kaardistada erinevaid probleeme, mis kerkivad Euroopa kodanikuks olemisega seotud aruteludel erinevates kontekstides. Tegevus sobib grupile, kus osalejad on erinevate taustadega.

Grupi suurus: 25–30 osalejat

Kestus: 90 minutit

Eesmärgid

- ▶ luua võimalus Euroopa teemade sotsiaalsete, majanduslike, poliitiliste ja individuaalsete aspektide üle arutlemiseks
- ▶ jagada seotud teemavaldkondades riigi/kogukonna kontekste
- ▶ jagada mõtteid ja arutleda osalejate arusaamade ja vaadete üle Euroopa kodanikuks olemisega seotud teemadel

Materjalid

Pabertahvel või A1-formaadis paberilehed, värvilised paberid ja klepppaberid, markerid ja pastapliiatsid

Juhised

1. Tutvusta mõistekaardi tööriista ja selgita, millised on mõistekaardiga töötamise esimesed sammud.
2. Palu igal osalejal koostada Euroopa kodanikuks olemise mõttekaart, keskendudes oma kontekstis eksisteerivatele aspektidele ja teemadele, mis on seotud Euroopa mõjudega ja seal kodanikuna osalemisega.
3. Kui individuaalne töö on valmis, palu osalejatel jaguneda 3-4-liikmelistesse rühmadesse ning seal oma mõistekaartide üle arutleda, määratledes sarnasused, erinevused, sarnasusi/erinevusi mõjutavad tegurid ja kontekst, milles sarnasused/erinevused tekivad.
4. Pärast rühmaarutelu lase rühmadel töid esitleda, keskendudes erinevate kontekstide spetsiifikale.
5. Kinnita pärast kokkuvõtete tegemist kõik mõttekaardid seinale.

Kokkuvõte ja hindamine

Arutle suures rühmas peamiste sarnasuste ja erinevuste, erinevusi mõjutavate tegurite üle ning käsitle seotud teemade ja väljakutsetega seotud olemasolevaid mehhanisme, programme, projekte või reaktsioone.

Võid kasutada mõnd järgnevatest küsimustest:

- ▶ Kas mõttekaartidele märgitu seas oli mõni ühine mure või asjaolu?
- ▶ Millised on sinu taustaga kodanike põhilised murekohad seoses Euroopa ühise ülesehitamisega? Millised on erinevad väljakutsed?

- ▶ Kuidas sinu kontekstis neile probleemidele vastatakse ja milline on kodanike roll?
- ▶ Kui palju saavad kodanikud Euroopa tasandivõi ülemaailmseid lahendusi mõjutada?

Nõuanded korraldajatele

See harjutus ei ole mõeldud soojenduseks. See nõuab olemasolevate kontekstide ja mõjutegurite süvaanalüüsi. Oluline on, et enne harjutuse tegemist oleks ette valmistatud ja mõttekaardi näol jagatud mõned näited. Soovitame käsiraamatu sissejuhatavad peatükid põhjalikult läbi töötada. Need peatükid pakuvad ideid ja inspiratsiooni, milliseid teemasid osalejatega käsitleda. Teemade nimekirja võib panna arutelu soodustamiseks ruumi seinale.

Ettepanekud jätkutegevusteks

See harjutus koos kokkuvõttega suures rühmas on hea viis, kuidas mõista hetkeolukorda osalevates riikides ja leida ühiseid elemente, mille kallal koostööalgatustes ja tegevustes töötada. Üldiselt võib see olla ka alguspunktiks ülemaailmse vastastikuste sõltuvussuhete uurimisel ja lisateema ülemaailmse kodanikustaatus ja maailmahariduse valdkonnas.

VÄITED

Grupi suurus: 10–20 osalejat

Kestus: 60 minutit

Eesmärgid

- ▶ luua võimalus aruteluks ja seisukoha võtmiseks eelnevalt käsitletud Euroopa teemalistel vastuoludel ja dilemmadel ning kodanike osaluses neis teemades
- ▶ soodustada aktiivset kuulamist ja arendada konstruktiivset arutelu

Materjalid

Väidetega pabertahvel (üks väide lehekülje kohta), kaks silti seinal – „Nõustun“ ja „Ei nõustu“.

Juhised

1. Vali osalejatega arutlemiseks välja viis kuni seitse väidet. Soovitatud väidete tabel on lisatud tegevuse lõppu.
2. Tutvusta osalejatele ülesannet. Ülesande eesmärk on soodustada Euroopa kodanikke mõjutavatel teemadel mõtisklemist, koguda erinevaid argumente ning seista silmitsi arvamuste paljususega; eesmärk ei ole konsensusele jõudmine. Osalejatele esitatakse väide. Neil palutakse otsustada, kas nad on selle väitega nõus või mitte ning minna ruumi vastavasse osasse (kui nõustud, seisa nõustumissildi alla ning kui ei nõustu, siis mittenõustumise sildi alla). Kõik peavad seisukoha võtma, keskele ei või jääda. Kui kõik on seisukoha võtnud, palutakse osalejatel teistele selgitada, miks nad nõustusid või ei nõustunud. Kõik võivad arutelu ajal vabalt pooli vahetada, kui mõni kuulnud argument nad ümber veenis.
3. Alusta harjutust, tuues näiteks ühe väite. Anna osalejatele aega väidet lugeda ja sellest aru saada. Osalejad võivad küsida täpsustavaid küsimusi. Palu osalejatel seisukoht võtta ja kui kõik on oma valiku teinud, kutsu osalejaid üles oma otsust selgitama ja oma seisukohtade üle arutlema.
4. Kui ühe väite kohta on esitatud mitmeid vaatepunkte, liigu edasi järgmise juurde.
5. Lase osalejatel sama tegevuskäigu järgi läbi arutada mitu väidet.

Kokkuvõte ja hindamine

Tihti peale ei vajagi see ülesanne põhjalikku hindamist. Siiski võivad mõned küsimused kokkuvõtete tegemiseks kasulikuks osutada:

- ▶ Miks on mõnes küsimuses nii raske üksmeelele jõuda? Miks on see teiste küsimuste puhul lihtsam?
- ▶ Kas osalejatel on mõnes küsimuses tugevamad arvamused kui teistes? Miks?
- ▶ Kuidas need teemad osalejate elusid mõjutavad ja mida saavad inimesed selles vallas ette võtta? Kuidas saavad inimesed kodanikualgatustega liituda, et hetkeolukorda muuta?
- ▶ Kas on mõni teema, millel sooviksite pikemalt peatuda?

Nõuanded läbiviijale

Sõltuvalt osalejate kogemusest, harjutuse paigutusest õppeprogrammis ja valitud väidetele võivad osalejatel olla kas tugevamad või nõrgemad arvamused. Mõnikord on raske gruppi nii juhendada, et kõik kuulaksid üksteist ning aktsepteeriks, et nende enda ideid seatakse kahtluse alla. Oluline on osalejatele harjutuse eesmärki meenutada – selleks arutataksegi erinevaid vaatenurki.

Kui töötad mitmekeelse rühmaga, annab see ülesanne tugeva stiimuli keele rolli ja võimu üle arutlemiseks, eriti kuna just sellises rühmas on raske teksti tähenduses üksmeelele jõuda.

Võid otsustada oma rühma jaoks ise asjakohased väited koostada. Väidete koostamisel pea meeles, et hea väide kasutab kõigi osalejate jaoks tuttavat sõnavara ja on selgesõnaline. Samuti on heaväide avatud erinevatele arvamustele ja selle üle võib vaielda. Väidete koostamiseks mõtle näiteks Euroopat, Euroopa lõimumist või kodanikustaatus ümbritsevatele olulistele teemadele, mis mõjutavad osalejate elu.

Ettepanekud jätkutegevusteks

Võimaliku järeltegevusena võib väited ükshaaval uuesti läbi käia. Seekord võib osalejatel paluda väited sedaviisi ümber sõnastada nii, et kõik on väitega nõus, aga väites käsitletav teema ei muutu. Anna osalejatele aega esitatud väited läbi töötada ning jälgi, et osalejad ei nõustuks sellega, et üksmeelt ei ole saavutatud.

Samuti võid uurida sügavamalt mõnda väidetes esitatud teemat, otsides Internetist infot või intervjuerides sobilikke inimesi. Kui mõne väidetes esitatud probleemiga tegelemiseks on juba tekkinud algatus, võid teha ettepaneku, et osalejad ühineks aktiivsete kodanikena mõne sellise algatusega.

Väited

- ▶ Euroopa on poliitikute loodud.
- ▶ Riigid, kes ei ole EL liikmed, peavad enese sidumisel liiduga osaliselt oma kultuurist loobuma.
- ▶ Inimene sünnib kodanikuna, mitte ei saa kodanikuks.
- ▶ Kodakondsus on alati territooriumiga seotud.
- ▶ Riik peab igal juhul oma kodanike eest hoolitsema.
- ▶ Kodakondsus põhineb õigustel, mitte identiteedil.
- ▶ Kodakondsus määratleb kodaniku ja riigi vahelise suhte.
- ▶ Kui keegi tahab minu riigi kodanikuks hakata, peab ta esmalt meie keele selgeks õppima.
- ▶ Kodanikul on rohkem kohustusi kui õigusi.
- ▶ Euroopa kodaniku mõiste peegeldab Euroopa kodanike seisukohti ühiste probleemide kohta.
- ▶ Sa saad olla Euroopa kodanik ainult siis, kui oled mõne EL-i liikmesriigi kodanik.
- ▶ Euroopa kodanikuks olemine on tulevikuunistus.
- ▶ Immigratsiooni Euroopasse tuleb reguleerida Euroopa riikide vajaduste alusel.
- ▶ Kodakondsus tähendab riigi poolt garanteeritud õigusi.
- ▶ Euroopa kodanikustaatus on üksnes poliitikute sõnakõlks.
- ▶ Euroopa ühtsus toob kaasa rahvuskultuuride hukkumise.
- ▶ Ligipääsmatus Euroopa tasandi otsustele on peamine põhjus, miks inimesed on Euroopas pettunud.
- ▶ Me elame maailmas, kus peame kohalikul tasandil leidma vastused ülemaailmsetele probleemidele.

Ülevaade

Osalejad koostavad oma arusaamade põhjal üheskoos ajaloolise ajajoone ning arutlevad siis Euroopa kodanikuks olemise ja Euroopa ülesehitamisega seotud vastuolude ja dilemmade üle.

Grupi suurus: kuni 30 osalejat

Kestus: 90 minutit

Eesmärgid

- ▶ jagada omavahel, kui erinevalt Euroopa praegust olukorda tajutakse: Euroopa kui maailmajagu, erinevate kultuuride asupaik, osa inimese identiteedist
- ▶ uurida üheskoos erinevaid arusaamu Euroopast ja selgitada välja nende taga peituvaid põhjusi
- ▶ tutvuda Euroopa kodanikustaatus ajalooliste arengutega
- ▶ vaadelda kriitiliselt arusaamu Euroopa ühiskonnast ja selle probleemidest ning uurida Euroopa kodanikustaatus ja Euroopa ühiskonnaga seotud tulevikuarenguid

Materjalid

A4-paberid, A5-paberid (kahes erinevas värvitoonis), suur paberirull või mitu ajajooneks sätitud pabertahvli paberit (30-liikmelise rühma jaoks valmistada kolm ajajoont), värvilised paberid ja klepppaberid, markerid, pastapliiatsid ja erinevat tooni värvid.

Juhised

1. Jaota osalejad kuni kümneliikmelistesse rühmadesse. Kui sul on rahvusvaheline grupp, jälgi, et iga rühm oleks mitmekesine.
2. Palu igal rühmal leida vabatahtlik, kes nende rühma hiljem esindab.
3. Palu igal osalejal mõelda kolmele sündmusele viimase 50 aasta jooksul, mis olid tema riigile Euroopaga seoses olulised. Palu osalejatel A5-paberite peale suures kirjas märkida sündmust kirjeldavad aastaarvud ja võtmesõnad – iga sündmus omaette paberile – ning asetada oma töö ajajoonele.
4. Kui kollektiivsed rühma ajajooned on valmis, palu osalejatel leida üks-kaks naabrit, kellega vestelda (tekivad 2-3-liikmelised rühmad). Iga vestlusgrupp kirjutab A5-formaadis värvilistele paberitele (eelmistest paberitest muud värvitooni) neli tänase Euroopa põhiprobleemi selle põhjal, mida nad ajajoonelt loevad. Probleemid võivad kajastada Euroopa sees eksisteerivaid konflikte ja pingeid, välissuhteid ülejäänud maailmaga, poliitilisi arenguid, turgu, vabauhenduste sektorit, kodanike muresid jne. Probleemid tuleks paigutada ajajoone kõrvale.
5. Palu igal väiksemal rühmal kõigile oma ajajoont tutvustada.

Kokkuvõtte ja hindamine

Arutage koosjärgnevaid küsimusi:

- ▶ Millised tõstatatud teemadest on seotud Euroopa kodanikuks olemisega? Kuidas?
- ▶ Kas oli sündmusi, mis mõnede osalejate jaoks olid olulised ja teiste jaoks mitte? Milliseid erinevaid ajaloo vaatenurki sa tuvastasid? Kas oleks oluline neist erinevustest üle saada?
- ▶ Kas erinevad vaatenurgad ajaloole selgitavad ka seda, miks Euroopa kodanikuks olemist praegusel ajal erinevalt mõistetakse? Kuidas?
- ▶ Millised olid peamised määratletud pinged? Kes peaks nende osas midagi ette võtma? Mis roll on kodanikel teadlikkuse tõstmisel pingete mõistmiseks ja lahenduste otsimiseks?

Nõuanded läbiviijale

Euroopa kodanikustaatusega seotud ajaloolisi arenguid kirjeldatakse artiklites ja raamatutes üsna standardiseeritud viisil: ajalooliste arengute, lepingute, uute põhiseaduste kaudu... Need on kindlasti olulised, kuid sellises harjutuses tõusevad osaleja ajaloonarratiivis olulisemana esile paljud muud riiklikud, regionaalsed või isegi kohaliku kogukonna sündmused. Neil sündmustel on osalejate jaoks oluline väärtus.

Erinevatest Euroopa riikidest pärit osalejatega grupis tõusevad regionaalsete vaatepunktide erinevused ilmselt selgelt esile ja lõpuks kerkivad arvatavasti ka pinged Euroopa Liitu kuulumise ja mittekuulumise teemal. Kasuks tuleb, kui teemale veidi aega kulutada ja arutada, kuidas riigi suhted Euroopa Liiduga võivad mõjutada riigi kodaniku kuuluvustunnet Euroopasse.

Ettepanekud jätkutegevusteks

Ajalooliste arengute mõju tänapäevale on selle harjutuse üks ülekantavamaid õppetunde. Saad jätkata noorte inimeste igapäevaelus esinevate mõjude uurimist sellistel teemadel nagu sotsiaalsete õiguste, liikuvuse, hariduse ja töötamise valdkonna võimalused ja piirangud.

Ülevaade

Majade ja seejärel kogu küla kujundamise käigus kogevad ja uurivad osalejaid Euroopa kodanikuks olemise mõistega seotud probleeme, suhtumisi ja väärtusi.

Grupi suurus: 20–30 osalejat

Kestus: 90 minutit

Eesmärgid

- ▶ uurida Euroopa kodanikuks olemise eri mõõtmeid ja sel teemal arutleda
- ▶ kogeda ja arendada edasi Euroopa kodanike osaluse, otsustusprotsessida ja ühise heaoluga seotud suhtumisi ja väärtusi

Materjalid

A4-paberilehed, suur paberirull või mitu pabertahvli paberit, värviline paber ja klepppaberid, markerid, pastapliiatsid ja erinevad värvid

Juhised

1. Palu osalejatel silmad sulgeda ja kujutleda maja, kus nad elada sooviksid.
2. Palu osalejatel töötada paarides ning ainult üht pastapliiatsit kasutades ja omavahel vestlemata joonistada koos maja, kus nad sooviksid elada. Anna selle jaoks umbes 5 minutit aega.
3. Pärast 5 minutit teata paaridele, et nad võivad nüüd vestelda ning oma maja täiendada uute elementide ja kaunistustega, näiteks puude, kardinatega, maalide või muude mugavusesemetega. Anna harjutuse selle osa jaoks veel 5 minutit.
4. Palu kõikidel paaridel oma majad suurele põrandale asetatud paberile paigutada. Nüüd palu kogu grupil üheskoos moodustada „meie küla“, kus kõik tahaksid elada. Lisaks juba joonistatud majadele võib rühm arutada ja luua uusi elemente: uusi maju (nt haigla, kool), teid, ümbritsevat keskkonda (nt mäed, rand) jne, kuni kogu rühm on nõus, et nüüd on tegemist sellise külaga, kus nad tahaksid elada.
5. Kui küla on valmis, palu osalistel ringi käia ning erinevaid ruume ja ehitisi uurida. Liigu seejärel edasi kokkuvõtte juurde.

Kokkuvõte ja hindamine

Arutle suures rühmas järgnevate küsimuste üle:

- ▶ Kuidas seda ülesannet täita oli? Kuidas sa end selle ülesande ajal tundsid?
- ▶ Mida see ülesanne sulle kodanikuks olemise kohta rääkis? Näiteks mida see küla ja selle ehitised meile ütlevad selle kohta, mis on meile koos elamiseks oluline?
- ▶ Mis puutub küla osas tehtavate otsuste protsessi, siis kuidas te otsuseid tegite? Miks nii? Miks erinevaid inimesi erinevatesse ülesannetesse kaasati ja mujal jälle välja arvati?
- ▶ Kuidas sul õnnestus isiklike ja kogukonna soovide vahel navigeerida?
- ▶ Millised piirangud tekkisid? Kuidas me nende piirangute/takistustega tegelesime nii, et kõik osalejad oleksid maksimaalselt kaasatud?
- ▶ Millistele väärtustele osalejate meelest nende küla üles ehitatud on? Kas kõik nõustuvad sellega? Kas paremaks kooseluks on ühised väärtused vajalikud?
- ▶ Milliseid seoseid ja paralleele saad reaalsusega tõmmata, eriti mis puutub eri rahvusi ühendavasse Euroopa külasse?

Nõuanded läbiviijatele

Oma unistuste maja kujutlemine ja selle joonistamine koostöös teise osalejaga on ettevalmistus grupitööks. See võib aga osutuda päris intensiivseks isiklikuks ja isikutevaheliseks kogemuseks just väärtuste, juhirolli, takistuste jms osas. Võib-olla soovid pühendada veidi aega, et juhendada gruppi, kuidas väikeses rühmas joonistamisülesannet täita ja erinevaid raskusi ületada.

Grupi suurus ning fakt, et küla kujundamine toimub pörandal, võib arutelu ja otsustusprotsessi ajal pingeid ja võimusuhteid võimendada. Pööra sellele protsessile hoolsalt tähelepanu, et saaksid kokkuvõtete tegemise ajal grupile oma tähelepanekutest rääkida. Kui kõik ei olnud protsessi kaasatud, võiksid ühiste otsuste ja juhtimisega seonduva kohta küsimusi esitada ning arutleda selle üle, kuidas see võib mõjutada inimese tunnet, et ta on arutelus esindatud.

Ettepanekud jätkutegevusteks

Tegemist on küllalt lihtsa simulatsiooniharjutusega. See käsitleb kodanikuks olemist terviklikul viisil, hõlmates isiklike hoiakuid ja sotsiaalseid väärtusi. Neid erinevusi isiklikes hoiakutes ja sotsiaalsetes väärtustes saab määratleda ja edasi arutada, püüdes väljaspool kodanikuks olemise kontseptuaalseid raamistikke ja vältides ületõlgendamist.

Pärast ülesande käigus juhtunu üle arutamist saad hakata tooma paralleele osalejate endi kogukondade, linnade või riikidega. Huvitavaks fookuseks oleks ka „oma küla“ elu parandamisele orienteeritud ideede, algatuste, projektide ja poliitikate määratlemine.

Ülevaade

See on simulatsioon Euroopa tasandil peetavast koosolekust, kus otsitakse lahendust rändega seotud sügavale kriisilukorrale. Harjutuse variatsioonina võib kasutada tegevust „Uniste linna mošee“ käsiraamatust „KOMPASS: Noorte inimõigushariduse käsiraamat“.

Rühma suurus: 13 kuni 30 osalejat (rolle võib sõltuvalt osalejate arvust mitmekordistada)

Kestus: 180 minutit

Eesmärgid

- ▶ saada parem arusaam Euroopa migratsiooni ja põgenikega seotud keerukast olukorrast ja sellega seotud erinevatest seisukohtadest
- ▶ määratleda ja analüüsida olulisi migratsioonist ja põgenikest tulenevaid inimõigustega seotud teemasid kaasaegsetes Euroopa ühiskondades
- ▶ kogeda praktiliselt poliitilist osalust ja otsustusprotsessis kaasalöömist
- ▶ arendada kultuuridevahelisi pädevusi rahumeelseks kooseluks Euroopas

Materjalid

Stsenaariumiga jaotuslehed igale osalejale, rollidega jaotuslehed – üks igale osalejale, klepppaberid rollide nähtavaks tegemiseks, ruum, kus grupp saab oma koosolekut pidada

Juhised

1. Loe ette jaotuslehel olev probleemikirjeldus. Selgita, et kõik osalejad hakkavad koosolekul osalema.
2. Näita osalejatele erinevate rollide nimekirja ja palu kõigil endale roll välja valida. Jaga laiali rollikaardid ja probleemikirjeldused ning näita, kus osalejad saavad enne koosolekut kohtuda.
3. Seleta jaotuslehel kirjeldatud debatireeglid lahti – neid tuleb hakata koosolekul kasutama.
4. Selgita, et enne päris koosolekut on 30 minutit aega teistega kohtuda ja oma sõnavõttude ette valmistada.
5. Kasuta ettevalmistusaega koosolekuruumi valmispanemiseks. Ideaalis peaksid inimesed istuma poolringis või hobuseraua kujuliselt nii, et etteotsa paigutatud tool on esile tõstetud.
6. 30 minuti möödudes kutsu osalejad koosolekuruumi kõigi kuulamisele kutsutute ees oma seisukohti esitama.
7. Anna läbirääkimisteks 20-minutiline vahepaus.
8. Pärast pausi palu osalejatel enne hääletust oma lõppsõna esitada, seejärel palu osalejatel hääletada. Kui hääled on kokku loetud ja tulemused teatavaks tehtud, peaksid teatama, et tegevus on lõppenud ja kutsuma osalejad koos toolidega ringi istuma, et kokkuvõtteid teha.

Kokkuvõtte ja hindamine

Kokkuvõtte tegemiseks võid kasutada järgnevat küsimusi:

- ▶ Palu igal osalejal ühe sõnaga kokku võtta tunded, mida nad pärast ülesannet tunnevad.
- ▶ Kas hääletustulemus üllatas sind? Miks? Kas hääletasid oma rolli põhjal või iseendana? Kas rollis püsimine oli lihtne?
- ▶ Kas arvad, et selline olukord võiks ka reaalses elus esineda? Kas sul tuleb pähe mõni sarnane juhtum?
- ▶ Kuidas sa mõistad migrantide ja põgenikega seotud inimõigusi?
- ▶ Kas tead ajaloost (või tänapäevast) mõnd juhtumit, kui neid õigusi rikuti?
- ▶ Milliseid paralleele oskad päriseluga tõmmata – seoses muude õiguste või muude olukordadega?

- ▶ Kuidas saaks sellist olukorda tõhusalt arutada, nii et kõiki osapooli on kuulatud? Kui seda arutatakse päriselt Euroopa tasandil, kuidas saaksid kodanikud oma hääle kuuldavaks teha?
- ▶ Millise ühiskonna poole peaksime Euroopa ja ülemaailmsel tasandil püüdlema?

Nõuanded läbiviijale

Simulatsiooni saab kohandada muudele olukordadele olenevalt osalejate taustale. Kui kasutate muud olukorda, siis jälgi, et rollid oleksid tasakaalus, nii et need kataksid erinevaid seisukohti ja et pakutaks välja erinevaid lahendusi.

Kokkuvõtte tegemise ajal harjutuse üle arutades on väga oluline vaadelda asjassepuutuvate poolte vajadusi, mitte ainult nende positsioone, ning võtta arvesse teema keerukust, kuna otsustel võib lisaks ilmselgetele tagajärgedele olla ettearvamatuid või pikaajalisi tagajärgi. Lisaks võib üks ja sama kontekst pakkuda nii pool- kui vastuargumente mõnele otsusele.

Ettepanekud jätkutegevusteks

See tegevus võib aidata osalejatel näha seoseid oma kohaliku konteksti ja laiema, Euroopa või ülemaailmse konteksti vahel. Võib-olla soovid tuua mõned näited, kus kodanike aktiivsus on Euroopa tasandil tehtavaid otsuseid muutnud, näiteks nagu juhtus võltsimisvastase kaubanduslepinguga, mille Euroopa Parlament pärast erinevate kodanikuliikumiste laiaulatuslikke proteste 2012. aastal tagasi lükkas. Kaubanduslepingu vastasest kampaaniast saad lähemalt lugeda siit: www.stopacta.info/.

Samuti võid oma grupiga arutada, millistes teemades nad sooviksid rohkem kaasa rääkida – Euroopa muutmiseks kohalike algatuste käivitamisega või muude algatustega ühinemisega.

Stsenaarium

Euroopa aastal 2030: Euroopa riikides valitseb rahanduslik ebastabiilsus. Kodanikud usaldavad Euroopa institutsioone üha vähem, kuna tundub, et need ei sea kodanike huvisid esiplaanile. Sündivus Euroopas väheneb ja noored inimesed ei tunne end piisavalt turvaliselt, et peret luua ja lapsi saada.

Selles lootusetuse õhkkonnas korraldatakse kohtumine, kus osalevad esindajad erinevatest erakondadest, vabaihendustest ja ekspertgruppidest, et arutada üht ettepanekut, mille on esitanud Värviline Erakond. Nad pakuvad välja, et Euroopa migratsioonipoliitika tuleks üle vaadata. See kohtumine on äärmiselt oluline, kuna sellega luuakse pind edaspidisteks poliitilisteks ettepanekuteks, mida tuleks Euroopa Liidu ja Euroopa Nõukogu tasandil ette võtta.

Avalikku kuulamist juhatab esimees. See koosneb kuuest etapist:

- ▶ kaks eksperti teevad võtmeteemal kolmeminutilise ettekanded
- ▶ iga kutsutud vabaihendus esitab minuti jooksul oma positsioonid
- ▶ iga poliitiline erakond esitab ja selgitab kahe minuti jooksul oma seisukohti;
- ▶ vaheaeg suhete loomiseks ja lobitöö tegemiseks
- ▶ poole tunni arutelu erakondade, ekspertide ja kodanikuühiskonna esindajate vahel
- ▶ salajane hääletus

Hääletada saavad üksnes erakondade liikmed. Hääletus on hetkel üksnes sümboolne, kuid samas oluline – see näitab, kuidas Euroopa Parlament võiks hääletada ka hiljem, kui selle poliitikaga edasi liigutakse.

Algatus Euroopa tuleviku heaks: piiripoliitika muutmine migratsiooni lihtsustamiseks

Meie, Euroopa Värviline Erakond, teeme ettepaneku muuta Euroopa välispiiri poliitikat, et viia see vastavusse Euroopa inimõiguste konventsiooni ning ÜRO 1951. aasta pagulasseisundi konventsiooniga. Me soovime, et Euroopa institutsioonid ja liikmesriigid investeeriksid märksa suuremaid eelarvevahendeid Euroopa piirile saabuvate inimeste ohutuse, turvalisuse ja inimväärikuse tagamiseks. Samuti soovime, et selle poliitika koormus jaotuks riikide vahel ega koormaks neid väheseid riike, kellel piirile migrantid saavad. Euroopa on paradoksaalne maa. See on liikuvusvabaduse maa – kuid ainult siis, kui sa oled pääsenud selle sisse. Kuid see on ka maa, kus esineb kõrvaleheitmist ja mille välispiirid militariseeruvad.

Samal ajal, kui meie naudime programme ja võimalusi, hoiame oma piirid kõikidele teistele suletuna.

Praegusel hetkel ei ole ligipääs Euroopale turvaline ning inimestel ei võimaldata ÜRO 1951. aasta pagulasseisundi konventsiooni kohaselt varjupaika taotleda. Tuhanded inimesed on piiriületamist üritades ning mereteid pidi Euroopasse pääseda püüdes jätnud oma elu. Me peame oma vaadet avardama ja vaatama maailma ühe kogukonnana ning võtma vastu need, kelle inimõigusi nende kodumaal rikuti ja kes on Euroopasse väärikat elu otsima tulles oma eluga riskinud.

Rollikaardid

KOMITEE ESIMEES

Sina oled esimees.

Sina soovid tagada, et Euroopal oleks tulevik ning pead koosoleku juhatamist sulle usaldatud auks ja kohustuseks. Sa usud õiglusesse ja koosoleku ajal püüad kõigile kõnelemisvõimalust anda – sa püüad ennetada seda, et keegi räägib liiga kaua.

Isiklikult oled sa väga mures paljude inimeste halva arvamuse pärast Euroopa suhtes ja sa soovid tagada, et sellest kohtumisest saaks hea näide migratsioonipoliitika muutmise alustamise kohta.

KONSERVATIIVSE ERAKONNA ESINDAJA

Sina esindad konservatiivset erakonda. Sa ei usu üldse, et migratsioonipoliitika muutmine on hea mõte.

Sulle tundub, et teistest riikidest tulevad inimesed soovivad enamjaolt ära kasutada eeliseid, mille saavutamiseks sinu vanemad ja vanavanemad on palju vaeva näinud. Piire ei saa lihtsalt niimoodi lahti teha! Võib-olla on 10 või 20 aasta pärast olukord muutunud, aga tänasesse Euroopasse rohkem inimesi ei mahu.

Sa oled veendunud, et Euroopa riikide prioriteedid ei võimalda hetkel väljastpoolt uute inimeste vastuvõtmist. Sa arvad, et karmim piirikontroll on kõikide jaoks vajalik.

LIBERAALSE ERAKONNA ESINDAJA

Sina esindad liberaalset erakonda.

Sa usud, et karm piirikontrolli poliitika on täielik hullumeelsus. Sa usud iga inimese inimõigustesse. Peale selle on migrantidel olulisi majandust toetavaid oskusi.

Siiski tuleb küsida küsimusi lahtisemate piiride majanduslike tagajärgede kohta. Kes hakkab asüülitaotlejatega tegelema? Kas seda eelarvet on võimalik realistlikult planeerida? Kuidas seda süsteemi tõhustada?

ROHELISTE ERAKONNA ESINDAJA

Sina esindad roheliste erakonda. Sa usud, et kogu see piirikontrolli idee on täielik jaburus – maailm koosneb lõpuks maailmakodanikest. Euroopa riigid peavad migratsiooni suhtes oma mõtteviisi muutma ja inimõiguste kohaselt tuleks kõik tulijad vastu võtta.

SOTSIAALDEMOKRAATLIKU ERAKONNA ESINDAJA

Sina esindad sotsiaaldemokraate.

Sa kahtled, kas äkki koormavad piiripoliitika muudatused sotsiaalsüsteemi. Siiski arvad sa, et piirikontrolli tuleks veidi pehmemdada ja inimlikumaks muuta.

PAREMPOOLSE ERAKONNA ESINDAJA

Sina esindad parempoolset erakonda. Sa ei usu, et migratsioonipoliitika muutmine oleks mingilgi viisil hea mõte.

Olgu pealegi need, kes on mõne Euroopa rahvuse esindaja, kuid ülejäänud peaksid oma riikidesse jääma. Lõpuks ei saa ju Euroopa kõiki inimesi ja kogu maailma vaesust vastu võtta.

Pealegi kardad sa, et Euroopa suunal suurenevad migratsioonivood hävitavad Euroopa identiteedi ja ebaharilikud kultuuripraktikad murendavad Euroopa põhialuseid.

Lõpuks ei ole migratsioonipoliitika üldse hetkeprioriteet – selleks peaks olema rahvusidentiteetide taastamine.

Sa usud, et praegusel hetkel on karmim piiripoliitika Euroopas kõigi parimates huvides.

VÄRVILISE ERAKONNA ESINDAJA

Sina esindad Värvilist Erakonda. Sina selle ettepaneku tegid ning sa usud, et teistsugune piiripoliitika on tuleviku Euroopa jaoks fundamentaalse tähtsusega. Sa teed kõik enda võimuses, et teisi esindajaid selle muudatuse vajalikkuses veenda.

KODANIKUÜHISKONNA ESINDAJA RAHVUSVAHELISEST NOORTELIIKUMISEST

Sina esindad sellel kohtumisel rahvusvahelist noorteliikumist. Sa usud, et keegi ei peaks piiril surema. Sa usud, et see on järgmine samm tõeliselt ülemaailmse kodanikkonna suunas. Maailm peab radikaalselt muutuma. Surmaohus olevate inimeste vastuvõtmine on meie moraalne kohustus.

KODANIKUÜHISKONNA ESINDAJA KOGUKONDLIKUST NOORTEVÕRGUSTIKUST

Sina esindad kogukondlikku noortevõrgustikku. Sa oled veendunud, et Euroopa avatum migratsioonipoliitika on ebarealistlik ja täiesti jabur. Sa usud, et ainult kohalik identiteet on oluline – loeb vaid sinu kohalik kogukond ning see peaks praegu prioriteediks jääma. Kuna ressursid on alati piiratud, peaksime keskenduma hea elu loomisele siin riigis juba elavate inimeste jaoks, selle asemel et välisriikidest tulevaid inimesi siia vastu võtta.

KODANIKUÜHISKONNA ESINDAJA: „ERASMUS KÕIKIDELE“ ÜHENDUS

Sina esindad „Erasmus Kõikidele“ ühendust. Sa teadvustad, et Euroopasse migreeruvad inimesed võivad kaasa tuua uusi perspektiive ning ka uusi õpilasi – üldiselt sa pooldad mitmekesisust; lõpuks on ju paljud sinu organisatsiooni liikmed välismaal viibimisest kasu saanud, nii et miks ei peaks seda eelist teistega jagama?

KODANIKUÜHISKONNA ESINDAJA: EUROOPA VÄÄRTUSTE ORGANISATSIOON

Sina esindad Euroopa väärtuste organisatsiooni. Sa oled veendunud, et avatum migratsioonipoliitika on ohtlik, kuna paljud inimesed ei jaga samu Euroopa väärtusi. Sa arvad, et piirikontroll on terrorismi vältimiseks vajalik.

KODANIKUÜHISKONNA ESINDAJA: EUROOPA VÄHEMUSNOORTE KATUSEORGANISATSIOON

Sina esindad Euroopa vähemusnoorte katuseorganisatsiooni.

Migratsioonipoliitikas seisab sinu organisatsioon vähemuste õiguste eest. Siiski kardad sa, et migratsioonipoliitika teema võib Euroopas juba elavate vähemuste teemalt tähelepanu kõrvale juhtida

MAAILMAMAJANDUSE EKSPERT

Sa oled majandusküsimuste ekspert. Sa tead, et teooriad ja andmed võivad toetada kumbagi migratsioonipoliitika positsiooni ning sa soovid esitleda mündi mõlemat poolt. Siiski on selge, et kiirem ligipääs toodetele, teenustele ja inimestele on majanduses alati kasulik. Samas on oluline, et kõik uued loodavad töökohad ei oleks madalapalgalised.

MIGRATSIOONI JA INIMÕIGUSTE EKSPERT

Sa oled migratsiooniteemade ekspert ning usud veendunult, et Euroopas on ressursse kaasavama migratsioonipoliitika rakendamiseks. Piirikontrolli tuleb korraldada Genfi konventsiooni vaimus ja inimõiguste standardite alusel. Tänapäevane Euroopa vajab migratsiooni ellujäämiseks.

8. peatükk

Muud Euroopa kodanikuks olemise teemalised õppetegevused

KAHE LINNA LUGU

Ülevaade

Tegemist on lauamänguga, milles mängijad hääletavad sellise linna poolt, kus nad elada tahaksid ning nende hüvede poolt, mida nad seal kasutada sooviksid. Käsitatud teemad on näitaks järgnevad::

- ▶ sotsiaalne solidaarsus
- ▶ mis kaasneb maksude tasumisega
- ▶ kohaliku demokraatia väärtus

Teemad

Kodanikuks olemine, sotsiaalsed õigused, õigused ja vastutus

Kohandused

Lauamäng on mõeldud 4–10 mängijale. Põrandavarianti saab mängida kuni 24 mängijaga, kuna mängitakse meeskondades, mitte individuaalselt. Eeliseks on, et otsused tuleb grupina vastu võtta. Meeskonnas otsuste tegemine on sama oluline kui arutelu meeskondade vahel.

Kust mängu leida

KOMPASS: Noorte inimõigushariduse käsiraamat www.coe.int/compass

UNISE KÜLA MOŠEE

Ülevaade

See tegevus käsitleb vaidlust traditsiooniliselt kristlikku piirkonda ehitatava mošee teemal – selleks simuleeritakse linnavolikogu koosolekut.

Teemad

Religioon ja usundid, diskrimineerimine, kodanikuks olemine, kultuuridevaheline dialoog, konfliktide lahendamine.

Kohandused

Kodanikuks olemisega seotud teemadele keskendumiseks võib ülesannet kohandada. Näiteks võib lisada järgnevaid küsimusi:

- ▶ Kui palju on simulatsiooni olukord seotud kodanikuks olemise teemaga? Kui palju on see seotud Euroopa kodanikuks olemisega?
- ▶ Mida saaks ära teha kodanike rolli tugevdamiseks otsustusprotsessi edendamisel?

Kust tegevus leida

„KOMPASS: Noorte inimõigushariduse käsiraamat“, www.coe.int/compass

KAS MA VÕIN SISENEDA?

Ülevaade

Tegemist on rollimänguga põgenike rühmast, kes püüab teise riiki põgeneda. Ülesandes tegeletakse järgmiste teemadega:

- ▶ põgenike probleemid
- ▶ varjupaiga pakkumisega kaasnevad sotsiaalsed ja majanduslikud argumendid

Teemad

Kodanikuks olemine, õigus varjupaigale, migratsioonipoliitika

Kohandused

Ülesannet andes võib algatada arutelu põgenike õigustega seotud küsimuste ja Euroopa seisukohtade üle migratsiooniga seonduvas. Kasutada võib näiteks järgnevaid küsimusi:

- ▶ Kuidas praegu Euroopas põgenikesse suhtutakse? Kas suhtumine on kõikjal sama või erinevad seisukohad riigiti? Kas vaadete ja suhtumiste mitmekesisus aitab põgenike inimõigusi edendada? Mida veel ära teha saaks?
- ▶ Kuidas kodanikud kaasatakse ning mida saavad noored teha?

Kust ülesannet leida

„KOMPASS: Noorte inimõigushariduse käsiraamat“, www.coe.int/compass

UNISTUSED

Ülevaade

Osalejad jagavad individuaalselt ja grupis oma püüdlusi ja unistusi. Nad määratlevad, mida on nende tulevikuunistuste teostamiseks teha vaja.

Teemad

Kultuurilist ja etnilist päritolu ületav võrdsus, solidaarsus ja empaatia rühma liikmete vahel.

Kohandused

Euroopa kodanikuks olemise mõõtme toomiseks sellesse tegevusse võib lisada arutelluse küsimuse, mis on osalejate unistustes ühist ning kuidas teiste inimestega suhtlemine – kas siis kohalikul, riiklikul või Euroopa tasandil – aitab neid unistusi täita.

Kust seda leida?

Õppetegevuste pakett „All Different – All Equal“ („Kõik on erinevad, kõik on võrdsed“), www.eycb.coe.int/edupack/29.html

EURORAUDTEE „À LA CARTE“

Ülevaade

Osalejad valivad etteantud profiilide nimekirjast inimese, kellega koos Lissabonist Moskvasse reisida. Kokkuvõtte ajal saavad osalised arutleda stereotüüpide ja eelarvamuste teemal.

Teemad

Eelarvamused ja sallivuse piirangud, erinevate vähemuste kuvand ja stereotüübid

Kohandused

Kokkuvõttele võid lisada küsimusi selle kohta, kuidas osalejaid mõjutab nende reisikaaslaste rahvus ning kas mitmekesisus ja see, milline kuvand neil teiste kohta on, võib soodustada või takistada Euroopa ülesehitamist ja ühiste probleemide lahendamist.

Kust ülesanne leida

Õppetegevuste pakett „Kõik on erinevad, kõik on võrdsed“: www.eycb.coe.int/edupack/31.html

RINGI LÄBISTAMINE

Ülevaade

See on energiline harjutus, mille käigus osalejad avastavad tõrjumise ja kaasamise mehhanismid.

Teemad

Enamuse/vähemuse suhted, ühiskonda lõhestavad sotsiaalsed ja poliitilised mehhanismid.

Kohandused

Võid arutleda, kuidas kaasamise/tõrjumise mehhanismid erinevates Euroopa kontekstides välja näevad. Kui töötad rahvusvahelise noortegrupiga, võid uurida, kuidas saab kodanikuaktiivsus anda kodanikele võimalusi ühiskonda või poliitikat mõjutada.

Kust seda leida?

Õppetegevuste pakett „All Different – All Equal“ („Kõik on erinevad, kõik on võrdsed“): www.eycb.coe.int/edupack/34.html

KUIDAS SAAME VÄHEMUSI AUSTADA JA NENDEGA KÕRVUTI ELADA?

Ülevaade

Selles 6,5-tunnises koolitusmoodulis saavad osalejad teada vähemusteema (kuidas iganes vähemused määratletud on) ajaloolisest mõõtmest ja koostavad kooselamise reeglid. Moodul pakub välja erinevaid tegevusi, mis võimaldavad osalejatel vastuoluliste väidete teemal arutleda ja saada teadmisi vähemuste kohta nii oma riigis kui ka naaberriikides. Õppijad saavad omandatud teadmisi kasutada oma kohalikus sotsiaalses kontekstis vähemustega koos elamise raamistiku loomiseks. Lõpetuseks võimaldab vähemusrühma esindajaga kohtumine sügavamat arutelu ja loob võimalusi empaatia kujundamiseks.

Teemad

Vähemused, kooselamine, empaatia

Kohandused

See harjutus on põhimõtteliselt loodud formaalse hariduse raamistikus kasutamiseks. Mitteformaalses kontekstis kasutamiseks võib olla vajalik harjutuse kohandamine. Harjutuse keskmesse võib tuua arutelu teemal, kuidas võiksid kultuuridevahelised suhted parandada kogukondade kooselamise kvaliteeti.

Erinevate riikide olukordade jagamine võib olla osalejatele väga rikastav, pakkudes mõistmist, et kogukondade vaheliste suhete korraldamiseks on mitmeid viise.

Kust seda leida?

Euroopa Nõukogu Pestalozzi programm haridusvaldkonna spetsialistidele: www.coe.int/en/web/pestalozzi/edc

ET KÕIGI HÄÄL OLEKS KUULDA

Ülevaade

Tegemist on aruteluharjutusega väikestes rühmades ja suures rühmas, mis tegeleb järgneva:

- ▶ mis on haridus ning kuidas see inimeste vajadustele vastab või ei vasta
- ▶ otsustusprotsessis osalemine

Teemad

Koostöö ja osalus demokraatlikus otsustusprotsessis – kool, klubitase, õiglus ja kaasamine

Kohandused

Selle harjutusega on väga hea siduda õigus haridusele (noorte jaoks väga asjakohane teema) ning osalus ja otsustusprotsess. Kokkuvõttes osas võib neid kahte põhiteemat tasakaalustada Euroopa kodanikuks olemise teemaga, küsides järgnevaid küsimusi:

- ▶ Kui paljud haridusprogrammid, milles sa osaled, võimaldavad sul laiendada teadmisi ja teadlikkust või huvi Euroopa asjade vastu?
- ▶ Mida sa veel teha tahaksid?
- ▶ Mida sa veel Euroopas elavate noorte kohta teada tahaksid?

Kust ülesannet leida?

„KOMPASS: Noorte inimõigushariduse käsiraamat“, www.coe.int/compass

LIMIIT 20

Ülevaade

See harjutus tegeleb diskrimineerimise ja tõrjutuse uurimisega. Harjutus nõuab põhjalikku ettevalmistust. Kolm meeskonda läbivad kolm vooru võistlusmänge.

Teemad

Ebavõrdsed võimalused elus, diskrimineerimine ja tõrjumine, solidaarsus, võistlemine, ebaõiglus, enamuse-vähemuse suhted

Kohandused

Kokkuvõtte ajal, kui tuuakse paralleele reaalse maailmaga, võivad osalejad mõtiskleda ka selle üle, kuidas harjutuse käigus tuvastatud mehhanismid Euroopa tasandil reaalset elu kajastavad ja mida saaks teha, et julgustada inimesi Euroopa tasandil sotsiaalse õigluse eest võitlema.

Kust seda leida

„T-Kit 12, Youth Transforming Conflict“ („Noored konfliktilahendajad“), saadaval aadressil: <http://pjp-eu.coe.int/eu/web/youth-partnership/t-kits>

SEOSTE LOOMINE

Ülevaade

See tegevus puudutab demokraatlikke läbirääkimisi õiguste ja kohustuste teemal kodanike, valitsuse, vabaühenduste ja meedia vahel.

Teemad

Õigus osaleda valitsuse töös ja vabadel valimistel, informatsiooni ja eneseväljendusega seotud vabadused, kodanikuõigused ja -kohustused

Kohandused

See harjutus on eriti sobilik nelja osapoole (valitsus, vabaühendused, meedia ja kodanikud) vahelise koostöö võimaluste uurimiseks (ideaalse) demokraatliku ühiskonna kontekstis.

Kokkuvõttesse võid lisada küsimusi selle kohta, kuidas need suhted on Euroopa või rahvusvahelisel tasandil organiseeritud ning millist rolli mängivad neis suhetes rahvusvahelised institutsioonid. Näiteks milline on Euroopa Liidu roll rahvusvahelise tasandi poliitikate mõjutamisel? Aga Euroopa Nõukogu roll? Kas meil on vaja, et rahvusvahelised organisatsioonid tegutseksid järelevalvajatena olukorras, kus näiteks piiratakse ühinemise õigust või meediavabaduse õigust? Miks / miks mitte?

Nende küsimuste kaudu võivad noored lisaks kujundada oma arvamused mõnede rahvusvaheliste mehhanismide kohta, mis toimivad näiteks inimõiguste järelevalvajatena olukordades, kus riiklikul tasandil esineb probleeme? Siin võid tuua näiteid Euroopa Inimõiguste Kohtu tööst.

Kust ülesannet leida

„KOMPASS: Noorte inimõigushariduse käsiraamat“, www.coe.int/compass

REDELIL

Ülevaade

See harjutus koosneb rollimängust ja arutelust. Osalejad mõtisklevad noorte osaluse tähenduse üle ning leiavad viise, kuidas kohalikus kogukonnas rohkem osaleda.

Teemad

Kodanikuks olemine ja osalus, demokraatia, kultuur ja sport

Kohandused

Realse osaluse idee on kodanikuks olemisega tihedalt seotud. See harjutus võimaldab osalejatel mõtiskleda noorte osaluse üle ja leida võimalusi, kuidas noored saaks oma kogukonnas osaleda.

Kust ülesannet leida

„KOMPASS: Noorte inimõigushariduse käsiraamat“, www.coe.int/compass

LOOD LAIAST MAAILMAST

Ülevaade

Osalejad seavad maailma eri regioonidest pärit lugude kaudu kahtluse alla nii oma arusaamad ja kuvandi, mis neil teistest kultuuridest on, kui ka oma etnotsentristlikud vaated ja stereotüübid.

Teemad

Kultuuriline mitmekesisus, stereotüübid

Kohandused

Kultuuride vaheliste suhete alase pädevuse arendamine on Euroopa kodanikuna või maailmakodanikuna tegutsemise lahutamatu osa. See harjutus võib aidata osalejatel luua distantsi iseenda ja nii oma kultuuri kui kateiste kultuuride kohta kujunenud kuvandite vahele.

Kust ülesannet leida

Õppetegevuste pakett „All Different – All Equal“ („Kõik on erinevad, kõik on võrdsed“): www.eycb.coe.int/edupack/58.html

HÄÄLETADA VÕI MITTE HÄÄLETADA?

Ülevaade

See tegevus sisaldab kogukonnauuringut, et uurida valimistel hääletamise ja kodanikuaktiivsusega seotud teemasid.

Teemad

Valimised, demokraatia, poliitiline osalus

Kohandused

See ülesanne uurib valitsemises ja vabadel valimistel osalemise teemat ning arvamuse- ja väljendusvabadusega seotud küsimusi.

Kui soovid tegevust siduda näiteks Euroopa valmistega (kui see on sinu kontekstis asjakohane), võid uuringusse lisada mõned nende valmistega seotud küsimused.

Kust ülesannet leida

„KOMPASS: Noorte inimõigushariduse käsiraamat“, www.coe.int/compass

KOHTUMINE AMETIÜHINGUGA

Ülevaade

Selles ülesandes simuleeritakse tööandja ja töötajate vahelist kohtumist, kus osalevad ka ametiühingu esindajad ning räägitakse läbi palga ja töötingimuste teemal.

Hõlmatavad teemad:

- ▶ ametiühingute roll
- ▶ kollektiivsed läbirääkimised töökohal
- ▶ töötajate õigused

Teemad

Töö, demokraatia, kodanikuks olemine ja osalus

Kohandused

See simulatsiooniharjutus tegeleb õiglaste töötingimuste, ametiühingute moodustamise õiguse ja streikimisõigusega.

Kokkuvõttele võid lisada Euroopa tasandi ametiühingute töö teema. Ka Euroopa tasandi on olemas mitmeid ametiühingute organisatsioone ja platvorme. Võid uurida, kas osalejad teavad oma rolli ja küsida, mille jaoks ja kuidas sellistest organisatsioonidest kasu võiks olla. Kui osalejad ei tea niisugustest platvormidest midagi, võid korraldada tegevuse selliste organisatsioonide kodulehtede uurimiseks ja kontrollimiseks, kas nad ka sinu riigis tegutsevad.

Kust ülesannet leida?

„KOMPASS: Noorte inimõigushariduse käsiraamat“, www.coe.int/compass

9. peatükk

Euroopa kodanikuks olemine: noppeid ajaloost

Kodanikuks olemise mõtte päritolu mõistmiseks, on kasulik teada, milliseid kujusid ja vorme kodanikustaatus läbi ajaloo võtnud on. Loomulikult on see ülevaade vaid lühike ja subjektiivne valik. Me kutsume sind üles seda ajalooülevaadet kriitiliselt hindama ja mõtlema välja oma narratiivi.

KODAKONDSUS ANTIKMAAILMAS

Õeldakse, et kodanikuks olemise idee sündis vanas Kreekas ja Roomas. Pärast kuningate ajastu lõppu kujunes idee, et vähemalt mõned elanikud peaksid olema seaduste koostamisse ning valitsemisse kaasatud – siin on selgelt peidus kaasaegse kodanikustaatusel alged. Suurem osa väikseid Vana-Kreeka linnriike lubasid kodanikuõigust kasutada vaid vabadel linnaelanikest meestel, mis tähendab, et kodanikud moodustasid tegelikult elanikkonnas vähemuse. Lapsi, naisi, orje ja välismaalasi ei loetud kodanikeks. Roomlased lausa pidasid kodanikustaatuset (*civitas*) privileegi, mida sai omandada – ja kaotada.

Nagu näete, ei tähendanud kodanikustaatusel olemasolu alati demokraatlikus keskkonnas elamist. Siiski elas juba tol ajal mõtlejaid, nagu Kreeka filosoof Platon, kes pidasid demokraatiat kõige atraktiivsemaks kodanikuühiskonna vormiks. Platon oli koguni veendunud, et tema „riik“ võib saabuda vaid revolutsiooni järel. Ajalugu tõestaski võimsalt, et tal oli õigus!

Teiseks suureks filosoofiks oli Aristoteles. Paljud tema enam kui 2300 aastat tagasi kujundatud ideed mängivad meie elus, meie mõtlemises ja käitumises tänini olulist rolli. Tihti kasutame tsitaati „tervik on suurem kui tema osade summa“, kuid vähesed on teadlikud, et selle kuulsa fraasi autor on Aristoteles. Meie eesmärgi tarbeks on veelgi olulisem tema veendumus, et kogukonnad eksisteerivad, kuna inimesel on impulss teiste inimestega koos elada. Aristoteles kirjutas veel midagi, mis kehtib ka järgmise 2300 aasta pärast: ta uskus, et hästi organiseeritud haridus – koolis ja ka formaalsetest institutsioonidest väljaspool – loob ühiskondi, milles inimesed soovivad enamat kui lihtsalt ellu jääda; nimelt soovivad nad sotsiaalselt vastutustundlikult koos elada. Hämmastav, kas pole?

Võib-olla oled varem kuulnud sellisest antiikmaailma paigast nagu agora – see oli antiik-Ateena avalik kogunemiskoht ning kodaniku tegevuse keskus. Kodanikud võtsid seal otsuseid vastu, pidasid arutelusid ja suhtlesid omavahel. Agora oli Ateena kodanikuühiskonna keskus – tolleaegne ühiskond põhines pigem kogukonnal ja kollektiivsusel kui indiviidil.

KESKAEG

Vana-Kreeka ajastu kodanikustaatuset võiks kirjeldada kui linnriigi e polise ja kodaniku vahelist suhet. Polis on siin abstraktne mõiste, mitte midagi, mida saaks käega katsuda. Keskajal (aastatel 500–1400) kujunes isiklikum suhe. See ei olnud enam suhe abstraktse mõistega, vaid isikuga, näiteks maaomaniku või kuningaga.

See suhe ei mahu ka kõige laiemasse kaasaegsesse arusaama suhtest indiviidi ja mõne riigi vahel. Kuigi sel ajal ei eksisteerinud kindlat suhet kodaniku ja abstraktse riigi mõiste vahel, olid olemas sarnased suhted

kahe inimese vahel. See suhe oli palju paindlikum kui kirja pandud kodanikuõigused ja -kohustused. Tegelikult oli vaid vähestel inimestel õigus suurt enamust valitseda.

Magna Carta (1215) oli kaheteistkümne tahvliga (450 e.m.a) mõnevõrra sarnane dokument, mis määratles kodaniku õigused ja kirjeldas seeläbi kodaniku ja riigi või selle valitseja vahelisi suhteid.

Kaasaegne arusaam kodanikustaatuses tekkis alles Euroopa renessansi- (14.–17. sajand) ja valgustusajastul (17. ja 18. sajand).

EUROOPA VALGUSTUSAJASTU

Valgustus oli laialdane liikumine, mis sisaldas olulisi muudatusi varasemalt aktsepteeritud mõtteviisides. Valgustusajastu oli 17. sajandi lõpu ja 18. sajandi liikumine Euroopas, mis hõlmas filosoofiat, kunsti, kirjandust ja muusikat ning ka ühiskonna-, kultuuri-, keele- ja poliitikateooriaid. Valgustusajastul püüti näha endast kaugemale ja tunnetada maailmateist moodi, mis hõlmas ka kodaniku ja kodanikuks olemise tähendust. Üks põhimõtteid oli, et miski ei ole ette antud või ette määratud, vaid et maailm on olemuselt ratsionaalne ning seda saab mõista ja kontrollida mõistuse abil. Selle põhjal ja inspireerituna Kreeka linnriikidest arendas Jean-Jacques Rousseau välja idee, et kõik kodanikud peaksid andma oma panuse poliitilistesse otsustesse isiklikule kasule mõtlemata.

„Valgustatud“ filosoofide ideedel oli suur mõju. Prantsuse revolutsioon samastas end valgustusaja ideedega, mis mõjutasid ka Ameerika Ühendriikide põhiseadust.

LIBERAALNE ARUSAAM KODANIKUSTAATUSEST

Ülal käsitlesime klassikalist arusaama kodanikustaatuses. Kokkuvõttes eeldas klassikaline arusaam kodakondsusest, et kodanikud osalevad poliitilises elus ning saavad vastu mõned õigused, näiteks õiguse avalike otsuste üle hääletada.

Liberaalsel arusaamal kodakondsusest on teistsugune lähenemine. See ütleb, et igal kodanikul peaksid olema tema väärikust tagavad põhiõigused – seni, kuni nad on lojaalsed oma riigile (aga mitte mistahes hetkel võimul olevale režiimile). Kodanikul on endiselt riigi ees kindlad kohustused, sealhulgas riigi kaitsemine ohu korral. Kui aga kodanikustaatus klassikalise lähenemise puhul eeldati kodanikelt avalikus elus osalemist (see oli nende kohustus), siis liberaalse vaate kohaselt on kodanike osalus lihtsalt üks valik. Indiviidil on selles diskursuses keskne positsioon ning osalus on individuaalsetel huvidel ja arvamustel põhinev valik/vastus.

Üks mõjukamaid liberaalseid mõtlejaid oli John Locke. Ta ütles, et riik eksisteerib üksnes oma kodanike jaoks ja nende õiguste ja vabaduste kaitseks. Inimeste ja valitsuse vahel sõlmitud sotsiaalse lepingu alusel on kodanikel õigus vabalt mõelda, uskuda, väljendada oma uskumusi, organiseeruda, töötada, osta ja müüa ning valida endale valitsus ja seda ka muuta (või isegi riigipöördega kukutada).

Üksikisiku vabadustega seotud ideede kõrval arutlesid mõned liberaalsed mõtlejad ka selle üle, milline on kollektiivi ja ühiskonna kui terviku roll. Näiteks Šoti filosoof John Stuart Mill väitis, et moraalne küpsus on esmatähtis ja see on võimalik ainult juhul, kui kodanikud on kaasatud kollektiivsesse tegevusse koos teiste kodanikega või nende nimel. „Vabadus“ kannab oma tähendust ainult siis, kui see on seotud selliste mõistetega nagu kollektiivne vastutus ja võrdsus, või nagu Hobhouse on öelnud: „Vabadusel ilma võrdsuseta on üllas nimi ja räpane tähendus“ (Hobhouse 1911, lk 38). Vankumatu usk kõikide inimeste võrdsusesse ulatub tagasi stoikute, umbes 300 aastat e.m.a Ateenas alguse saanud filosoofilise koolkonna aega.

Neist kahest omavahel tihedalt seotud, kuid samal ajal selgelt eristatavast seisukohast said alguse kaks koolkonda. Mõlemad jagavad arvamust, et vabadus on ülimalt tähtis. Neid koolkondi nimetatakse liberaalseks individualismiks (rõhk Locke'i ideedel) ja liberaalseks kogukondlikkuseks ehk vabariikluseks (rõhk Milli ideedel). Nagu näete, on sõna „liberaalne“ seotud enama kui ainult turumajandusega, kuigi tänapäeval piirdub liberaalse liikumise tõlgendamine pahatihti just sellega.

Liberalismi juured ning ka valgustusaja ideed etendavad tänapäeva ühiskondades tähtsat rolli. Mõelge kasvõi sageli kasutatavale väitele, et kodanikuks saadakse, mitte ei sünnita. Teisisõnu, inimene peab kasvama demokraatlikus keskkonnas, et saada demokraatlikuks kodanikuks.

REVOLUTSIOONID

Valgustusaja täielikult ratsionaalne maailmavaade sai aluseks paljudele arusaamadele sellest, kuidas ühiskonda mõjutada ja muuta. Ideed muutustest viivad muutuste nõudmiseni ja muutuste nõudmine on viinud revolutsioonideni, millest me kõik oleme kuulnud. Revolutsiooni peeti kõige tõhusamaks poliitiliste ja sotsiaalsete muutuste saavutamise vahendiks.

Prantsuse revolutsioon oli esimene suur revolutsioon, mille ulatus oli laiem ja tähendus sügavam (Inimese ja kodaniku õiguste deklaratsioon), kui sellele eelnenud Ameerika revolutsioonil. Ainult Venemaa 1917. aasta Oktoobrirevolutsioon, milles sündis tänapäeva kommunism, suudab tähtsusetult võistelda sellega, mis juhtus Prantsusmaal 18. sajandi lõpus.

Tänapäeva vabariigile alusepanek, riigi ja kiriku range eraldamine, inimõiguste liikumise algus, kuulsa revolutsioonilise juhtlause „Vabadus, võrdsus, vendlus“ sünd, esimese naisliikumise sütitamine – neist sotsiaalsetest revolutsioonidest on otseselt või kaudselt alguse saanud nii palju asju, et neid on võimatu siin üles lugeda. Selle asemel kutsume sind avastusretkele, kus tutvustatakse neid ideid ja mõjusid – ja mis kõige tähtsam, inimesi, kes seisid nende taga.

Olles sulle tutvustanud põhilisi mõttevoole, millest on inspireeritud tänapäevane arusaam kodanikuks olemisest, ja põhilisi sündmusi, mis on meid tänapäeva toonud, kutsume sind avastama veel mõnd kodanikustaatuset ja selle idee päritoluga seotud kontseptsiooni. Pea palun mees, et need kontseptsioonid on tihtipeale tihedalt seotud erinevate filosoofiliste liikumiste ja ajalooliste sündmustega ning et meil ei ole alati võimalik kõiki niisuguseid seoseid välja tuua. Lisaks on need kontseptsioonid, nagu ka terve see peatükk, subjektiivsetel alustel valitud ja kirja pandud. Usume, et see suunab sind edasi mõtlema.

RAHVUSRIIK

Rahvusriigi mõiste on eksisteerinud ainult viimased kakssada aastat, kuigi sageli kaldutakse arvama teisiti. Tegelikult ei ole ajalugu rahvusriikide ajalugu. Võiks isegi küsida, kas rahvusriigi mõiste ei ole midagi mööduvat? Üleilmastumine, Euroopa Liidu tugevnemine ja migratsioon on sundinud kunagi rangelt suletud rahvusriike avatumaks muutuma. Kui kaua rahvusriigid veel püsivad?

See peatükk on põhimõtteliselt Euroopa lähiajalugu, mida saab kirjeldada ka rahvusriikide ajalooa. Paljud Euroopa rahvused löid oma riigi alles 19. sajandil ning alles pärast seda sai riigis valitsevaks üks keel, loodi rahvuslik haridussüsteem ja hakati kasutama ühtse rahvuskultuuri sümboleid (näiteks lipp, hümn ja muud sümbolid).

Rahvused kujunevad lõppkokkuvõttes enam-vähem juhuslikult ning neid saab lõhkuda ja ümber kujundada. Tuleb mees pidada, et rahvuse kujunemisel osa inimesi kaasatakse sellesse ja teised jäetakse välja ning peaaegu kunagi ei arvestata sellega, kelleks inimene ise end tunneb. Uurides Euroopa lõimumise protsessi ja migratsiooni käsitlevat arutelu, näed selgelt, mis on toimumas: määratledes, kes on ja kes ei ole Euroopa Liidu liige, loetakse osa inimesi omadeks ja teised jäetakse välja. Kas tunned kedagi, kes tunneb end eurooplaseks, kuid ei ole Euroopa Liidu kodanik?

Kuigi kõikides riikides on selgelt määratletud, kes on nende kodanik ja kes mitte ning kellel on õigus saada kodanikuks ja kellel mitte, on selline määratlus erinev. Mõnes riigis määratakse kuuluvus kodanike hulka printsiibi *jus sanguinis* (ladina k „vereõigus“) alusel. See tähendab, et laps pärib oma isa või ema kodakondsuse. Teistes riikides rakendatakse *jus soli* reegleid (ladina k „kohaõigus“), mis tähendab, et kodakondsuse määrab sünnikoht. Need süsteemid vastanduvad teineteisele ja sageli on tulemuseks topeltkodakondsus või kodakondsusetus (igasuguse kodakondsuse kaotamine).

Paljudel põhjustel ei ole tänapäeva rahvusriigid enam need, mis nad varem olid — üksteisest sõltumatud selle sõna tugevaimas tähenduses. Otse vastupidi, rahvusriikide vastastikune sõltuvus kasvab ja tugevneb järjest kiiremini. Võtkem kasvõi euro, mis seob mitmeid Euroopa rahvusriike. Tegelikult on Euroopa Nõukogu esimene sõjajärgne katse organiseerida ja tugevdada sellist vastastikust sõltuvust.

Euroopa Liit on veel üks arenenum Euroopa rahvusriikide vastastikust sõltuvust reguleeriv mudel. Euroopa Liit on käinud pika tee algsest majanduslikust koostööst küpse liiduni, mis sarnaneb konföderatsioonile ja püüdleb enama poole. Esimest korda rahvusriikide ajaloos juhib Euroopa Liit eraldiseisvaid sõltumatuid riike riikideülel tasandil, tasakaalustades ühenduse ja rahvusriikide huve.

Samuti tuleks endale teadvustada asjaolu, et rahvusriik ei ole enam ainus kollektiivse identiteedi väljendusvorm ega asu ka kõrgemal teistest enesemääratlemise vormidest.

INIMÕIGUSED ON VANEMAD, KUI ARVAD ...

Inimõiguste mõiste ulatub tagasi Vana-Kreeka stoikute ja teiste väljaspool Euroopat eksisteerinud kultuuride aega. Esimene kirjalik harta, mis sisaldas põhilisi inimõigusi, koostati usutavasti Inglismaal, kui Inglismaa kuningas John Maata kirjutas 13. sajandil alla Magna Cartale.

Renessansiajal tugines enamik mõtlejatest Vana-Kreeka uskumusele, et kõik inimesed on võrdsed, ning järgneval 17. ja 18. sajandil tekkis põhiliste loomuõiguste mõiste. Aga alles valgustusajal ja 19. sajandi lõpus toimunud revolutsioonide ajal sai inimõigustest (sünnipärased õigused, mis on inimestel lihtsalt seetõttu, et nad on inimolendid) poliitika osa.

1776. aasta Ameerika Iseseisvusdeklaratsioon sisaldab unustamatuid ridu, mis väljendavad, et „kõik inimesed on loodud võrdsetena, et Looja on neile andnud võõrandamatud õigused, sealhulgas õiguse elule, vabadusele ja õnne taotlusele“. Kahjuks ei laienenud need Ameerika Ühendriikide põhiseaduses sätestatud õigused orjadele ja naistele.

Prantsuse revolutsiooni tulemusena võeti 1788. aastal vastu Inimese ja kodaniku õiguste deklaratsioon, milles sarnaselt Iseseisvusdeklaratsioonile määratleti põhilised inimõigused.

Alles 1948. aastal, kui ÜRO võttis 10. detsembril ühehäälselt vastu Inimõiguste ülddeklaratsiooni, kuulutati inimõigused kehtivaks mitte ainult meeste, vaid kõikide inimeste suhtes.

Sellest ajast alates on maailmas vastu võetud mitmeid inimõigusi käsitlevaid seadusi. Tänu Euroopa Nõukogule on olemas Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse Euroopa konventsioon, mis kaitseb inimesi konventsiooniga ühinenud riikide territooriumidel. Konventsiooni täiendab Euroopa Inimõiguste Kohus, kuhu võivad pöörduda need, kelle inimõigusi on rikutud.

NAISED

Naised on inimkonna algusest peale moodustanud poole inimpopulatsioonist, kuid sellest hoolimata on nad tihti tahaplaanile jäetud. Oleme juba korduvalt osutanud, et sellised üllad ja humaansed ideed nagu õigus eksisteerida ja vajadus kaitsta võõrandamatuid põhiõigusi kehtisid algul tihtipeale vaid meestele, naistele aga mitte. Kui võtad kätte kooli ajalooõpiku, siis mitu naist sealt leiad?

Ei ole mingi saladus, et ükski riik ei ole saavutanud täielikku naiste ja meeste vahelist võrdsust – veel. Siiski tasub küsida, kas ajaloos on üldse olnud mõjukaid naisi? Mõtle tagasi just loetud peatükile. Kas sul tuleb sealt mõni naine meelde?

Naiste hääleõigus ei ole nii vana, nagu me tahaksime uskuda. Näiteks Šveitsis võivad naised föderaaltasandil hääletada alles alates 1971. aastast. Madalmaades said naised hääleõiguse 1922. aastal.

Võib-olla on tõsi, et naised on meile teadaolevas ajaloos läbivalt vähem domineerinud. Samas saame igapäevaelu arvestades kindlad ainult väita, et naised on olnud vähem mõjukad ajaloo koostamisel ning ajalooramatute kirjutamisel.

KODAKONDSUS EUROOPAS ALATES 1945. AASTAST

Järgneb lühiülevaade Euroopa ajaloost pärast Teist maailmasõda – selleks, et aidata sul paigutada sotsiaalsesse raamistikku kaasaegseid debatte (Euroopa) kodakondsuse üle.

19. september 1946

Oma kuulsas Zürichi Ülikoolis peetud kõnes kutsus Winston Churchill üles looma „Euroopa Ühendriike“. Tema arvates „[on tarvis] vahendit, mis muudaks olukorda ja teeks Euroopa mõne aasta jooksul sama vabaks ja õnnelikuks, nagu on praegu Šveits“.

16. aprill 1948

Luuakse Euroopa Majanduskoostöö Organisatsioon (OEEC), mille ülesandeks on Marshalli plaani koordineerimine. Marshalli plaan kuulutati välja 1947. aastal ja selle eesmärk oli Euroopa ülesehitamine ja majanduse elustamine.

Praegu kannab organisatsioon nime Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioon (OECD) ja sinna kuulub 30 riiki, kes on võtnud endale ülesandeks demokraatia ja turumajanduse arendamise (www.oecd.org).

7.–11. mai 1948

Euroopa Ühtsuse Liikumiste Rahvusvahelise Komitee algatusel tuleb Hollandis Haagis kokku Euroopa Kongress. 800 delegaadiga kongressi juhatab Winston Churchill. Osalejad teevad ettepaneku luua Euroopa Nõuandev Kogu ja Euroopa Erinõukogu, kelle ülesandeks oleks Euroopa riikide poliitilise ja majandusliku lõimingu ettevalmistamine. Samuti tehakse ettepanek võtta vastu Inimõiguste harta ja luua selle järgimise tagamiseks Euroopa Kohus.

4. aprill 1949

Washingtonis kirjutavad 12 riiki alla Põhja-Atlandi lepingule, luues sõjalise liidu, et vajadusel üksteist kaitsta. 1999. aastal on organisatsioonil 19 liikmesriiki ja tehakse tihedat koostööd Venemaaga. 2017. aastal võtab NATO vastu oma 29. liikme.

5. mai 1949

Kümme riiki kirjutavad Londonis alla Euroopa Nõukogu põhikirjale, lubades kaitsta inimõigusi, pluralistlikku demokraatiat ja õigusriigi põhimõtteid ning aidata kaasa demokraatliku stabiilsuse kindlustamisele Euroopas. Põhikiri jõustub sama aasta 5. augustil. Esimene nõuandva kogu istungjärk toimub Strasbourgis 1949. aasta septembris.

9. mai 1950

Jean Monnet' ideedele tuginedes teeb Prantsusmaa välisminister Robert Schuman ettepaneku, et Prantsusmaa ja Saksamaa ühendaksid oma söe- ja terasevarud uudse organisatsiooni alla, millega saaksid liituda ka teised Euroopa riigid (Schumani deklaratsioon).

4. november 1950

Euroopa Nõukogu liikmesriigid kirjutavad Roomas alla Euroopa inimõiguste konventsioonile, mis jõustub 3. septembril 1953. aastal ja milles on määratletud terve hulk põhiõigusi ja -vabadusi. Konventsiooniga kehtestatakse ka rahvusvaheline mehhanism tagamaks, et kõik allakirjutanud pooled järgivad konventsiooni sätteid. Üks konventsiooniga loodud institutsioone on Euroopa Inimõiguste Kohus, mis asutati 1959. aastal Strasbourgis.

18. aprill 1951

Kuuk (Belgia, Prantsusmaa, Saksamaa, Itaalia, Luksemburg, Holland) kirjutab alla Pariisi lepingule, millega luuakse Euroopa Söe- ja Teraseühendus (ECSC), praeguse Euroopa Liidu (EL) tagasihoidlik eelkäija. 1952. aasta mais kirjutatakse alla ka Euroopa Kaitseühenduse (EDC) lepingule.

25. märts 1957

Kuuk (Belgia, Prantsusmaa, Saksamaa, Itaalia, Luksemburg, Holland) kirjutab alla Rooma lepingutele, millega luuakse Euroopa Majanduspiirkond (EEA) ja Euroopa Aatomienergiaühendus (EURATOM). Lepingud jõustuvad 1. jaanuaril 1958. aastal ja nad esindavad uut taset Euroopa rahvusriikide vahelises majanduslikus ja poliitilises koostöös.

20.–21. juuli 1959

Seitse OECD riiki (Austria, Taani, Norra, Portugal, Rootsi, Šveits ja Ühendkuningriik) otsustavad luua Euroopa Vabakaubandusühenduse (EFTA). Vabakaubanduse abil loodetakse saavutada kasv ja heaolu neis riikides. Selles mõttes luuakse EFTA algselt tasakaaluks aasta varem kuuku asutatud Euroopa Majanduspiirkonnale (vt www.efta.int/about-efta/european-free-trade-association).

18. september 1959

Euroopa Nõukogu asutab Euroopa inimõiguste konventsiooni alusel Strasbourgis Euroopa Inimõiguste Kohtu, mis peab tagama kohustuste täitmise konventsiooniga ühinenud riikides (www.echr.coe.int).

13. august 1961

Algab Berliini müüri ehitamine.

18. oktoober 1961

Euroopa Nõukogu liikmesriigid kirjutavad Roomas alla Euroopa sotsiaalharta, mis jõustub 26. veebruaril 1965. aastal. Sotsiaalharta, mille eesmärk on sotsiaalsete ja majanduslike õiguste kaitsmine, on kodanikuõigusi ja poliitilisi inimõigusi kaitsva Euroopa inimõiguste konventsiooni paariline.

1. juuli 1967

Kolme Euroopa Ühenduste (EEA, EURATOM-i ja ECSC) institutsioonid ühendatakse.

1. jaanuar 1973

Taani, Ühendkuningriik ja Iirimaa ühinevad Euroopa Ühendustega.

1. jaanuar 1981

Kreeka ühineb Euroopa Ühendustega 10. liikmesriigina.

1. jaanuar 1986

Hispaania ja Portugal astuvad Euroopa Ühenduste liikmeks.

6. juuli 1989

Mihhail Gorbatšov pöördub Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee poole uue desarmeerimisettepanekuga. See ettepanek muudab Ida ja Lääne vahelisi suhteid ja rõhutab Euroopa Nõukogu tähtsust rahu ja stabiilsuse tagamisel Euroopas.

9. november 1989

Berliini müür langeb. Nõukogude Liit laguneb ja kommunistlik periood lõpeb. Vaclav Havel on 1989. aasta sündmuse kirglikult nimetanud „tagasipöördumiseks Euroopasse“ ja nii see tõesti oli: tagasipöördumine Euroopasse, uute ülesannete püstitamine Euroopa ja rahvusvahelistele organisatsioonidele, olgu see siis EL, Euroopa Nõukogu, NATO, OECD või EFTA. Esmakordselt pärast Teise maailmasõja lõppu on kogu Euroopas võimalik tagada ja toetada demokraatlikku stabiilsust, nüüd juba Atlandi ookeanist Venemaa ja Jaapani piirini.

7. veebruar 1992

Maastrichtis kirjutatakse alla Euroopa Liidu lepingule, mida tuntakse ka Maastrichti lepinguna. Leping jõustub 1. novembril 1993. aastal ja sellega asutatakse Euroopa Liit poliitilise liiduna. Samas luuakse ka Euroopa Ühisturg.

8.–9. oktoober 1993

Esimene Euroopa Nõukogu liikmesriikide riigipeade ja valitsusjuhtide tippkohtumine Viinis võtab vastu deklaratsiooni, milles kiidetakse heaks suund laienemisele ja seatakse uued poliitilised prioriteedid, et kaitsta vähemusi ja võidelda rassismi, ksenofoobia ja sallimatuse vastu kõigis nende avaldumisvormides.

1. jaanuar 1995

Euroopa Liiduga ühinevad Austria, Soome ja Rootsi.

28. veebruar 1996

Vene Föderatsioon saab Euroopa Nõukogu liikmeks – see muudab organisatsiooni täielikult üle-Euroopaliseks.

25. jaanuar 2001

Armeenia ja Aserbaidžaan ühinevad Euroopa Nõukoguga, kuhu kuulub nüüd 43 riiki.

1 jaanuar 2002

Kaheteistkümnes Euroopa Liidu liikmesriigis saab ametlikuks vääringuks euro. Euro käibelevõtmine viib rahvusriikidevahelise koostöö uuele tasandile.

24. aprill 2002

Bosnia ja Hertsegoviina ühineb Euroopa Nõukoguga, nüüd on organisatsioonis 44 liikmesriiki.

3. aprill 2003

Serbia liitub Euroopa Nõukoguga.

26. jaanuar 2004

Euroopa Liidu Nõukogu hääletab ühenduse tegevusprogrammi poolt, et propageerida aktiivseks Euroopa kodanikuks olemist (kodaniku osalust).

2004

Tehakse ettepanek EL-i põhiseadusele ning see allkirjastatakse 2004. oktoobril, et see asendaks kõiki varasemaid aluslepinguid. 2005. aasta kahel riiklikul referendumil lükatakse põhiseadus tagasi.

1. mai 2004

Eesti, Läti, Leedu, Tšehhi, Ungari, Poola, Slovakkia, Sloveenia, Malta ja Küpros liituvad Euroopa Liiduga.

1. juuli 2004

Jõustub Euroopa Komisjoni küberkuritegevuse vastane konventsioon. Tegemist on esimese rahvusvahelise lepinguga Interneti ja muude arvutivõrkude kaudu sooritatud kuritegude vastu.

5. oktoober 2004

Monaco liitub Euroopa Nõukoguga.

1. jaanuar 2007

Bulgaaria ja Rumeenia liituvad Euroopa Liiduga.

11. mai 2007

Montenegro liitub Euroopa Nõukoguga.

13. detsember 2007

Euroopa Liidu liikmed allkirjastavad Lissaboni lepingu.

September 2008

Algab maailmamajandust mõjutav majanduskriis.

1. detsember 2009

Jõustub Lissaboni leping, mille on ratifitseerinud kõik EL-i liikmesriigid ning mis muudab Euroopa Liidu töökorraldust.

16. veebruar 2011

Euroopa Parlament ja Euroopa Nõukogu võtavad vastu kodanikualgatuste korra ja tingimused. See mehhanism võimaldab ühel miljonil EL-i kodanikul vähemalt seitsmest liikmesriigist kutsuda Euroopa Komisjoni üles tegema ettepanekuid seadusandluseks valdkondades, kus Euroopa Liidul on selleks õigus, näiteks keskkonna, põllumajanduse, transpordi ja rahvatervise valdkondades.

7. aprill 2011

Euroopa Nõukogu ministrite komitee võtab vastu Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalda ja perevägivalda ennetamise ja tõkestamise konventsiooni (Istanbuli konventsiooni). Konventsioon jõustus 1. augustil 2014.

10. detsember 2012

Euroopa Liidule antakse Norras Oslos Nobeli rahupreemia. Nobeli preemiaga austatakse Euroopa Liidu enam kui kuuekümnepäevast panust rahu, demokraatia ja inimõiguste edendamisse Euroopas.

1. juuli 2013

Horvaatia liitub Euroopa Liiduga.

Mai 2014

2014. aastal toimuvad Euroopa Parlamendi valimised ja parlamenti pääseb rohkem euroskeptikuid.

2015

Pögenikekriisi algus

Juuni 2016

Ühendkuningriik korraldab Euroopa Liitu kuulumise kohta referendumit ning 52% hääletanutest soovivad Ühendkuningriigi lahkumist Euroopa Liidust.

2017

Erasmus+ programmi 30. aastapäeva tähistamine – 30 aasta jooksul on programmis osalenud 9 miljonit inimest.

10. peatükk

Üleskutse – tegutse ja reageeri

Näeme iga päev meedia vahendusel, kuidas Euroopa lõimumise protsess ning Euroopa kodanikuks olemisega seotud alusväärtused ja valikud igapäevaselt noorte elu mõjutavad – õiguste, hariduse, tööhõive, tulevikuväljavaadete, võimaluste, elukvaliteedi, tervise jms asjus.

Meie viimase 10 aasta kogemus noortevaldkonna koolitustel ja tegevustest on näidanud, et Euroopa kodanikuks olemine on noorsootöös asjakohane teema.

Paljudel noortel on soov, kirg ja ambitsioon kogu ühiskonda parandada ning neil on tahe osaleda ja tegutseda. See tahe ei pruugi väljenduda hääletamise või muude formaalsete kanalite kaudu, kuid tahe on olemas. Sotsiaalvõrgustike/meedia ning muude mitteformaalsete aktiivgruppide ja liikumiste tõttu ei väljendu aktiivseks kodanikuks olemine tihtipeale traditsioonilistel viisidel. Noortel tundub olevat tendents kasutada erinevaid uusi osaluse ja kaasatuse vorme, mis on ka täiesti asjakohased ja efektiivsed – blogidest kuni mobiilirakendusteni. Mõnede riikide jäigastunud poliitilisel maastikul on noorte aktivismist saanud ainus opositsiooni variant. Esile on tõusmas uutmoodi arusaam Euroopa kodanikuks olemisest – see on nii poliitiline seisukohavõtt kui ka identiteet. Just siinkohal võib mängu tulla meie kontseptsioon Euroopa kodanikuks olemisest. Seda võib käsitleda kanalina noorte soovide, kire ja tahte jaoks. Nende suunamisel kujundab noorsootõtaja või noorteujuht noorte tegevust või organisatsiooni ümber, et luua sotsiaalseid, poliitilisi, kultuurilisi või majanduslikke muutusi.

Nagu oleme T-Kit käsiraamatus korduvalt maininud, on Euroopa kodanikuks olemine üheaegselt vaidlusalune teema, arenev sotsiaalpoliitiline protsess ja lõpetamata diskussioon. Kodanikuharidus on elukestev õppeprotsess ning Euroopa kodanikuks olemise alane haridus on ilmselt üks dünaamilisemaid ja muutlikumaid õppevaldkondi, nii et lainel püsimiseks on vaja päris head pädevust.

Raske on lühidalt vastata küsimusele „Mis see Euroopa kodanikuks olemine siis täpselt on?“ Me loodame, et selles käsiraamatus välja pakutud kontseptuaalne rännak on võimaldanud sul paremini mõista, mida see endas hõlmata võiks.

Kokkuvõttes soovib see käsiraamat sellele küsimusele anda järgnevat vastust: „Ma olen Euroopa kodanik ning mul on oma hääle ja roll Euroopa kujundamises.“ Noortevaldkonna päevakajalisi vastuolusid, väljapakutud tegevusi ja kogunenud kogemust tuleks kasutada võimalikult paljude noorte kaasamiseks meie ühise tuleviku kujundamisse ning selle üle koos otsustamise protsessi.

Me loodame, et selle T-Kit käsiraamatu hariduslik raamistik sobib noorsootõtajatele ja juhtidele konstruktiivseks töövahendiks tegevuste arendamisel, mis aitaksid noortel meie ühise elukeskkonna parandamise nimel oma soove, kirge ja tahet väljendada. Kui hakkame koos Euroopast rääkima, hakkame paremini mõistma ka seda, mis on kaalul ning asume tegutsema, et luua toimiv ruum inimõiguste, demokraatia ja rahu jaoks. Niisugused vestlused võivad olla keerukad, kuid need on vajalikud, sest Euroopa on oma erinevatel kujudel ja viisidel osa noorte inimeste elust ning mõjutab seda ruumi ja noorte võimalusi. Usume, et noorte kodaniku- ning kuuluvustunde kultiveerimise ja tugevdamisega kaasame noori tugevamalt Euroopa kujundamisse ja aitame neil sotsiaalsete muutuste nimel paremini teiste inimestega suhestuda.

Usume, et see väike üleskutse kõnetab neid ja paneb neid reageerima, sest kui noored seda ei tee, siis teevad teised seda nende eest või isegi nende nimel.

11. peatükk

Asjakohane institutsionaalne töö kodanikustaatusel teemal

See peatükk viitab mõnedele asjakohastele töövaldkondadele kahes partnerinstitutsioonis – Euroopa Nõukogus ja Euroopa Liidus – ja nende noortevaldkonna alases koostöös, kuigi see peatükk ei ole mingilgi viisil lõplik.

EUROOPA NÕUKOGU

Euroopa Nõukogu Euroopa hariduse osakond haldab valitsustevaheliste tegevuste, haridusliku demokraatia ja inimõiguste alast programmi eesmärgiga soodustada liikmesriikidevahelist suhtlemist ja koostööd ning korraldab praktikutele koolitusi. Euroopa Liidu ja Euroopa Nõukogu ühisprogrammid aitavad riikidel rakendada Euroopa Nõukogu kodanikuhariduse ja inimõiguste hariduse hartat. Lisaks alustati 2016. aastal demokraatliku kultuuri jaoks vajalike pädevuste arendamise projektiga.

www.coe.int/en/web/edc

www.coe.int/competences-for-democratic-culture

Euroopa Nõukogu noorteosakond tegeleb aktiivselt noorsootöös ja noortepoliitikas inimõiguste hariduse peavoolustamisega ning toetab noorte osalemist kõikides noori puudutavates teemades. Näiteks on noorteosakond välja töötanud mitmeid väljaandeid mitteformaalse hariduse jaoks inimõiguste, osaluse ja kodanikuks olemise teemadel. Osakond korraldab nimetatud ja seotud teemadel pädevusi tõstvaid õppe- ja koolitustegevusi oma Strasbourgi ja Budapesti noortekeskustes; samuti on osakonnal inimõiguste hariduse riiklike koolituste programm. Euroopa Nõukogu Noortefondi kaudu toetab noorteosakond noorteorganisatsioonide projekte.

www.coe.int/en/web/youth/home

Euroopa Nõukogu muud programmid, näiteks laste õiguste programm ja HELP-programm, pakuvad võimalust inimõiguste ja demokraatia kohta rohkem teada saada.

www.coe.int/children

<http://help.elearning.ext.coe.int/>

Inimõiguste hariduse propageerimine on osa ka Euroopa Nõukogu inimõiguste voliniku mandaadist.

www.coe.int/commissioner

Euroopa Nõukogu Põhja-Lõuna Keskus propageerib maailmaharidust ja korraldab pädevusi tõstvaid tegevusi.

www.coe.int/en/web/north-south-centre/global-education

EUROOPA LIIT

Euroopa Liidul on olemas palju veebiressurse, mitmed neist sisaldavad kodanikuks olemisega seotud materjale.

Euroopa Noorteportaal sisaldab infot hariduse, töökohtade, reisimise ja muu noortele suunatu kohta, sh ka noorteprojektide rahastamisvõimalusi.

http://europa.eu/youth/EU_en

Kodanike portaal pakub infot Euroopa Liidu liikmesriikide kodanike õiguste kohta, samuti Euroopa poliitikas osalemise ja EL-i poliitilise agenda kujundamise kohta.

http://ec.europa.eu/citizenship/index_en.htm

Eurydice'i võrgustik toetab ja soodustab Euroopa koostööd elukestva õppe valdkonnas, pakkudes teavet 38 riigi haridussüsteemide ja tegevuskavade kohta ning avaldades uuringuid ja infot Euroopa haridussüsteemide ühistel teemadel, sh kodanikuhariduses.

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/index_en.php

SALTO-YOUTH (tugi ja paremad õppimis- ja koolitusvõimalused noortele) on kaheksat Euroopa noortevaldkonna jaoks prioriteetsetes valdkondades tegutsevat ressursikeskust ühendav võrgustik.

Osana Euroopa Komisjoni koolitusstrateegiast pakub SALTO-YOUTH noorsootöötajatele ja noortejuhtidele mitteformaalseid õppematerjale ning korraldab koolitusi ja kontaktide loomise tegevusi, et toetada organisatsioone ja Erasmus+ riiklike agentuure Euroopa Komisjoni Erasmus+ noorteprogrammi raames ja laiemaltki.

www.salto-youth.net/

Euroopa Liidu Õpinurk pakub õppematerjale Euroopa Liidu ja selle tegevuse kohta.

http://europa.eu/teachers-corner/index_en.htm

EUROOPA KOMISJONI JA EUROOPA NÕUKOGU NOORTEPARTNERLUS

Euroopa Liidu ja Euroopa Nõukogu noortepartnerluse veebilehel on alajaotus, kust leiad kõige asjakohasemat teavet Euroopa Nõukogu ja Euroopa Komisjoni noortevaldkonnas tehtud koostöö kohta Euroopa kodanikuks olemise teemal alates 2001. aastast. Leht sisaldab detailset veebidokumentatsiooni Euroopa kodanikuks olemise teemaliste õppetegevuste kohta.

Noorte osaluse ja kodanikuks olemisega seotud tegevusi ja ressursse leiab ka siit:

<http://pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership/european-citizenship>

<http://pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership/citizenship-participation-and-information>

Kasutatud kirjandus

- Albanesi C., Cicognani E. and Zani B. (2007), "Sense of community, civic engagement and social well-being in adolescence: an empirical study, *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 17 (5), pp. 387-406.
- Almond G. A. and Verba S. (eds) (1996), *The civic culture revisited*, Boston: Little, Brown.
- Amadeo J.-A., Torney-Purta J., Lehmann R., Husfeldt V. and Nikolova R. (2002), *Civic knowledge and engagement. An IEA study of upper secondary students in sixteen countries*, Amsterdam: IEA (International Association for the Evaluation of Educational Achievement).
- Anderson B. (2004), *Imagined communities: reflections on the origin and spread of nationalism*, revised edn, London: Verso (1st edn 1983).
- Archard D. (1999), "Should we teach patriotism?" *Studies in Philosophy and Education*, 18 (3), pp. 157-73.
- Arnot M. and Dillabough J. (eds) (2000), *Challenging democracy: international perspectives on gender, education and citizenship*, London: Routledge.
- Audigier F. (2000), *Basic concepts and core competencies for education for democratic citizenship*. Strasbourg: Council for Cultural Co-operation.
- Baglin Jones E. and Jones N. (1992), *Education for citizenship: ideas and perspectives for cross-curricular study*, London: Kogan Page.
- Bahmueller C. (2000), "Civil society and democracy reconsidered" in C. Bahmueller and J. J. Patrick, *Principles and practices for education of democratic citizenship*, Calabasas CA: Center for Civic Education.
- Bauböck R. (2006), "Autonomy, power sharing and common citizenship: principles for accommodating national minorities in Europe" in J. McGarry and M. Keating (eds), *European integration and the nationalities question*, London: Routledge.
- Beck J. (1998), *Morality and citizenship in education*, London: Cassell.
- Bell G. (1995), *Educating European citizens – citizenship values and the European dimension*, London: David Fulton.
- Burbeles N. C. and Torres C. A. (eds) (2000), *Globalization and education: critical perspectives*, New York and London: Routledge.
- Callan E. (1997), *Creating citizens: political education and liberal democracy*, Oxford: Clarendon Press.
- Carey S. (2002), "Undivided loyalties: is national identity an obstacle to European integration?" *European Union Politics*, 3 (4), pp. 387-413.
- Chambers D. and Pullan B. (eds) (1992), *Venice: a documentary history, 1450-1630*, Cambridge MA: Blackwell.
- Coleman S. (2005), *Remixing citizenship: democracy and young people's use of the internet*, London: Carnegie Trust.
- Commission for Racial Equality (2005), "Citizenship and belonging: what is Britishness", Research Study, London: ETHNOS Research and Consultancy.
- Council of Europe, Council for Cultural Co-operation (CDCC) (2000), "Education for democratic citizenship: basic concepts and core competencies for education for democratic citizenship", project report prepared by Francois Audigier, doc. DGIV/EDU/CIT (2000) 23, Strasbourg: Council of Europe.
- Council of Europe, Council for Cultural Co-operation (CDCC) (2001), *Education for democratic citizenship: methods, practices and strategies: final report*, Strasbourg: Council of Europe.

- Council of Europe (2003), "A glossary of terms for education for democratic citizenship" by Karen O'Shea, doc. DGIV/EDU/CIT (2003) 29, available (under *Strategic support for decision makers*) at www.coe.int/en/web/edc/edc/hre-pack, accessed 24 August 2017.
- Council of Europe (2010), Charter on Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education, adopted in the framework of Recommendation CM/Rec(2010)7 of the Committee of Ministers, available at <https://rm.coe.int/16803034e5> (accessed 31 August 2017).
- Council of Europe (2017), *Youth work essentials*, available at www.coe.int/en/web/youth-portfolio/youth-work-essentials (accessed 31 August 2017).
- Craft M. (1982), *Education for diversity: the challenge of cultural pluralism*, Nottingham: University of Nottingham School of Education.
- Craft M. (1984), *Education and cultural pluralism*, London: Falmer.
- Crick B. (1998), *Education for citizenship and the teaching of democracy in schools*, London: Qualifications and Curriculum Authority.
- Delanty G. (2000), *Citizenship in a global age: society, culture, politics*, Buckingham: Open University Press.
- Demaine J. and Entwistle H. (1996), *Beyond communitarianism: citizenship, politics and education*, London and Basingstoke: Macmillan.
- Duerr K. (2000), *Strategies for learning democratic citizenship*, Strasbourg: Council of Europe.
- Edwards L. (ed.) (1994), *Education for democratic citizenship in Europe: new challenges for secondary education*, Lisse: Swets & Zeitlinger.
- European Commission (1997), *Accomplishing Europe through education and training*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Fogelman K. (1996), "Education for citizenship and the national curriculum", in J. Demaine and H. Entwistle (eds), *Beyond communitarianism: citizenship, politics and education*, Basingstoke: Macmillan.
- Forbrig J. (2000), "Post-communist civil society: a suggestion for a theoretical framework", *The Masaryk Journal*, 3 (1).
- François E. and Schulze H. (1998), "Das emotionale Fundament der Nationen" in M. Flacke (ed.), *Mythen der Nationen. Ein europäisches Panorama*, Munich and Berlin: Koehler & Amelang.
- Furlong A. and Guidikova I. (eds) (2001), *Transitions of youth citizenship in Europe: culture, subculture and identity*, Strasbourg: Council of Europe Publishing.
- Gilbert R. (1992), "Citizenship, education and postmodernity", *British Journal of Sociology of Education*, 13 (1), pp. 51-68.
- Gilbert R. (1996), "Identity, culture and environment: education for citizenship for the 21st century" in J. Demaine and H. Entwistle, *Beyond communitarianism: citizenship, politics and education*, London and Basingstoke: Macmillan.
- Gioliotto P. (ed.) (1993), *Enseigner l'éducation civique à l'école*, Paris: Hachette Education.
- Grundmann R. (1999), "The European public sphere and the deficit of democracy" in D. Smith and S. Wright (eds), *Whose Europe? The turn towards democracy*, Sociological Review Monographs (Oxford: Blackwell), pp. 125-47.
- Habermas J. (1994), *The structural transformation of the public sphere*, Oxford: Polity Press.
- Hale J. (1977), *Renaissance Europe: individual and society, 1480-1520*, Berkeley: University of California Press.
- Harpes J.-P. (1999), The conditions for the creation of a European democratic culture – summary of five reports prepared by experts for the CC-HER, Strasbourg.
- Hayek F. A. (1967), *Studies in philosophy, politics and economics*, London: Routledge.
- Heater D. (1990), *Citizenship: the civic ideal in world history, politics and education*, London: Longman.
- Helve H. and Wallace C. (2001), *Youth, citizenship and empowerment*, Aldershot: Ashgate.
- Hobhouse L. T. (1911), *Liberalism*, New York: Oxford University Press.
- Hogan D. (1997), "Protective models of citizenship" in K. J. Kennedy (ed.), *Citizenship, education and the modern state*, London: Falmer, pp. 27-53.
- Hopken W. (1994), *History, democratic values and tolerance in Europe: the experience of countries in democratic transition*, Sofia: Council of Europe Symposium.

- Hoskins B. (2006), "Working towards indicators for active citizenship", report from the Active Citizenship for Democracy Conference, JRC Ispra, 20-21 September 2006.
- Ichilov O. (1998), *Citizenship and citizenship education in a changing world*, London: Woburn Press.
- Jamieson L. et al. (2005), "Orientations of young men and women to citizenship and European identity"; final report, available at www.sociology.ed.ac.uk/youth/research.html, accessed 24 August 2017.
- Jefferies T. (1999), *Learning beyond the classroom – education for a changing world*, 2nd edition, Ticknall: Education Now Publishing Co-operative.
- Kennedy K. J. (ed.) (1997), *Citizenship, education and the modern state*, London: Falmer.
- Kostakopoulou T. (1998), "European Union citizenship as a model of citizenship beyond the nation state: possibilities and limits" in A. Weale and M. Nentwich (eds), *Political theory and the European Union: legitimacy, constitutional choice and citizenship*, London: Routledge.
- Kymlicka W. and Norman W. (1995), "Return to the citizen: a survey of recent work on citizenship theory" in R. Besner (ed.), *Theorizing citizenship*, New York: State University of New York Press.
- Lacorne D. (2002), "European citizenship: the relevance of the American model" in K. Nicolaidis and R. Howse (eds), *The federal vision: legitimacy and levels of governance in the United States and the European Union*, Oxford: Oxford University Press.
- Larsen M. (ed.) (2000), *Speak out! On European citizenship*, London: Institute for Citizenship Education.
- Lauritzen P. (1998), *Auf dem Weg in die europäische Bürgergesellschaft: Herausforderungen für die politische Bildung*, Budapest and Bonn: IKAB.
- Leitch R. and Day C. (2000), "Action research and reflective practice: towards a holistic view", *Educational Action Research*, 8 (1), pp. 179-93.
- Lister R., Smith N., Middleton S. and Cox L. (2005), "Young people and citizenship" in M. Barry (ed.), *Youth policy and social inclusion: critical debates with young people*, Abingdon: Routledge.
- Lynch J. (1991), *Education for citizenship in a multicultural society*, London and New York: Cassell.
- Maalouf A. (1998), *Les identités meurtrières*, Paris: Éditions Grasset & Fasquelle.
- Marshall T. (1973), *Class citizenship and social development*, Chicago: University of Chicago Press.
- Menezes I. (2003), "Participation experiences and civic concepts attitudes and engagement: implications for citizenship education projects", *European Educational Research Journal*, 2 (3), pp. 430-45.
- Meyer T. (2004), *Die Identität Europas. Der EU eine Seele?* Frankfurt: Suhrkamp.
- Morin E. (1987), *Penser l'Europe*, Paris: Éditions Gallimard.
- Mougniotte A. (1994), *Eduquer à la démocratie*, Paris: Éditions du Cerf.
- Münch R. (2001), "Demokratie ohne Demos. Europäische Integration als Prozeß des Institutionen- und Kulturwandels" in W. Loth and W. Wessels (eds), *Theorien europäischer Integration*, Opladen: Leske + Budrich.
- Muschg A. (2005), *Was ist europäisch? Reden für einen gastlichen Erdteil*, Munich: C.H. Beck.
- New Modes of Governance Integrated Project 24 (2005), "Accountability/participation of civil society in new modes of governance", Priority 7: Citizens and governance in the knowledge-based society, Amsterdam: University of Amsterdam, revised version (2007) available at www.eu-newgov.org/database/PUBLIC/P24710-01-P2401_Project24_Outline.PDF, accessed 24 August 2017.
- Nie N. H. et al. (1996), *Education and democratic citizenship in America*, Chicago and London: University of Chicago Press.
- Oldfield A. (1990), *Citizenship and community: civic republicanism and the modern world*, London: Routledge.
- Oommen T. K. (1997), *Citizenship and national identity: from colonialism to globalism*, New Delhi: Sage.
- Osler A., Rathenow H.-F. and Starkey H. (1995), *Teaching for citizenship in Europe*, Stoke on Trent: Trentham Books.
- Osler A. (August 1997), "The contribution of community action programmes in the field of education training and youth to the development of citizenship with a European dimension: final synthesis report", Birmingham: University of Birmingham.
- Osler A. (2000), *Citizenship and democracy in schools: diversity identity and equality*, Stoke on Trent: Trentham Books.

- Otten H. (2007), *Ten theses on the correlation between European youth work, intercultural learning and the qualification and professionalisation demands on full and part-time staff working in such contexts*, available at www.nonformality.org/wp-content/uploads/2007/11/ten.pdf (accessed 30 August 2017).
- Paasi A. (2001), "Europe as a social process and discourse", *European Urban and Regional Studies*, 8 (1), pp. 7-28.
- Partnership Covenant between the Council of Europe and the European Commission on Training in Youth Work (2001), *European Citizenship in Youth Work – A training course for youth workers and youth leaders on European Citizenship education in youth work: report of the Pilot Training Course EYCB, 21 October to 1 November 2001*, prepared by Arjen Bos (Engage! InterAct).
- Pearce N. and Hallgarten J. (2000), *Tomorrow's citizens: critical debates in citizenship and education*, London: IPPR.
- Plummer K. (2003), *Intimate citizenship: private decisions and public dialogues*, Seattle and London: University of Washington Press.
- Pretty G. M. H. (2002), "Young people's development of the community-minded self: considering community identity community attachment and sense of community" in A. T. Fisher and C. C. Sonn (eds), *Psychological sense of community: research applications and implications*, New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Preuss U. K. (1996), "Two challenges to European citizenship", *Political Studies*, 44 (3), pp. 534-52.
- Ragi T. (2005), "Citoyenneté et participation des jeunes en France" in K. Pelleriaux (ed.), *Vivre ensemble? Pistes de réflexion pour une accessibilité des associations de jeunesse en Flandre à Bruxelles et en Wallonie*, Leuven: Acco.
- Ramberg I. (ed.) (2009) *Intercultural learning in European youth work: which way forward*, Budapest: Council of Europe.
- Ravitch D. and Viteritti J. P. (2001), *Making good citizens: education and civil society*, New Haven and London: Yale University Press.
- Ross A. (ed.) (1999), *Young citizens in Europe*, London: CiCe (at London Metropolitan University).
- Rostek K. and Davies G. (2006), "The impact of Union citizenship on national citizenship policies", *European Integration Online Papers*: 4 July 2006, available at <http://eiop.or.at/eiop/pdf/2006-005.pdf>, accessed 24 August 2017.
- Roy A. (2003), "Globalization and citizenship: contests ambiguities and alternatives", Delhi: Institute of Economic Growth.
- Rubenstein D. and Stoneman C. (eds) (1973), *Education for democracy*, 2nd edition, Harmondsworth, Middlesex: Penguin.
- Schmale W. (1998), "Europa ohne Mythos" in A. Völker-Rasor and W. Schmale (eds), *MythenMächte – Mythen als Argument*, Berlin: Arno Spitz.
- Schmitter P. (1997), "Civil society East and West" in L. Diamond et al. (eds), *Consolidating the third wave democracies*, Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Scurati C. (1995), "From inter-cultural education to teacher preparation: an Italian view in a multi-cultural perspective" in G. H. Bell (ed.), *Educating European citizens: citizenship values and the European dimension*, London: David Fulton.
- Shaw J. (1997), "Citizenship of the Union: towards post-national membership?", *Jean Monnet Working Paper 6/97*, New York: The Jean Monnet Center.
- Smith A. D. (1992), "National identity and the idea of European unity", *International Affairs*, 68 (1), pp. 55-76.
- Sparks H. (1997), "Dissident citizenship: democratic theory, political courage, and activist women", *Hypatia*, 12 (4), pp. 71-110.
- Talbot M. (1995), *Active citizenship: training for equal opportunity to participate*, Stafford: Network Educational Press.
- Turner D. and Barker P. (2000), *Activities for teaching citizenship in secondary schools*, London: Kogan Page.
- Ullmann W. (1967), "The rebirth of the citizen on the eve of the Renaissance period" in A. Lewis (ed.), *Aspects of the Renaissance*, Austin: University of Texas Press.
- Webber S. and Liikanen I. (2001), *Education and civic culture in post-communist countries*, Basingstoke and New York: Palgrave.
- Wimberley J. (1999), *Civil society and the reformation of higher education in central and eastern Europe: perspectives from the Council of Europe*, Strasbourg: Council of Europe.

Autoritest ja panustajatest

Uuendatud versiooni autoritest

Paola Bortini on rahvusvahelises noorsootöös aktiivselt osalenud alates 1994. aastast. Ta on keskendunud inimõigustele, Euroopa kodanikuks olemisele, koolitajate väljakoolitamisele ja individide (eriti naiste) ja organisatsioonide toetamisele oma potentsiaali realiseerimisel ning teadvustamata pädevuste väljaarendamisel transformatsiooni ja muutumise protsessi juhtimiseks. Nüüd lõimib ta oma töösse ka aroomiteraapia ja teadveloleku praktikaid.

Miguel Ángel García López on kogenud koolitaja, hindaja ja lektor. Ta oli ka eelmise käsiraamatu kaasautor ja on osalenud paljudes Euroopa kodanikuks olemise teemalistes tegevustes – koolitustel, modulitel, uurimisseminaridel ja projektihindamistel. Selle väljaande jaoks tegi ta toimetajatööd.

Toetaja

Zara Lavchyan on vabakutseline noorteklubide õpetaja ning tal on lai nootsootöö taust. Ta töötab Armeenias ja välisriikides noortepoliitika, projekti- ja organisatsioonijuhtimise, kultuuridevahelise kommunikatsiooni, osaluse, koostöö ja koolitajate väljakoolitamise valdkondades. Ta on ka noortevaldkonna õppematerjalide, ajakirjade ja muude väljaannete autor. Zaral on rikkalik kogumustepagas riikliku tasandi noortepoliitika väljatöötamises.

Teised toimetusmeeskonna liikmed

Gülesin Nemetlu Unal on täiskohaga vabakutseline koolitaja ja mängude looja. Ta elab Türgis Istanbulis.

Ruxandra Pandea töötab Euroopa Nõukogu noorteosakonnas haridusnõunikuna.

Gerard Tosserams oli 2012.–2013. aastal noortevaldkonna nõuandekogu liige ja esindas NMKÜ-d. Tal on enam kui 10 aastat kogemust vabatahtlikuna rahvusvahelises noorteorganisatsioonis NMKÜ, kus ta töötas rühmanõustajana erinevate noortega ning NMKÜ Euroopa noortepoliitika grupi esimehena.

Euroopa Nõukogu ja Euroopa Komisjoni noortevaldkonnas tehtava koostöö sekretariaat

Mara Georgescu oli väljaande lõpptoimetaja.

Viktoria Karpatski toetas toimetamisprotsessi korraldamist ja haldamist.

Marta Medlinska korraldas toimetamisprotsessi ja andis sellesse oma panuse.

Euroopa Nõukogu väljaannete müügiagendid Sales agents for publications of the Council of Europe

BELGIA/BELGIUM

La Librairie Européenne -
The European Bookshop
Rue de l'Orme, 1
BE-1040 BRUXELLES
Tel.: +32 (0)2 231 04 35
Faks: +32 (0)2 735 08 60
E-post: info@libeurop.eu
http://www.libeurop.be

Jean De Lannoy/DL Services
c/o Michot Warehouses
Bergense steenweg 77
Chaussée de Mons
BE-1600 SINT PIETERS LEEUW
Faks: +32 (0)2 706 52 27
E-post: jean.de.lannoy@dl-servi.com
http://www.jean-de-lannoy.be

BOSNIA JA HERTSEGOVIINA/ BOSNIA AND HERZEGOVINA

Robert's Plus d.o.o.
Marka Marulića 2/V
BA-71000 SARAJEVO
Tel.: + 387 33 640 818
Faks: + 387 33 640 818
E-post: robertsplus@bih.net.ba

KANADA/CANADA

Renouf Publishing Co. Ltd.
22-1010 Polytek Street
CDN-OTTAWA, ONT K1J 9J1
Tel.: +1 613 745 2665
Faks: +1 613 745 7660
Toll-Free Tel.: (866) 767-6766
E-post: order.dept@renoufbooks.com
http://www.renoufbooks.com

HORVAATIA/CROATIA

Robert's Plus d.o.o.
Marasovičeva 67
HR-21000 SPLIT
Tel.: + 385 21 315 800, 801, 802, 803
Faks: + 385 21 315 804
E-post: robertsplus@robertsplus.hr

TŠEHHI VABARIK / CZECH REPUBLIC

Suweco CZ, s.r.o.
Klecakova 347
CZ-180 21 PRAHA 9
Tel.: +420 2 424 59 204
Faks: +420 2 848 21 646
E-post: import@suweco.cz
http://www.suweco.cz

TAANI/DENMARK

GAD
Vimmelskafte 32
DK-1161 KØBENHAVN K
Tel.: +45 77 66 60 00
Faks: +45 77 66 60 01
E-post: reception@gad.dk
http://www.gad.dk

SOOME/FINLAND

Akateeminen Kirjakauppa
PO Box 128
Keskuskatu 1
FI-00100 HELSINKI
Tel.: +358 (0)9 121 4430
Faks: +358 (0)9 121 4242
E-post: akatilaus@akateeminen.com
http://www.akateeminen.com

PRANTSUSMAA/FRANCE

Please contact directly /
Merci de contacter directement
Council of Europe Publishing
Editions du Conseil de l'Europe
FR-67075 STRASBOURG cedex
Tel.: +33 (0)3 88 41 25 81
Faks: +33 (0)3 88 41 39 10
E-post: publishing@coe.int
http://book.coe.int

Librairie Kléber

1 rue des Francs-Bourgeois
FR-67000 STRASBOURG
Tel.: +33 (0)3 88 15 78 88
Faks: +33 (0)3 88 15 78 80
E-post: librairie-kleber@coe.int
http://www.librairie-kleber.com

KREEKA/GREECE

Librairie Kauffmann s.a.
Stadiou 28
GR-105 64 ATHINAI
Tel.: +30 210 32 55 321
Faks: +30 210 32 30 320
E-post: ord@otenet.gr
http://www.kauffmann.gr

UNGARI/HUNGARY

Euro Info Service
Pannónia u. 58.
PF. 1039
HU-1136 BUDAPEST
Tel.: +36 1 329 2170
Faks: +36 1 349 2053
E-post: euroinfo@euroinfo.hu
http://www.euroinfo.hu

ITAALIA/ITALY

Licosa SpA
Via Duca di Calabria, 1/1
IT-50125 FIRENZE
Tel.: +39 0556 483215
Faks: +39 0556 41257
E-post: licosa@licosa.com
http://www.licosa.com

NORRA/NORWAY

Akademika
Postboks 84 Blindern
NO-0314 OSLO
Tel.: +47 2 218 8100
Faks: +47 2 218 8103
E-post: support@akademika.no
http://www.akademika.no

POOLA/POLAND

Ars Polona JSC
25 Obroncow Street
PL-03-933 WARSZAWA
Tel.: +48 (0)22 509 86 00
Faks: +48 (0)22 509 86 10
E-post: arspolona@arspolona.com.pl
http://www.arspolona.com.pl

PORTUGAL

Marka Lda
Rua dos Correeiros 61-3
PT-1100-162 LISBOA
Tel: 351 21 3224040
Faks: 351 21 3224044
Web: www.marka.pt
E-post: apoio.clientes@marka.pt

VEENE FÖDERATSIOON/ RUSSIAN FEDERATION

Ves Mir
17b, Butlerova ul. - Office 338
RU-117342 MOSCOW
Tel.: +7 495 739 0971
Faks: +7 495 739 0971
E-post: orders@vesmirbooks.ru
http://www.vesmirbooks.ru

ŠVEITS/SWITZERLAND

Planetis Sàrl
16 chemin des Pins
CH-1273 ARZIER
Tel.: +41 22 366 51 77
Faks: +41 22 366 51 78
E-post: info@planetis.ch

TAIWAN

Tycoon Information Inc.
5th Floor, No. 500, Chang-Chun Road
Taipei, Taiwan
Tel.: 886-2-8712 8886
Faks: 886-2-8712 4747, 8712 4777
E-post: info@tycoon-info.com.tw
orders@tycoon-info.com.tw

ÜHENDKUNINGRIIK / UNITED KINGDOM

The Stationery Office Ltd
PO Box 29
GB-NORWICH NR3 1GN
Tel.: +44 (0)870 600 5522
Faks: +44 (0)870 600 5533
E-post: book.enquiries@tso.co.uk
http://www.tsoshop.co.uk

USA ja KANADA / UNITED STATES and CANADA

Manhattan Publishing Co
670 White Plains Road
USA-10583 SCARSDALE, NY
Tel: + 1 914 472 4650
Faks: +1 914 472 4316
E-post: coe@manhattanpublishing.com
http://www.manhattanpublishing.com

Euroopa Nõukogu Kirjastus / Council of Europe Publishing FR-67075 STRASBOURG Cedex

Tel.: +33 (0)3 88 41 25 81 – Faks: +33 (0)3 88 41 39 10 – E-post: publishing@coe.int – Veebileht: http://book.coe.int

Materjali tõlke teostamist toetatakse Euroopa Sotsiaalfondi ja Eesti Vabariigi kaasrahastamisel 2014–2020 elluviidavast tegevusest „Noorsootöötajate koolituste arendamine”.

Euroopa kodanikuks olemine on sügavalt seotud Euroopa ja laiema maailma demokraatia, osaluse ja inimõiguste ideaalidega. Ühest küljest väljendavad paljud noored neid ideid mitmekesistel viisidel aktiivsete kodanikena nii formaalsete demokraatlike struktuuride siseselt kui ka neist väljaspool. Teisalt on paljude noorte suurem kaasamine ühiskonda ja huvi tekitamine Euroopa või ülemaailmse tasandi laiematest protsessidest endiselt suur katsumus.

See T-Kit käsiraamat loodi, et noori tihedamalt ühiskonna- ja kodanikuellu kaasata ja toetada neid Euroopa kogukonda kuulumise tunde arendamisel läbi Euroopa väärtustele, olevikule ja tulevikule pühendumise.

<http://youth-partnership-eu.coe.int>
youth-partnership@partnership-eu.coe.int

EST

Euroopa Nõukogul on mandri juhtiv inimõiguste organisatsioon. Nõukogul on 47 osalisriiki, sealhulgas kõik Euroopa Liidu liikmesriigid. Kõik Euroopa Nõukogu liikmesriigid on alla kirjutanud Euroopa Inimõiguste Konventsioonile, mis on inimõiguste, demokraatia ja õigusriigi kaitseks koostatud rahvusvaheline lepe. Euroopa Inimõiguste Kohus teostab järelevalvet, kuidas osalisriigid Konventsiooni tegelikkuses rakendavad.

www.coe.int

Euroopa Liit on ainulaadne 28 demokraatliku Euroopa riigi vaheline majanduslik ja poliitiline partnerlus. Liidu eesmärgid on rahu, jõukus ja vabadus liidu 500 miljoni kodaniku jaoks õiglasemas ja turvalisemas maailmas. Selle eesmärgi teostamiseks on EL-i liikmesriigid loonud organid, mis juhivad liitu ja võtavad selle seadusi vastu. Peamisteks organiteks on Euroopa Parlament (esindab Euroopa rahvast), Euroopa Liidu Nõukogu (esindab valitsusi) ja Euroopa Komisjon (esindab ühiseid EL-i huvisid).

<http://europa.eu>

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE